

Journal 2024

Ročník X., číslo 2

socioterapie

MILITANTNÁ SOCIÁLNA PRÁCA

Vydavateľ: Inštitút edukológie a sociálnej práce, Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, Ul. 17. novembra č. 1, 080 78 Prešov, <https://www.unipo.sk/filozoficka-fakulta/ieasp-ff/journal-socioterapie/>

Šéfredaktorka: prof. PhDr. Beáta BALOGOVÁ, PhD., MBA

Zástupkyňa šéfredaktorky: doc. Mgr. Michaela SKYBA, PhD.

Redakčná rada a recenzenti/ky: prof. PhDr. Kvetoslava REPKOVÁ, CSc., IVPR v Bratislave a FF PU v Prešove; prof. PhDr. Viera BILASOVÁ, CSc., FF PU v Prešove; prof. PaedDr. Lenka PASTERŇÁKOVÁ, PhD., MBA, FHPV PU v Prešove; prof. J. Jay MILLER, Ph.D, MSW, CSW., College of Social Work, University of Kentucky; prof. PaedDr. Jana LEVICKÁ, PhD., UCM v Trnave; prof. PhDr. Eva MYDLÍKOVÁ, PhD., FZaSP TU v Trnave; doc. PhDr. Alžbeta BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, PhD., PF UMB v Banskej Bystrici; doc. JUDr. Mgr. Dušan ŠLOSÁR, PhD., FF UPJŠ v Košiciach; prof. PhDr. Jaroslav VETEŠKA, PhD., MBA, PF UK v Prahe; Mgr. Zuzana TRUHLÁŘOVÁ, PhD., FF UHK v Hradci Králové; prof. Mgr. Kamil KARDIS, PhD., GTF PU v Prešove; prof. PhDr. Tomáš HANGONI, PhD., PBF PU v Prešove; prof. PaedDr. Ctibor HATÁR, PhD., PF UKF v Nitre; dr hab. Marta UBERMAN, prof. UR v Řešove; dr hab. Monika PODKOWIŃSKA, prof. SGGW vo Varšave; dr hab. Leon SZOT, prof. UPJP II v Krakove; prof. dr hab. Joanna TRUSZKOWSKA, LSUAS; prof. dr hab. Henryk SKOROWSKI, UKSW vo Varšave; prof. hab. Joanna Mysona BYRSKA, UPJP II v Krakove; dr hab. Beata SZLUS, prof. UR v Řešove; doc. Mgr. Ing. Zuzana POKLEEMBOVÁ, PhD., FF PU v Prešove; prof. PhDr. Ladislav VASKA, PhD., PdF UK v Bratislave; prof. Ing. Bohuslava MIHALČOVÁ, PhD., PhD., EUR ING, PHF, EUBA v Bratislave; doc. PaedDr. Barbora KOVÁČOVÁ, PhD., PF KU v Ružomberku; dr hab. Hubert JURJEWICZ, PAISR v New Jersey; Rev. Krzysztof MASŁOWSKI, S. D. T., SHU; Mr. Tshering DORJI, MSW, FHEA, Samtse College of Education, The Royal University of Bhutan; dr hab. Małgorzata DUDA, prof. UJPII v Krakove; Ks. prof. nadzw. dr hab. Janusz Jan MIERZWA, prof. ISA, KZPS, PWSZ JG v Sanoku; Dr Agnieszka ZABOROWSKA, KSS, PSPS, KUL JP II v Lubline; Ks. prof. dr hab. Mirosław KALINOWSKI, KUL JP II v Lubline; dr hab. Iwona NIEWIADOMSKA, prof. KUL JP II v Lubline; dr hab. n. med. Mirosław DZIEKIEWICZ, prof. WIM vo Varšave; ks. dr hab. Waldemar CISŁO, prof. UKSW vo Varšave; dr hab. Andrzej NIESPOREK, prof. UŚP; dr hab. Waldemar URBANIK, prof. AN-STWP v Štetíne; prof. dr hab. Kazimierz WOLNY- ZMORZYŃSKI, UŚK Śląski v Katovicích; prof. dr hab. Kazimierz ZABŁOCKI, IP UKSW vo Varšave.

Editorky: prof. PhDr. Beáta BALOGOVÁ, PhD., MBA; doc. Ing. Mgr. Zuzana POKLEEMBOVÁ, PhD.

Technickí redaktori a grafické spracovanie: prof. PhDr. Beáta BALOGOVÁ, PhD., MBA; doc. Mgr. Michaela SKYBA, PhD.; doc. Ing. Peter GALLO, PhD.

Afiliácia: Časopis bol publikovaný ako výstup projektov VEGA č. 1/0535/23 s názvom *Integrácia ukrajinských migrantov a posúdenie náročnej životnej situácie spojenej s krízou vyvolanou vojnovým konfliktom optikou sociálnej práce* a KEGA č. 027PU-4/2022 s názvom *Transfer digitálnych technológií do inovácie metodiky odbornej praxe v pregraduálnej príprave študentov sociálnej práce*.

Periodicita: 2x ročne

Titulka: doc. Ing. Mgr. Zuzana POKLEEMBOVÁ, PhD.

© Inštitút edukológie a sociálnej práce, Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2024.

ISSN 2453-7543

OBSAH

EDITORIÁL.....	6
 VEDECKÉ STATE	
Natália VRANKOVÁ, Beáta BALOGOVÁ <i>Výzvy sociálnej práce kreovanie militantnej sociálnej práce.....</i>	8
Anabela KATRENIČOVÁ <i>Žena ako miles Christi? Stredoveký obraz ženy ako rytierky a bojovníčky</i>	21
Peter GALLO <i>Hybridné hrozby v kontexte militantnej sociálnej práce</i>	28
Yuliia KOVALCHUK, Beáta BALOGOVÁ <i>Militantná sociálna práca v podmienkach Slovenska – intervenčné reflexie sociálnej praxe.....</i>	35
 RECENZIE	
Jan BAARS <i>Long Lives Are for the Rich</i>	45
Janice A. GASKER <i>Generalist Social Work Practice. Second Edition</i>	49
Tony OSGOOD <i>Podpora pozitívneho chováni u osob s PAS a intelektovým postihením</i>	52
Neil THOMPSON <i>Understanding social work. Preparing for Practice 6th Edition</i>	54
 SPRÁVY Z PODUJATÍ	
Kvetoslava REPKOVÁ <i>Pokračujeme v účasti na výskume aktívneho dobrovoľníctva starších ľudí.....</i>	56
Lívia PASTRNÁKOVÁ <i>Inštitút edukológie a sociálnej práce FF PU V Prešove na diskusnom fóre v praxi.....</i>	58

Michaela SKYBA

Inštitút edukológie a sociálnej práce FF PU V Prešove pokračuje v spolupráci s externým prostredím.....

59

Natália VRANKOVÁ, Zuzana TERAZOVÁ, Jana HAŇOVÁ, Zuzana ANDRAŠČÍKOVÁ

Mikulášsky koláčik a Vianočné trhy.....

61

Veronika KMETÓNY GAZDOVÁ

(Ne)potrebuje spoločensko-vedný výskum umelú inteligenciu?

63

Kvetoslava REPKOVÁ

Univerzita otvorená praxi – prax otvorená univerzite.....

65

Veronika KMETÓNY GAZDOVÁ

Podnetné prostredie, - podnetné výsledky.....

68

EDITORIÁL

Vojnové konflikty v priebehu ostatných dvoch storočí majú nielen lokálny, ale celosvetový charakter. Ten sa prejavuje v úpadku jednotlivých kontinentov v rovine hospodárskej, politickej, sociálnej a primárne v rovine ohrozenia prírodných zdrojov.

Združené vedecké tímy už v polovici minulého storočia prognózovali, že spoločnosť 21. storočia, humanizovaná v priebehu vývojových etáp, nebude riešiť vzniknuté konflikty otvoreným vojenským (násilným) spôsobom, ale bude hľadať konsenzus na báze dohôd, spoločných ústupkov a harmonizácie vzťahov. Avšak opak sa stal skutočnosťou. Otvorené vojenské konflikty, primárne starého kontinentu ako je *Európa* z hľadiska svojej genézy nazývaná, ohrozujú mnohé (často bratské) krajiny.

V tejto súvislosti je možné položiť si otázku, ktoré stratifikačné spoločenské vrstvy sú ohrozené vojenským konfliktom. Odpoveď na takto položenú anketovú otázku by s veľkou pravdepodobnosťou ukazovala na odkázanejšie (chudobou ohrozené) skupiny obyvateľstva. Komplexná relevantná odpoveď by znela - všetky.

Vojna, a jej nemorálnosť, zvyšuje mieru porušovania sociálnych a právnych noriem. Tí, ktorí zbrane vyrábajú bohatnú na nemorálnej hospodárskej angažovanosti. Tí, ktorí ich predávajú sa k nim pridávajú s nabal'ovaním vysokej miery klientelizmu, negatívneho lobingu v politických kruhoch národného a nadnárodného významu. A na konci tohto reťazca je fyzická smrť človeka spojená s mentálnou smrťou všetkých zúčastnených.

Sú inštitúcie, a s nimi spojené oblasti vedy, ktoré môžu v (najideálnejších prípadoch) prispieť k mierovým riešeniam. Potom sú tie, ktoré pomáhajú zmierniť ťažké dôsledky vojenských konfliktov. Medzi tie najaktívnejšie v zmierňovaní patrí sociálna práca, ktorej cieľom je sfunkčnosť klienta (na úrovni jedinca, rodiny, skupiny či komunity) v jeho sociálnom poli. A práve z dôvodu adresnejšej a efektívnejšej intervencie sa zameriava na rozvoj vlastných semiprofesií. Zároveň tu vzniká priestor pre socioterapeutickú rovinu práce s klientom ohrozeným vojnovým konfliktom alebo už riešiacim traumy vyvolané osobných negatívnym zážitkom.

Primárnym cieľom tohto čísla časopisu je ponúknuť pohľad na rozvoj militantnej sociálnej práce v podmienkach strednej *Európy* v komparatívnom kontexte anglosaskej praxe. V úvodnej vedeckej stati sa významu sociálnej práce pri kreovaní militantnej sociálnej práce venujú autorky Balogová a Vranková. Gallo v svojom príspevku *Hybridné hrozby v kontexte militantnej sociálnej práce* upozorňuje na možné ohrozenia použitia viacerých typov vedenia vojny flexibilnými a sofistickovanými prvkami z pohľadu aktérov sociálnej práce.

Vedecko-historický pohľad na problematiku militantnej sociálnej práce ponúka Katreničová, zameriavajúc sa na historickú pozíciu žien - bojovníčok. Vo vysoko aktuálnom európskom sociálnom politickom kontexte sa tejto téme venujú autorky Balogová a Kovalchuk vo vedeckej štúdii *Militantná sociálna práca v podmienkach Slovenska – intervenčné reflexie sociálnej praxe*, v ktorej otvárajú otázku potreby sociálnej opory pre vojakov, ich rodiny, aj utečencov ako možného priestoru pre vývoj inovatívnych metód sociálnej práce.

Recenzie prinášajú široké spektrum podnetov z oblasti aktuálnej odbornej literatúry na poli sociálnej práce. Predstavované publikácie sú zamerané od celkového zamerania *Generalist Social Work Practice* (v ktorej autorka, Janice A. Gasker, predstavuje deväť kompetencií vzdelávacej politiky a praktického správania, ktoré by študentky a študenti mali rozvíjať do takej miery, aby boli schopní preukázať integráciu a aplikáciu kompetencií v praxi) a *Understanding social work. Preparing for Practice* – komprehenzívneho pohľadu na základy sociálnej práce od Neila Thompsona, cez pohľad na finančnú podmienenosť sociálnej spravodlivosti *Long Lives Are for the Rich* od Jana Baarsa, až po úvahu Tonyho Osgooda o špecifickej cieľovej skupine sociálnej práce a možnosti *Podpory pozitívneho chováni u osob s PAS a intelektovým postiežením*.

Záverečná časť čísla je venovaná správam z vedeckých podujatí, prepojeniu pregraduálneho štúdiu a praxe sociálnej práce a zapojeniu študentov a členiek Inštitútu edukológie a sociálnej

práce *Filozofickej Fakulty Prešovskej univerzity v Prešove* do dobrovoľníckej a charitatívnej činnosti.

Beáta Balogová, Leon Szot, Zuzana Poklembová
(editori čísla)

VÝZVY SOCIÁLNEJ PRÁCE KREOVANIE MILITANTNEJ SOCIÁLNEJ PRÁCE

The Challenges of Social Work Creating Militant Social Work

Natália VRANKOVÁ a Beáta BALOGOVÁ

ABSTRAKT

Všetky oblasti sociálnej práce vznikli prostredníctvom naliehavých výziev pri špecifických problémoch, na ktoré musela sociálna práca reagovať. Potreba militantnej sociálnej práce nie je výnimkou. Premeny povahy práce a zmena metodiky sú dôsledkom nových podôb problémov, ktoré ohrozujú spoločnosť. Identita sociálnej práce je teda kontinuálne stimulovaná k zmene a predmetnou otázkou je, akými fázami je tradičné ponímanie sociálnej práce pozmenené, a aké výzvy so sebou prináša aktuálne spoločenské rozpoloženie. Primárnym fokusom je vojenská oblasť militantnej sociálnej práce. Realizovaná výskumná štúdia ponúka prierez, prostredníctvom analýzy vedeckej činnosti v problematike militantnej sociálnej práce v podmienkach *Slovenska*. Medzi hlavné výskumné zistenia je možné charakterizovať, že téma militantnej sociálnej práce je v podmienkach *Slovenska* málo preskúmanou problematikou, a preto zvýšenie vedeckého záujmu o tému militantnej sociálnej práce môže pomôcť k formulovaniu nových možností práce a ich implementovanie pre prax v domácich podmienkach. Identita sociálnej práce sa formuluje na základe výkonu praxe a podmienky spoločnosti formulujú potrebu premeny.

Kľúčové slová: Sociálna práca. Militantná sociálna práca. Identita sociálnej práce. Výzvy sociálnej práce. Výskumná štúdia.

ABSTRACT

All areas of social work have emerged through urgent challenges to specific problems to which social work has had to respond. The need for militant social work is no exception. Changes in the nature of work and changes in methodology are the result of new forms of problems that threaten society. Thus, the identity of social work is continuously stimulated to change and the question at issue is by what phases the traditional conception of social work is altered and what challenges the current social disposition brings with it. The primary focus is the military field of militant social work. The conducted research study offers a cross-section, through the analysis of scientific activity in the issue of militant social work in the conditions of Slovakia. Among the main research findings it is possible to characterize that the topic of militant social work is an understudied issue in the conditions of Slovakia, and therefore the increase of scientific interest in the topic of militant social work can help to formulate new options of work and their implementation for practice in domestic conditions. The identity of social work is formulated on the basis of practice performance and the conditions of society formulate the need for transformation.

Key words: Social work. Social work. Social work identity. Challenges of social work. A research study.

ÚVOD

Sociálna práca je dynamická disciplína, ktorá je neustále prispôbovaná spoločenským zmenám. Potreba nazerania na identitu

sociálnej práce je odvíjaná od posunu od administratívnej práce na úradoch k prístupu zameranému na klienta. Perspektíva je nasmerovaná k sociálnym zmenám a vzniku nových perspektív formulovaných novými

výzvami. Jednotlivé oblasti sociálnej práce sú charakteristické špecifickými rozdielnosťami. Militantná sociálna práca je zameraná na perspektívu komplexnej pomoci vojnovým veteránom a kontinuálnej podpore ľudí ovplyvnených vojnovými konfliktmi. Pre dosiahnutie tejto pomoci je potrebné stanoviť špecifický prístup, postup práce a nutnosť prelínania odborných vedomostí sociálnej práce v kombinácii s vedomosťami z oblasti zdravotnej starostlivosti s dôrazom na kultúrnu citlivosť. Pre oblasť militantnej sociálnej práce je podstatné najmä vzdelávanie v oblasti vojenskej činnosti a stratégie. Je potrebné pripraviť postup práce zameraný na stres, vznikajúce traumy a následnú socializáciu v spoločnosti na život ovplyvnený vojnou. Nové problémy formulujú aj nové etické problémy a dilemy, ktoré vznikajú medzi vojenskými a sociálnymi hodnotami. Cieľom štúdie je definovať militantnú sociálnu prácu ako výzvu pre premeny sociálnej práce, ktorá si vyžaduje nové perspektívy na jej definovanie.

1 Identita sociálnej práce

Sociálna práca je dynamickou vedou, ktorá sa prispôsobuje aktuálnym problémom spoločnosti. Preto otázka identity sociálnej práce je opodstatnená pre pochopenie jej ďalšieho smerovania. V zmysle definovania východiskového pohľadu na identitu sociálnej práce vychádzame z prvého rozdelenia Ružikovej a Musila (2009, [cit. 2024-12-19]), ktorí vyzdvihujú, že u sociálnych pracovníkov sa prejavuje emancipácia pre zmenu tradičného pohľadu na sociálnu prácu, ale aj na výkon sociálnych pracovníkov. Tradičné poňatie je podľa autorov spájané s prácou na úradoch zameraných na formálnu prácu spájanú s administratívnou. Nové poňatie sociálnej práce by malo byť zamerané predovšetkým na prácu s klientom. Práca zameraná na klienta v sebe zahŕňa aj proces poznania klienta. Nadväzujúc na toto rozdelenie uvádzame pohľad Staniforha, Foeché, Obrien et al. (2011, [cit. 2024-12-19]), ktorí sa zamýšľajú nad polemikou toho, ako definovať povahu výkonu sociálnej práce v 21. storočí. V tomto smere formulujú, že aktuálna podoba sociálnej práce podporuje

rozsiahle sociálne zmeny a zároveň poukazuje na to, že praktický výkon sociálnej práce by sa mal zameriavať na pomoc jednotlivcom, rodinám a skupinám v adaptovaní sa na zmeny. Jedným z takýchto príkladov je zmena perspektívy sociálnej práce počas rozšírenia ochorenia *Covid 19*. V tejto oblasti boli vykonávané rôzne štúdie. Významným ukazovateľom je záťaž. Tu vychádzame z Bakerovej, Peckhama a Seixasa (2020, [cit. 2024-12-19]), ktorí v zmysle záťaže poukazuju na pocit bezpečia na pracovisku, ktorý znižuje pociťovanú záťaž. Východiskovou je perspektíva potreby zameriavať sa na pracovisko ako priestor, v ktorom sa vykonáva služba. Preto je žiaduce zvyšovať kvalitu a zabezpečiť možnosť pripomienkovať prípadné potreby na zabezpečenie pracoviska.

Doplňajúc obdobné úvahy Vaverčáková a Hromková (2018, [cit. 2024-12-19]) uvádzajú, že sociálna práca ako praktická a aplikovaná veda sa neustále usiluje o etabliáciu medzi ďalšími profesiami. Zároveň neustálym vývojom vedy sa zadávajú nové požiadavky pre systematizáciu ďalších poznatkov, ktoré následným zapracovaním do praxe a zabezpečením systematizácie nových informácií prispievajú k postupnej kreácii. V zmysle etabliácie uvádza Balogová (2013, [cit. 2024-12-19]), že poznáme 3 primárne vertikálne úrovne vedecká, akademická, praktická.

Zároveň autorka poukazuje na to, že sociálna práca si prešla viacerými významnými premenami, ktoré ju podnietili k tomu, aby sa kreovala v rámci rôznych oblastí. Sociálna práca prechádzala obdobiami, ktoré boli príznačné dobrovoľným charakterom neskôr vypracovaním metodík. Išlo o rozšírenie rozpracovania metód zameraných na analýzu a realizované úlohy. Pri opise sociálnej práce zároveň autorka poukazuje na to, že počet definícií, ktoré by mali opisovať sociálnu prácu, existuje nespočetne veľa. Je dôležité podotknúť, že obdobný názor prezentujú aj Hillová, Fogelová, Donaldsová a Ericksonová (2017, [cit. 2024-12-20]), ktoré zhodne poukazujú na skutočnosť, že profesia sociálnej práce má nespočetne množstvo rozdielnych definícií. Toto tvrdenie podporuje ich usku-

točnený výskum, ktorého výsledky preukazujú, že v rámci jedného štátu *Columbia* existuje súčinne 51 rozdielnych definícií sociálnej práce, pričom množstvo definícií sa líši v definovaní charakteru výkonu práce. Potrebu vzájomnosti vo vedách opisuje Ondrej-kovič (2013, [cit. 2024-12-12]), ktorý tvrdí, že sociálna práca sa kreovala vo vzájomnosti ostatných vedných disciplín. Toto je kľúčové najmä vo vzťahu k ostatným vedám o človeku ako je psychológia, pedagogika, ale aj vied o prírode, človeku a spoločnosti. V rámci tohto definujeme definitívne rozdielny pohľad Maleya (2020, [cit. 2024-12-12]), ktorý uvádza, že sociálna práca je aktuálne presýtená všetkými reformami. Sociálnu prácu však podľa autora nemožno reformovať, ale úplne zrušiť vzhľadom na viaceré fakty:

- chýbajúca komplexná základňa teoretických východísk sociálnej práce,
- riešenie profesionálnych problémov,
- historické zneužitie sociálnej práce,
- obmedzená schopnosť čeliť aktuálnym výzvam.

Jediné východisko, ktoré autor vníma ako efektívne, je zrušenie sociálnej práce. To, aké časti aktuálnej sociálnej práce by mali byť zachránené z aktuálnej podoby sociálnej

práce by mal určiť nový svet postsociálnej práce. Zároveň však dopĺňame, že tento postoj autora je veľmi kontroverzný. V tomto zmysle sa orientujeme na ďalších autorov, ktorí naopak vnímajú stále nové možnosti pre sociálnu prácu, ktoré opisujeme v nasledujúcej časti.

1.1 Výzvy sociálnej práce

Sociálna práca preniká do množstva ďalších oblastí, v ktorých vie nájsť uplatnenie a je v nich žiadúca. Názor, ktorý podporuje zmeny v sociálnej práci prezentuje Allana (2009, [cit. 2024-12-12]), ktorá tvrdí, že sociálna práca disponuje prístupmi, ktoré podnecujú nerovnováhu, preto je potrebné zaviesť nový prístup, ktorý by mal politickú povahu a zamedzil by osobnostnej zložke, avšak jeho cieľom by bolo zameriavať sa na transakcie, ktoré vznikajú medzi ľuďmi a konkrétnymi politickými alebo aj sociálnymi situáciami. Nové situácie so sebou prinášajú nové perspektívy sociálnej práce.

V nasledujúcej tabuľke sme vytvorili prehľad inovatívnych príležitostí a výziev pre sociálnu prácu:

Tab. č. 1: *Výzvy sociálnej práce*

ROK	AUTOR	VÝZVA	OPIS
2011	Liechty	Zameriavanie sa na edukáciu v oblasti zdravotnej starostlivosti.	Autor poukazuje na skutočnosť, že zdravotná gramotnosť tvorí podstatnú časť prevencie. Zameriava sa na fakt, že nízka miera zdravotnej gramotnosti so sebou prináša spojenie zhoršeného zdravia. Sociálna práca podľa autorky predstavuje priestor pre edukáciu.
1995	Knox a Price	Príležitosť pre dôsledky vojenskej separácie a pre všetky skupiny a odpovede sociálnej práce.	Zmeny v manažmente a stratégii armády vytvorili príležitosť pre sociálnych pracovníkov. Vojenský záložníci sú väčšinu času v odlúčení a nasadení. Dôsledky separácie predstavujú výzvu pre sociálnu prácu.
2016	Denison, Jayasooria	Globálna agenda trvalo udržateľného rozvoja poskytuje príležitosti pre sociálnu prácu.	Otázky dlhodobej udržateľnosti sú viac ako aktuálne. Autori formulujú, že sociálna práca má príležitosti pre udržateľný rozvoj, ktorý zahŕňa možnosti pre sociálnych pracovníkov, ktoré sa zameriavajú na ľudské práva, environmentálne problémy a štrukturálne problémy.
2015	Wooten	Militantná sociálna práca a potreby jej vzdelávania.	Sociálna práca ponúka priestor pre prácu v oblasti vojenských služieb. Autor poukazuje na skutočnosť, že sociálni pracovníci môžu zahrnúť makro a mikro kontinuum na to, aby poskytli pomoc prostredníctvom pokročilých zručností a relevantné, citlivé služby, ktoré sú opodstatnené.

2015	Dominelli	Sociálna práca v katastrofických situáciách.	Sociálna práca má svoje opodstatnené miesto pri rôznych katastrofických situáciách, ktoré sa môžu vyskytnúť. V rámci pomoci, ktorá sa poskytuje je opisovaných niekoľko oblastí, ako je poskytnutie pomoci pri rekonštrukcii sociálneho fungovania, znižovanie rizík, zmierňovanie dôsledkov katastrofy a iné.
2011	Despard, Chowa a Hart	Príležitosti intervencii sociálnej práce pri osobných finančných problémoch.	Autori opisujú, že v oblasti finančných problémov vykonávali štúdiu, ktorá naznačovala, že finančné problémy klientov sú prepojené so zlými finančnými rozhodnutiami. Priestor pre výzvy v sociálnej práci vníma autor najmä v nedostatku vedomosti klientov v oblasti dobrého hospodárenia, ale aj riešení finančných problémov.

Zdroj: vlastné spracovanie na základe uvedených autorov

Na základe prehľadu je možné konštatovať, že sociálna práca má rozsiahly priestor pre formovanie a otváranie nových možností pre kreovanie. Priestor pre militantnú sociálnu prácu je opisovaný prostredníctvom citlivého vnímania potrieb vznikajúcich počas vojnového konfliktu a po ňom.

2 Militantná sociálna práca

Každá zo špecifických oblastí sociálnej práce je príznačná svojimi charakteristikami. Wooten (2015, [cit. 202-12-12]) opisuje militantnú sociálnu prácu ako špecializovanú oblasť vzťahujúcu sa najmä na prax v mikro a makro kontinuu. Prax si vyžaduje vedomosti a zručnosti sociálnej práce, ale aj spôsobilosti v oblasti zdravotníctva, ktoré smerujú k poznaniu a prispôbeniu služieb rôznym zdravotným problémom a špecifickým potrebám najmä vojnovým „veteránom“. Na základe toho je zdôraznená potreba vyškolených profesionálov sociálnej práce, ktorí poskytujú relevantnú a kultúrne citlivú sociálnu službu s dôrazom na prax založenej na dôkazoch. Reakciou na špecifické potreby ľudí ohrozených vojnovým konfliktom je formovanie príležitostí a výziev pre vzdelávanie v oblasti militantnej sociálnej práce. Autori poukazujú na integrovaný model intelektuálneho kapitálu, ktorý stimuluje strategické plánovanie v oblasti vzdelávania militantnej sociálnej práce. Komplementárne je možné uviesť autora Olsona (2018, [cit. 2024-12-15]), ktorý rovnako apeluje na potrebu vzdelávania v oblasti militantnej sociálnej práce. Táto oblasť ponúka jedinečné výzvy spojené so sociálnou spravodlivosťou a dosiahnutím mieru. Negatívne dôsledky vojny si vyžadujú

intervenciu vo viacerých psychosociálnych oblastiach. Preto sa stáva najpodstatnejšie to, ako môžu sociálni pracovníci riešiť rozpory medzi hodnotami sociálnej práce a vojenskou kultúrou. Pochopenie makro a mikro faktorov by malo byť prioritou vo vzdelávaní. Tento postup ponúka pohľad na klientov, ktorí sú zasiahnutí vojenskou činnosťou v zmysle medzinárodného konfliktu. Obdobne usilujú o zlepšenie v oblasti vzdelávania aj Canfield a Weiss (2015, [cit. 2024-12-15]), ktorí skúmajú koncepčnú otázku, integrácie vojenskej kultúry a problémy súvisiace s vojnou do vzdelávania sociálnej práce. Opäťovne je perspektíva orientovaná najmä na starostlivosť po vojne, ktorá je poskytnutá veteránom. Je nutné prispôbovať poskytovanú pomoc v oblasti zdravotníctva, nevynímajúc duševné zdravie. Potrebu kladenou na vzdelávanie sociálnych pracovníkov sa stávajú témy prepojené s psychosociálnym stresom. Primárne témy sa týkajú stresu jeho zvládania a adaptácie naň. V rámci teoretického ukotvenia sú oporou najmä ekologické a systémové teórie a rodinné teórie. Implementácia predstavuje stimulovanie fungovania, schopnosť komunity podporovať obyvateľstvo a ich vplyv počas celého života.

Pre sociálnych pracovníkov pracujúcich v oblasti militantnej sociálnej práce by podľa Petroviča (2012, [cit. 2024-12-15]) malo byť najmä porozumenie štruktúram vojenskej armády. Vedomosti o fungovaní armády o jej štruktúre, histórii, kultúre, metódach a cieľoch výcviku sú dôležité pre formovanie každého vojaka. Práca s „vojnovými veteránmi“ by na základe týchto vedomostí mohla byť efektívnejšia a komplexnejšia.

Olson (2014, [cit. 2024-12-15]) poukazuje najmä na etické dilemy profesie sociálnej práce. Príkladom je stred záujmov sociálnej práce ako je – spravodlivosť a zámery vojenskej činnosti s ktorou je spojená stratégia víťazstva. Práve predmetné rozpory, ktoré vznikajú medzi kultúrou a filozofiou vojenského systému a profesiou sociálnej práce by mali byť predmetom výskumov.

3 Metodológia výskumu

Výskum, ktorý sme realizovali pre potreby štúdie bol zameraný na zachytenie obsahu odbornej vedeckej diskusie o militantnej sociálnej práci na *Slovensku*. Ide o informačný výskum, ktorý bol realizovaný kvalitatívnou výskumnou stratégiou. Zvolili sme metódu *Rámcovej analýzy*, ktorá je definovaná Hendlom (2023), pri ktorej je možné zachytiť vznikajúce koncepty a nápady, a to so zachovaním dát s pridanými hodnotami a prostredníctvom kategorizácie dát. Tento typ výskumu umožňuje prispôbovať analýzu novým pohľadom, zaznamenávať a zobrazovať syntetizované a redukované dáta prehľadným spôsobom. Jeho zámerom je vyhľadávanie a porovnávanie dát v rôznych prípadoch, ale tiež systematické prehľadávanie a vyhodnocovanie celej množiny dát. Jednotlivé kroky sú: identifikácia začiatočných tém a konceptov; označenie dát; vytváranie tematických tabuliek a schém potrieb pre triedenie a usporiadanie; sumarizácia a syntéza.

Vo vzťahu k týmto východiskám sme identifikovali štúdie, ktoré boli realizované

na *Slovensku*. Vyberali sme štúdie, ktoré spĺňali kritéria – relevantnosti (štúdie museli byť vydávané v relevantných publikáciách alebo časopisoch), vecnej aktuálnosti (štúdie sa musela priamo dotýkať predmetu výskumu). Takáto zámerná selekcia nám pomohla pri orientácii a formulovaní predmetných charakteristík.

Dáta sme získavali prostredníctvom vyhľadávania vedeckých a odborných prác, výskumných štúdií, ktoré obsahovali kľúčové slová: vojenská sociálna práca, militantná sociálna práca, sociálna práca v armáde, vojsko a sociálna práca. V rámci kvantitatívnych ukazovateľov dát je možné konštatovať, že výskumné štúdie sa nachádzali v recenzovaných zborníkoch a vedeckých časopisoch.

3.1 Výsledky výskumu

Na základe stanovených kritérií sme k poslednému mesiacu 2024 identifikovali celkovo osem štúdií, ktoré spĺňali dané kritéria. V rámci požiadaviek sme vylúčili výskumné štúdie, ktoré boli publikované na *Slovensku*, avšak boli písané pre opis praxe v inej krajine a zároveň také, ktoré boli písané autorom z inej krajiny. Takto stanovené kritéria zaručili zachovanie podmienok pre adresnosť výskumu v podmienkach *Slovenska*. V rámci vonkajších charakteristík sme identifikovali výskumné štúdie, ktoré boli písané v rozmedzí rokov 2003 – 2024. V nasledujúcej tabuľke sú uvedené vonkajšie charakteristiky štúdií – autor, rok, názov a typ štúdie.

Tabuľka 2.: *Identifikácia výskumných štúdií*

n	Autor	Rok	Názov	Typ
1	Schavel a Golias	2003	<i>Možnosti využitia sociálnej práce v armáde</i>	príspevok v časopise
2	Balogová	2014	<i>Posúdenie kvality života rodiny profesionálneho vojaka s dôrazom na výkon pohotovostných skupín (zborov)</i>	príspevok v zborníku
3	Berky	2014	<i>Zamyslenie nad prognózou vývoja kvality života rodiny profesionálneho vojaka</i>	príspevok v zborníku
4	Czirák	2014	<i>Harmonizácia pracovného a rodinného života vojenského profesionála</i>	príspevok v zborníku
5	Čukan	2014	<i>Rodina profesionálneho vojaka ako objekt záujmu rezortu obrany</i>	príspevok v zborníku

6	Matis	2014	<i>Kvalita života rodiny profesionálneho vojaka the quality of life of military professionals</i>	príspevok v zborníku
7	Valigurská a Levická	2021	<i>Sociálna práca v armáde</i>	online príspevok
8	Planka a Čakarová	2024	<i>Vojenská sociálna práca a úloha sociálneho pracovníka</i>	príspevok v zborníku

V rámci analýzy obsahovej stránky sme porovnávali všeobecné znaky-klúčové slová a zámery štúdií. Identifikovali sme najčastejšie vyskytujúce sa klúčové slová: Sociálna práca a príbuzné koncepty: 6-krát; Rodina:

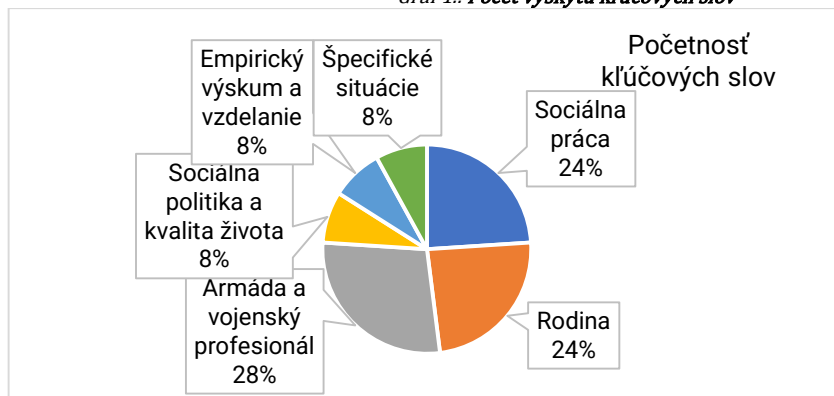
Zdroj: vlastné spracovanie na základe uvedených autorov
6-krát; Armáda a vojenský profesionál: 7-krát; Sociálna politika a kvalita života: 2-krát; Empirický výskum a vzdelanie: 2-krát; Špecifické situácie: 2-krát.

Tabuľka 3.: *Kľúčové slová a predmet štúdie*

n	Autor	Kľúčové slová	Predmet štúdie
1	Schavel a Goliaš (2003)	-	možnosti využitia potenciálu sociálneho pracovníka a sociálnej práce v armáde
2	Balogová (2014)	Sociálna práca. Rodina profesionálneho vojaka. Náročná životná situácia, Posúdenie. Pohotovostné skupiny (Zbory)	identifikovať a analyzovať, ako poskytnúť sociálnu oporu a intervenciu nielen samotnému profesionálnemu vojakovi, ale aj jeho rodine, ktorá zostáva hlavnou výzvou v dôsledku jeho profesie
3	Berky (2014)	Profesionálna armáda. Sociálna starostlivosť. Rodina vojenského profesionála	vývojové trendy v kvalite života profesionálnych vojakov a ich rodín v kontexte sociálnych a ekonomických zmien v spoločnosti
4	Czirák (2014)	Profesionálny vojak. Práca. Rodina	prepojenie pracovného a rodinného života profesionálnych vojakov a identifikácia kľúčových výziev, ktoré toto prepojenie prináša
5	Čukan (2014)	Rodina profesionálneho vojaka. Empirický výskum. Sociálna politika	systematická starostlivosť o vojenskú rodinu
6	Matis (2014)	Životný štýl. Vojenský profesionál. Kvalita života. Rodina. Vojenská rodina	porozumenie vzťahu medzi profesionálnym vojenským životom a rodinnými dynamikami
7	Valigurská a Levická (2021)	Vojenská sociálna práca. Sociálna práca v armáde. Sociálny pracovník. Armáda. Veteráni. Vzdelanie	priblíženie oblasti sociálnej práce realizovanej v armáde
8	Planka a Čakarová (2024)	Sociálna práca. Vojenská sociálna práca. Vojenský sociálny pracovník. Armáda.	teoretické vysvetlenie oblasti vojenskej sociálnej práce a jej potenciál v pomoci vojnovým veteránom a ich rodinám

Zdroj: vlastné spracovanie na základe uvedených autorov

Graf 1.: Počet výskytu kľúčových slov

Zdroj: vlastné spracovanie na základe uvedených autorov

Tabuľka 4.: Kategorizovanie kľúčových slov

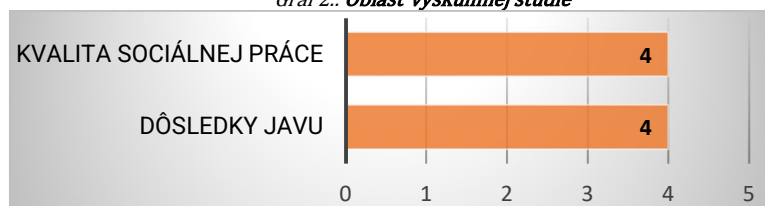
Kategória	Počet výskytov	Kľúčové slová
Sociálna práca	6	Sociálna práca. Vojenská sociálna práca. Sociálny pracovník. Sociálna starostlivosť.
Rodina	6	Rodina profesionálneho vojaka, Rodina vojenského profesionála. Vojenská rodina. Rodina.
Armáda a vojenský profesionál	7	Profesionálna armáda. Armáda. Profesionálny vojak. Vojenský profesionál. Životný štýl. Vojenský sociálny pracovník.
Sociálna politika a kvalita života	2	Sociálna politika. Kvalita života.
Empirický výskum a vzdelanie	2	Empirický výskum. Vzdelanie.
Špecifické situácie	2	Náročná životná situácia. Pohotovostné skupiny.

Zdroj: vlastné spracovanie

Na základe analýzy sme identifikovali dve základe oblasti predmetu štúdií, ktorými sú *Kvalita sociálnej práce* a *Dôsledky javov*. Štúdie sme kvantifikovali na základe toho, či sa zameriavali na rozšírenie poznatkov a ob-

lastí prienikov medzi sociálnou prácou a vojenskou službou alebo či rieši a výsledok javu prostredníctvom analýzy dôsledkov či návrhov intervencií. Ide o implementačné zá-

Graf 2.: Oblasť výskumnej štúdie

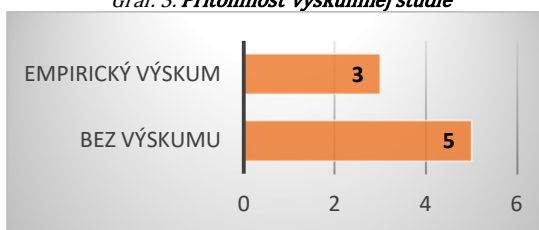

Zdroj: vlastné spracovanie

Na základe uvedeného je možné konštatovať, že rovnaký pomer štúdií sa zameriaval na dôsledky, ako aj na celkovú prepojenosť. Dôležitým ukazovateľom je aj prítomnosť empirického výskumu v štúdiách.

Prostredníctvom obsahovej analýzy príspevkov sme identifikovali, že v troch štúdiách bol prítomný empirický výskum. V piatich štúdiách absentoval empirický výskum.

Graf. 3. *Prítomnosť výskumnej štúdie*

Zdroj: vlastné spracovanie

Tabuľka 5.: *Obsahové charakteristiky*

n	Autor	Výskum	Oblasť
1	Schavel a Golias (2003)	Empirický výskum	Kvalita sociálnej práce
2	Balogová (2014)	Bez výskumu	Kvalita sociálnej práce
3	Berky (2014)	Bez výskumu	Dôsledky javu
4	Czirák (2014)	Empirický výskum	Dôsledky javu
5	Čukan (2014)	Empirický výskum	Dôsledky javu
6	Matis (2014)	Bez výskumu	Dôsledky javu
7	Valigurska a Levicka (2021)	Bez výskumu	Kvalita sociálnej práce
8	Planka a Čakarová (2024)	Bez výskumu	Kvalita sociálnej práce

zdroj: vlastné spracovanie na základe uvedených autorov

V rámci prezentovaných výsledkov je možné konštatovať, že z identifikovaných 8 štúdií mali tri štúdie 37,5 % charakter empirického výskumu a päť štúdií 62,5 % mali informačný charakter. Teda potreba empirických výskumných štúdií v tejto oblasti je žiaduca. Zároveň sme identifikovali, že polovica štúdií bola zameraná na všeobecnú etabliciu sociálnej práce pre oblasť vojenskej služby, ktorej výsledkom bolo obohatenie sociálnej práce v zameraní na jej kvalitu, zatiaľ čo druhá polovica bola orientovaná skôr na dôsledky vojenskej práce a hľadanie vhodných riešení z pohľadu sociálnej práce. Najčastejšie bola predmetom rodina vojenského profesionála. Na základe toho je možné sumari- zovať, že existuje nízky podiel empirického výskumu čo poukazuje na potrebu systematického a aplikovaného výskumu na *Sloven- sku*. Zároveň chýba priamy výskum efekti- vity intervencie, ktorý by mohol byť použitý pre riešenie prípadných problémov, ktoré vzniknú v dôsledku vojnového konfliktu. Zá-

roveň absentuje ich všeobecná implementá- cia a longitudinálny výskum pre túto oblasť, ktorý by mohol pomôcť k priblíženiu proble- matiky.

ZÁVER

Záverom je možné sumarizovať, že iden- tita sociálnej práce tvorí významnú časť etablicie sociálnej práce zároveň poskytuje odlišenie od ostatných vedných disciplín. V rámci tohto sa zameriavame na podporu poznania formovania militantnej sociálnej práce. V konštruovaní parciálnych častí vý- skumnej štúdie sme sa orientovali o vyjasne- nie viacerých perspektív, ktoré dotvárajú komplex charakteru militantnej sociálnej práce. Východiskom je definovanie ďalších perspektív, ktoré tvoria priestor pre ďalší rozvoj militantnej sociálnej práce. Tieto jed- notlivé výzvy podporujú samotný fakt vý- znamnosti a opodstatnenia sociálnej práce ako akademickej, vednej a profesijnej ob- lasti. Militantná sociálna práca je v podmien- kach *Slovenska* zatiaľ len málo prebádanou

oblasťou, ktorá ponúka priestor pre nové výskumné otázky na overenie praxe, ale aj priestor pre hľadanie vhodných smerov. Výsledky výskumnej štúdie potvrdili, že v sociálnej práci je militantná oblasť skúmaná

minimálne, a preto ďalšie výskumné činnosti by mohli priniesť informácie o kvalitnej implementačnej rovine.

Zoznam bibliografických odkazov

ALLANA, June, 2020. Chapter Theorising New Developments in Critical Social Work. In: B. PEASE, J. ALLAN a L. BRISKMAN. *Critical Social Work Theories and practices for a socially just world*. London: Routledge [online]. London: Routledge, s. 368 [cit. 2024-12-23]. ISBN 978-10-0311-530-4. Dostupné z: <https://www.taylorfrancis.com/books/edit/10.4324/9781003115304/critical-social-work-june-allan-linda-briskman-bob-pease?refId=28eef29b-8bd7-4cb6-bcf1-b51e129d99b3&context=ubx>

BAKEROVÁ, Marissa, Trevor PECKHAM a Noah S. SEIXAS, 2020. Estimating the burden of United States workers exposed to infection or disease: A key factor in containing risk of COVID-19 infection. In: *Journal Plos Water* [online]. Roč. 15, č. 4 [cit. 2023-06-23]. ISSN 2767-3219. Dostupné z: <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0232452>

BALOGOVÁ, Beáta, 2013. Etablácia a profesionalizácia sociálnej práce v jej horizontálnej i vertikálnej línii. In: BALOGOVÁ, Beáta, SKYBA, Michaela a Denisa ŠOLTÉSOVÁ. *Pregraduálna príprava sociálnych pracovníkov, pracovníčok a sociológov, sociologičiek a možnosti ich uplatnenia v praxi* [online]. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove. S. 10 – 29 [cit. 2023-06-23]. ISBN 978-80-555-0970-9. Dostupné z: <https://www.publib.sk/web/pdf/web/viewer.html?file=/web/kniznica/elpub/dokument/Balogova7/subor/9788055509709.pdf>

BALOGOVÁ, Beáta, 2014. Posúdenie kvality života rodiny profesionálneho vojaka s

dôrazom na výkon pohotovostných skupín (assessment of family life quality of professional soldier with an emphasis on the performance of standby groups). In: M. MARTINSKÁ a A. SIPKO eds. *Súčasný stav a možný vývoj kvality života rodiny profesionálneho vojaka* [online]. Liptovský Mikuláš: Akadémia a ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika s. 28 – 38 [cit. 2024-12-15]. ISBN 978-80-8040-499-4. Dostupné z: <https://archiv.aos.sk/struktura/katedry/ksvj/dokum/zborniky/konf2014.pdf>

BERKY, Ľuboš, 2014. Zamyslenie nad prognózou vývoja kvality života rodiny profesionálneho vojaka (reflection over development forecasts quality of life family professional soldiers). In: M. MARTINSKÁ a A. SIPKO eds. *Súčasný stav a možný vývoj kvality života rodiny profesionálneho vojaka* [online]. Liptovský Mikuláš: Akadémia a ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika s. 65 – 71 [cit. 2024-12-15]. ISBN 978-80-8040-499-4. Dostupné z: <https://archiv.aos.sk/struktura/katedry/ksvj/dokum/zborniky/konf2014.pdf>

CANFIELD, Julie a Eugenia WEISS, 2015. Integrácia vojenskej a veteránskej kultúry do vzdelávania sociálnej práce: Dôsledky pre začlenenie do kurikula. In: *Journal of Social Work Education* [online]. Roč. 51, č. 1, s. 128 – 144 [cit. 2024-12-14]. ISSN 1043-7797 <https://doi.org/10.1080/10437797.2015.1001295>

CZIRÁK, Pavel, 2014. Harmonizácia pracovného a rodinného života vojenského profesionála (the harmonization of work and

- family life of military professionals).) In: M. MARTINSKÁ a A. SIPKO eds. *Súčasný stav a možný vývoj kvality života rodiny profesionálneho vojaka* [online]. Liptovský Mikuláš: Akadémia a ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika s. 72 – 79 [cit. 2024-12-15]. ISBN 978-80-8040-499-4. Dostupné z: <https://archiv.aos.sk/struktura/katedry/ksvj/dokumentum/zborniky/konf2014.pdf>
- ČUKAN, Karol, 2014. Rodina profesionálneho vojaka ako objekt záujmu rezortu obrany (family professional soldier as an object of interest of the defense sector). In: M. MARTINSKÁ a A. SIPKO eds. *Súčasný stav a možný vývoj kvality života rodiny profesionálneho vojaka* [online]. Liptovský Mikuláš: Akadémia a ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika s. 80 – 89 [cit. 2024-12-15]. ISBN 978-80-8040-499-4. Dostupné z: <https://archiv.aos.sk/struktura/katedry/ksvj/dokumentum/zborniky/konf2014.pdf>
- DESPART, Mathieu, R., CHOW, Gina An a Lauren J. HART, 2011. Personal Financial Problems: Opportunities for Social Work Interventions? In: *Journal of Social Service Research* [online] Roč. 38, č. 3, s. 342 – 350 [cit. 2024-12-23]. ISSN 0148-8376. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01488376.2011.638733>
- EGGLI, Andrea, PEREIRA, Diana a Fabienne GYGAX et al., 2022. Double the Trouble?: An Investigation of How Social Stressors and Time Pressure Simultaneously and Interdependently Predict Sleep Quality in Social Workers. In: *Sleep Vigilance* [online]. Roč. 2022, č. 6, s. 185 – 197 [cit. 2024-12-30]. ISSN 2510-2265. Dostupné z: <https://link.springer.com/article/10.1007/s41782-022-00194-4#citeas>
- FABBRI, Marco, ANTONIETTI, Alessandro, GIORGETTI, Marisa et al., 2007. Circadian typology and style of thinking differences. In: *Learning and Individual Differences* [online]. Roč. 17, č. 2, s. 175 – 180 [cit. 2024-12-30]. ISSN 1873-3425. Dostupné z: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S104160800700060X?casa_token=EeMXIRpS4o0AAAAA:sEwpRu0EfmKPD6z721KiaLGsdn_w3HzQyt_90s-KtQuqN8XsVb2B70TRedxVnvz60Bpf8ZbDH_w#bib14
- HILLOVÁ, Katharine, FOGELOVÁ, Sonda, A Donaldonová, Linda, Plitt a Christina ERICKSONOVÁ, 2017. State Definitions of Social Work Practice: Implications for our Professional Identity. In: *Journal of Evidence-Informed Social Work* [online]. Roč. 14, č. 4, s. 266 – 279 [cit. 2024-12-23]. ISSN 2640-8074. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/23761407.2017.1319775>
- JAYASOORIA, Denison, 2016. Sustainable Development Goals and Social Work: Opportunities and Challenges for Social Work Practice in Malaysia. In: *Journal of Human Rights and Social Work* [online]. Roč. 2016, č. 1, s. 19 – 29 [cit. 2024-12-23]. ISSN 2365-1792. Dostupné z: <https://link.springer.com/article/10.1007/s41134-016-0007-y>
- KNOX, Jo a David H. PRICE. 1995. The Changing American Military Family: Opportunities for Social Work. In: *Chicago Journals* [online]. Roč. 69, č. 3, s. 479 – 497 [cit. 2024-12-23]. ISSN 1529-0816. Dostupné z: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/abs/10.1086/604136>
- LAWLER, Moira, 2023. What Is Self-Care, and Why Is It So Important for Your Health? In: *Everyday health* [online]. [cit. 2023-05-30]. Dostupné z: <https://www.everydayhealth.com/self-care/>
- LIECHTY, Janet, M., 2011. Health Literacy: Critical Opportunities for Social Work Leadership in Health Care and Research. In: *Health & Social Work* [online]. Roč. 36, č. 2, s. 99 – 107. ISSN 1545-6854 [cit. 2024-12-23]. Dostupné z: <https://academic.oup.com/hsw/article-abstract/36/2/99/690415>
- MARTÍNEZ, Nicole, CONNELLY, Cynthia a Patricia CALERO, 2021. Self-care: A concept analysis. In: *International Journal of Nursing Sciences* [online]. Roč. 8, č. 4, s. 418 – 425 [cit. 2024-12-30]. ISSN 2352-

0132. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8488814/>
- MATIS, Jozef, 2014. Kvalita života rodiny profesionálneho vojaka (the quality of life of military professionals) In: M. MARTINSKÁ a A. SIPKO eds. *Súčasný stav a možný vývoj kvality života rodiny profesionálneho vojaka* [online]. Liptovský Mikuláš: Akadémia a ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika s. 7 – 27 [cit. 2024-12-15]. ISBN 978-80-8040-499-4. Dostupné z: <https://archiv.aos.sk/struktura/katedry/ksvj/dokument/zborniky/konf2014.pdf>
- MAYLEA, Chris, 2021. The end of social work. In: *The British Journal of Social Work* [online]. Roč. 51, č. 2, s. 772 – 789 [cit. 2024-12-23]. ISSN 1468-263X. Dostupné z: <https://academic.oup.com/bjsw/article-abstract/51/2/772/6018482>
- MONTARULI, Angela, GALASSO, Letizia a Emiliáno Cè, et al., 2017. The circadian typology: the role of physical activity and melatonin. In: *Sport Sciences for health* [online]. Roč. 2017, č. 13, s. 469 – 476 [cit. 2024-12-30]. ISSN 1825-1234. Dostupné z: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11332-017-0389-y>
- NOR AMIRA, Syahira Mohd Azmi, NORSHAM Juliana a SAHAR Azmani et al., 2021. Kortizol na cirkadiánny rytmus a jeho vplyv na kardiovaskulárny systém. In: *International journal of environmental research and public health* [online]. Roč. 18, č. 2, s. 676 [cit. 2024-12-11]. ISSN 1660-4601. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7830980/>
- OLSON, D. Marc, 2018. Exploring military social work from a social justice perspective. In: *International Social Work* [online]. Roč. 61, č. 1, s. 119 – 129 [cit. 2024-12-15]. ISSN 1461 – 7234. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0020872815606792>
- ONDREJKOVIČ, Peter a Pavol ONDREJKOVIČ, 2013. Akademická príprava sociálnych pracovníkov pre vedu a pre prax – ilúzia alebo nevyhnutnosť. In: B. BALOGOVÁ, M. SKYBA a D. ŠOLTÉSOVÁ. *Pregraduálna príprava sociálnych pracovníkov, pracovníčok a sociológov, sociologičiek a možnosti ich uplatnenia v praxi* [online]. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, s. 29 – 36 [cit. 2024-12-23]. ISBN 978-80-555-0970-9. Dostupné z: <https://www.publib.sk/web/pdf/web/viewer.html?file=/web/kniznica/elpub/dokument/Balova7/subor/9788055509709.pdf>
- PETROVIČ, James, 2012. Kultúrne kompetentná prax sociálnej práce s veteránmi: Prehľad americkej armády. In: *Journal of Human Behaviour in the Social Environment* [online]. Roč. 22, č. 7, s. 863 – 874 [cit. 2024-12-14]. ISSN 1091-1359. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/10911359.2012.707927>
- POLUSA, Kristen A Terry Lynn GALL, 2020. Dear Mental Health Practitioners, Take Care of Yourselves: a Literature Review on Self-Care. In: *International Journal for the Advancement of Counselling* [online]. Roč. 42, č. 1, s. 1 – 20 [cit. 2024-12-30]. ISSN 1573-324 . Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7223989/>
- POTTER, Gregory, SKENE, J. Debra a Josephine ARENDT et al. 2016. Circadian Rhythm and Sleep Disruption: Causes, Metabolic Consequences, and Countermeasures. In: *Endocrine Reviews* [online]. Roč. 37, č. 6, s. 584 – 608 [cit. 2024-12-30]. ISSN 1945-7189. Dostupné z: <https://academic.oup.com/edrv/article/37/6/584/2691715?login=false>
- SCHAVEL, Milan a Jozef GOLÍÁŠ, 2003. Možnosti využitia sociálnej práce v armáde. In: *Sociálni práce/Sociálna práca*. Roč. 2003, č. 3, s. 106 – 125. ISSN 1213-6204.
- SPADOLA, Christine, GROTON, Danielle a Kerry, LITTLEWOOD et al., 2022. Sleep Health Education to Promote Public Health: Attitudes and Desired Learning Goals among Social Work Students. In: *Social work in Public Health* [online]. Roč. 38, č. 1, s. 11 – 20 [cit. 2024-12-30]. ISSN 1937-1918. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/19371918.2022.2093304>

- STANFORDH, Barbara, FOUCHÉ, Christa a Michael OBRIEN, 2011. Still doing what we do: Defining social work in the 21st century. In: *Journal of social Work* [online]. Roč. 11, č. 2, s. 191 – 208 [cit. 2024-12-23]. ISSN 1741-296X. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1468017310386697?journalCode=jswa>
- TORRES-SOTO, Nissa Yaing, CORRAL-VERDUGO, Victor a Nadia Saraí CORRAL-FRÍAS, 2022. The relationship between self-care, positive family environment, and human wellbeing. In: *Wellbeing, Space and Society* [online]. Roč. 2022, č. 3 [cit. 2023-05-30]. ISSN 2666-5581. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2666558122000057>
- VAVERČÁKOVÁ, Marta a Michaela HROMKOVÁ, 2018. *Manažment v sociálnej práci*. Trnava: Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce Trnavskej univerzity v Trnave. ISBN 978-80-568-0136-9.
- WOLFSOVÁ, Megan a Anna GERMAINOVÁ, 2019. We Snooze, Clients Lose: Time for Social Workers to Join Sleep Promotion Efforts. In: *Social work* [online]. Roč. 64, č. 3, s. 270 – 272 [cit. 2024-12-30]. ISSN 1545-6846. Dostupné z: <https://academic.oup.com/sw/article-abstract/64/3/270/5514034>
- WOOTEN, Nikki R., 2015. Military Social Work: Opportunities and Challenges for Social Work Education. In: *Journal of social Work Education* [online]. Roč. 51, č. 1, s. 6 – 25 [cit. 2024-12-23]. ISSN 1043-7797. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10437797.2015.1001274>
- WOOTEN, R. Nikki, 2015. Vojenská sociálna práca: Príležitosti a výzvy pre vzdelávanie v sociálnej práci. In: *Journal of Social Work Education* [online]. Roč. 51, č. 1, s. 6 – 25. [cit. 2024-12-15]. ISSN 1043-7797. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/10437797.2015.1001274>

Afiliácia

Príspevok vznikol s podporou projektov VEGA č. 1/ 0535/23 *Integrácia ukrajinských migrantov a posúdenie náročnej životnej situácie spojennej s krízou vyvolanou vojnovým konfliktom optikou sociálnej práce*, KEGA č. 027PU-4/2022 *Transfer digitálnych technológií do inovácie metodiky odbornej praxe v pregraduálnej príprave študentov sociálnej práce*.

Kontaktné údaje

Mgr. Natália VRANKOVÁ

Inštitút edukológie a sociálnej práce
Filozofická fakulta Prešovská univerzita v Prešove
Ul. 17. novembra č. 1, 080 01 Prešov
Email: natalia.dvorscakova@smail.unipo.sk

prof. PhDr. Beáta BALOGOVÁ, PhD., MBA

Inštitút edukológie a sociálnej práce
Filozofická fakulta Prešovská univerzita v Prešove
Ul. 17. novembra č. 1, 080 01 Prešov
Email: beata.balogova@unipo.sk

ŽENA AKO MILES CHRISTI? STREDOVEKÝ OBRAZ ŽENY AKO RYTIERKY A BOJOVNÍČKY

Woman as miles Christi? The medieval image of women as knights and warriors

Anabela KATRENIČOVÁ

ABSTRAKT

Od čias antiky boli ženy považované za slabšie pohlavie, nedokonalé stvorenia, ktoré už z ich prirodzenosti musia byť podriadené mužom a musia vo svojom vnútri pestovať cnosť poslušnosti, aby konali dobro. Táto situácia sa však s príchodom stredoveku mení a ženy začínajú byť považované za rovnocenné mužom až do takej miery, že sa im pripisuje schopnosť získať mužnú cnosť, silu a schopnosť bojovať. Ženy sa po vzore bájných Amazoniek stávajú rovnocennými protivníkmi mužom a v boji sa im dokážu nielen vyrovnávať, ale ich aj premôcť. Tento príspevok pojednáva o premene podriadenej ženy na ženu rytierku, križiacku, pričom predstavuje stredovekú koncepciu ženy a rytierstva.

Kľúčové slová: Stredovek. Žena. Rytier. Cnosť. Križiak. Bojovník.

ABSTRACT

Since Antiquity, women have been considered the weaker sex, imperfect creatures who, by their very nature, must be subordinate to men and must cultivate within themselves the virtue of obedience in order to do good. However, this situation changes with the beginning of the Middle Ages, and women start to be considered equal to men in the way that they are credited with the ability to acquire masculine virtue, strength, and the ability to fight. Following the example of the mythical Amazons, women become equal opponents to men and in battle they are able not only to match them, but also to overcome them. This article discusses the transformation of a subordinate woman into a knight, a crusader, while imagining the medieval concept of women and chivalry.

Key words: Middle Ages. Woman. Knight. Virtue. Crusader. Warrior.

ÚVOD

Rytierstvo, ktoré sa v západnej Európe začína objavovať od 11. či 12. storočia predstavuje jeden zo základných ideologických pilierov stredovekej spoločnosti. Rytierstvo v tomto období už totiž nepredstavovalo len vojenskú a bojovú zložku spoločnosti, v ktorej rukách spočívala podstata politickej moci, ale stávala sa zosobnením a personifikáciou cností a vazalského spojenia medzi panovníkom a cirkvou. Napriek nespornej morálnej hodnote, ktorou sa stredoveké rytierstvo vyznačovalo, v jej strede stále pretrvávalo velenie bojových hodnôt, ktoré rytierstvu zaručovali jeho vojenský charakter. Preto je

veľmi udivujúce, keď sa v stredovekej duchovnej literatúre, nie vždy priaznivo naklonenej ženám, stretávame s obrazom ženy, neľútostnej bojovníčky, ktorá je navyše svojím konaním pripodobnená k rytierovi, či takmer posvätnému križiakovi. V tejto práci sa preto bližšie pozrieme na koncepciu rytierstva aj v službách cirkvi rovnako ako aj na koncepciu ženy, ktorá sa už podstatou svojej prirodzenosti nevyznačovala ani silou ani bojovým duchom, či schopnosťou získať mužské cnosti. To nám pomôže lepšie pochopiť odvalu, či skôr trúfalosť, ktorá z označenia ženy ako Božej bojovníčky vyplýva.

Postavenie rytiera

Stredoveká spoločnosť z rôznych kultúrnych i historických dôvodov povýšila postavenie mužov v zbroji na rytierov a tým položila základy pre vznik feudálnej spoločnosti založenej na vzťahu podriadenosti a vzájomnej lojality medzi kráľom a jeho oddanými vazalmi. Tento vzťah bol následne inštitucionalizovaný sa vlády franských kráľov Karola Martela (686-741), Pipina (715-768) a Karola Veľkého (742-814) (Flori 2008). Od tejto doby potom neustále rástol vojenský a spoločenský význam ťažkej jazdy, ktorá získavala od kráľa odmenu v podobe léna – teda majetku, z výnosov ktorého mohol rytier bojovník žiť a financovať náklady spojené s jeho službou kráľovi. Medzi hlavné povinnosti rytiera patrilo asistovať svojmu pánovi so zbraňou v ruke, sprevádzať ho v prípade potreby, chrániť jeden alebo viacero hradov, poslúchnuť jeho výzvy k účasti na vojenskej výprave a podporiť ho i finančne.

Postupne sa z triedy kráľovských verných vojakov začali rozširovať rady šľachty, čím bola zaistená trvalosť rodových panstiev. Základy týchto vojenských jednotiek tvorili mladí členovia rodiny zbavení vlastného majetku, ktorí žili na dvore svojho brata, strýka alebo nejakého vzdialenejšieho príbuzného, ktorý ich živil. Tým sa stávali vazalmi alebo ešte lepšie ozbrojenými služobníkmi (Flori 2008). Tak od 11. storočia pojem rytier označoval mužov všetkých spoločenských tried, od kniežat, grófov počnúc a kráľom skončiac. Vo všeobecnosti sa týmto pojmom označovala trieda rytierov, teda bojovníkov, pre ktorých ich základ živobytia spočíval na mzde, odmene sa ich vojenskú službu. Postupom storočí a stále hlbším previazaním šľachty s rytierstvom sa z elitnej jednotky verných bojovníkov a vazalov stáva záležitosť morálky a cti. V tomto prípade je už nutné hovoriť o rytierskej ideológii, keďže sa slovo rytier naplňa konotáciami cti, ideálov a morálky (Le Goff, Schmitt 2008). Rytiersky stav sa začína v istom zmysle meniť na rád s predpísaným morálnym kódexom, iniciálnym procesom i z úcty, ktorá im prináležala a ktorá vychádza z etiky a z ideológie, ktorou sa riadili a ktorú vyznávali. Rytiersky stav sa

totiž musel vyznačovať typickými rytierskymi cnosťami, z ktorých asi najdôležitejšie miesto patrí práve udatnosti v boji, šľachetnosti, hrdinstvu, odvahe a mužnej fyzickej sile, ktorými sa museli rytieri vyznačovať. Praktický výkon rytiera podmieňovali jeho dobré vlastnosti fyzické i morálne a dostatok času, ktorý bolo potrebné venovať tréningu (Flori 2008).

Aj cirkev mala svoje majetky i politické záujmy, na ktorých dosiahnutie i ochranu potrebovala ozbrojených mužov. Táto skutočnosť sa stáva najviac zjavnou vznikom cirkevných vojenských rádov a rovnako počas križiackych výprav, keď sa vojaci stávajú *milites Christi* – Kristovými rytiermi, jeho vazalmi. Tento pojem pôvodne určený kňazom a mníchom, ktorí viedli záslužný boj proti nepriateľovi cirkvi svojimi vytrvalými modlitbami, sa stiahol na križiakov bojujúcich za oslobodenie dedičstva svätého Petra, čo vyjadrovalo reálny pokrok v ideologickej valorizácii týchto bojovníkov slúžiacich cirkvi (Flori 2008).

V tomto období sa v rytierstve začína zdôrazňovať najmä mravný zmysel. Prvou úlohou rytierstva je udržať a brániť svätú katolícku vieru zbraňami. Ved' podľa stredovekého učenia cirkevných autorít, rytierov si vyvolil sám Boh, aby si silou podrobili neveriacich. Rovnako však musia podporovať právo a spravodlivosť a okrem vojenskej funkcie im prináleží aj funkcia súdnická namierená k udržiavaniu poriadku. Rytier musí byť predovšetkým verný svojmu pánovi. Nesmie sa voči dopustiť žiadnej zrady, nezabije ho, nepodvedie ho s jeho manželkou, nevydá jeho hrady do rúk nepriateľov. Rytier vždy a za každých okolností musí uplatňovať vo svojom chovaní česť a vyhýbať sa smilstvu, nedodržanie čoho môže byť dôvodom pre jeho vylúčenie z rytierskeho stavu. Dôstojnosť rytierskeho stavu spočíva predovšetkým v mravnosti, ktorou sa musí každý rytier vyznačovať. Dôraz sa tu kládol predovšetkým na cnosti a to predovšetkým spravodlivosť, múdrosť, statočnosť a umiernenosť. Okrem toho sú potrebné aj hlavné teologické cnosti akými sú viera, nádej a láska.

Ramon Llull považuje rytiersky rád za veľmi ušľachtilý stav, do ktorého sú prijímaní len tí, najmúdrejší, najvernejší, najsilnejší, najvzdelanejší, najušľachtilejší duchom, v mravoch lepší než ostatní (Llull 2022). Poslanie rytiera je udržiavať a hájiť svätú katolícku vieru, lebo podobne ako kňazi hája a bránia svätú vieru pomocou písem a potrebných dôkazov, tak si Boh podľa Llulla vyvolil rytierov, ktorí silou zbraní premáhajú a zaujímajú neveriacich, ktorí sa denne usilujú o zničenie svätej cirkvi (Llull 2022). Samotný rytier je Llullom definovaný ako človek, ktorý sa snaží o mier prostredníctvom sily. Poslanie rytierov je teda posvätné a spočíva v obrane a ochrane Božieho úradu. Každého rytiera má tak zdobiť nielen fyzická sila, ale aj duševné vlastnosti ako spravodlivosť, múdrosť, láska, vernosť, pravda, pokora, statočnosť, nádej, skúsenosť. Veď za najdôležitejšiu podmienku vstupu do rytierskeho rádu sa považuje láska a bázeň pred Bohom (Llull 2022).

Postavenie a úloha ženy

Chápanie ženy a jej postavenia v spoločnosti bolo v stredovekej spoločnosti podmienené nielen dobovým presvedčením o ženskej menejcennosti a nutnej podriadenosti mužovi, ale najmä z učenia Biblie a vtedajších poznatkov z anatómie a biológie človeka, predstavených Aristotelovou biologickou koncepciou človeka a ženy. V jeho ponímaní ženy prevládali interpretácie o vzniku človeka, ktoré prezentoval vo svojom diele *O splodení živočíchov*, a v ktorých uplatňoval metafyzické princípy matérie a formy. V jeho náuke žena pôsobí ako matéria, muž ako forma, teda ako aktívna sila, ktorá organizuje vznik človeka. Riadnym výsledkom splodenia má byť muž. Žena je iba nepodareným, alebo kastrovaným, neplodným mužom. Preto je ženské telo slabšie a neúplné. Aristoteles tvrdí, že muž aj žena majú rovnakú dušu, čiže sa nemôžu esenciálne líšiť pohlavím. Avšak, žena je podľa Aristotela jemnejšia, čo znamená, že je menej odolná voči telesnej žiadostivosti a bolesti. Má menej ducha (Aristoteles, 2005). Žena je menej hanblivá, je vášnivejšia, hašterivejšia, žiarlivejšia, viac klame a je lenivejšia ako muž. Ženu

znevýhodňuje jej vlastná prirodzenosť, preto nedokáže odolať žiadostivosti, je totiž neschopná rozhodovania (Volek 2011). Preto musí byť podriadená mužovi a v rodine má nad ňou vládnuť muž (Katreničová 2021).

Žena je v učení filozofov a cirkevných predstaviteľov predstavovaná ako bytosť, ktorá je plne schopná nadobudnúť cnosť. Je pozývaná, aby prekonala svoju vlastnú prirodzenosť, poprela ju a stala sa veľkým mužom – *vir magnus*. Aj žena môže získať cnosť a to najmä vtedy, ak sa zbaví nehanebnosti a získa cnosť mravnosti (*pudicitia*), ktorá má byť jedinou ženskou ozdobou (Seneca 1932). Žena ju nepochybne potrebuje, ak chce dospieť k cnosti, mužskej cnosti, ktorou je múdrosť. Kým v antike bolo manželstvo jedinou cestou, ako žena mohla dospieť k dokonalosti a k cnosti pietas, ktorou sa v antickom ponímaní vyjadrovalo konanie dobra, oddanosti, spravodlivosti a poctivosti (Rošková 2018), s príchodom stredoveku sa prostriedkom na ceste k svätosti stáva panenstvo. Celý koncept zasväteného panenstva sa odvíja od stoickej myšlienky *apatheie*, ktorú možno badať aj vo veľmi obľúbenom prirovnávaní panien a zasvätených osôb k anjelom v nebi. Tak to urobil Filón Alexandrijský, ktorý vo svojom učení prepojil helenistickú filozofiu so židovskou teológiou a exegézou (Drobner 2011). Na panenstvo sa tu hľadá ako na záležitosť čisto etickú. Nemožno si ho zvoliť ako reakciu na nenávisť voči Stvoriteľovi, ani z presvedčenia, že manželstvo je vo svojej ontologickej podstate zlé. Život v panenskej čistote nemožno uprednostniť ani preto, že by človek znevažoval ľudskú lásku. Panenstvo je dobrom a to len vtedy, ak je výrazom lásky k Bohu (Grossi 2014). Panenstvo sa tak stáva reflexiou úplne inej reality a nie niečím, čo sa striktnie viaže na sexuálnu zdržanlivosť, čo bolo mimochodom cieľom enkratikov, stoikov a neopytagorejcov. Títo videli v zdržanlivosti najvyšší ideál a dokonalosť, preto svätosť a blaženosť spájali s čistotou. Ich koncept panenskej zdržanlivosti vychádzal totiž aj z platónskeho zatracovania všetkého telesného, čo spôsobuje väzenie duši. A duša sa musí neustále očisťovať a oslobodzovať od všetkých telesných prejavov. považuje panenstvo za dar, ktorý pochádza z neba

a ktorý môže byť chápaný len ako skúsenosť viery. Rozvíja aj pripodobnenie zasvätenej panny ku Kristovmu telu na základe vzťahu, ktorý jestvuje medzi Kristom a cirkvou. Zasvätená panna sa tak stáva symbolom vteleného Slova, ktoré na seba zobralo telo, aby prinieslo ľuďom spásu. Každá panna teda musí žiť podľa ducha (Rim 8, 9) a jej úlohou je každodenná, nepretržitá modlitba, čítanie Svätého písma, práca a ostatné záväzky pochádzajúce z klauzúry a z pôstov (Grossi 2014).

Panenstvo je aj predzvest'ou budúceho veku a života v nebeskom kráľovstve. Panna ostáva človekom, ktorý stále žije vo svojom tele, avšak ho musí obetovať. Nie preto, aby ho zničila, či potlačila, ale preto, aby ho pozdvihla a spasila. Ambróz v panenskom stave vidí ženu v jej najčistejšom stave, v ktorom žena pre muža nepredstavuje zvodkyňu, ale jeho pomocnicu (Gn 2, 18), čím naplňa Písmo. Panna sa pre svoj dar z nebies približuje k mužovi nie kvôli sebe, ale preto, aby mu dala to, čo vlastní – svoje vlastné telo (Ambrosius, MPL 16). V tomto priblížení sa panny k mužovi mu navracia ľudskú slobodu aj pre jeho telo a tým mu navracia jeho stratenú ľudskosť (Katreňičová 2021).

Žena ako bojovníčka

Konrád z Hirsau (1070-1150) bol nemecký benediktínsky mních a domnelý autor diela *Speculum virginum*, v ktorom sa zasvätené panny pripodobňujú k mýtickým i historickým bojovníčkam. Vo vrcholnom stredoveku to nebolo ničím výnimočným. V tomto období sa stretávame s viacerými autormi popisujúcimi nezvyčajné a neprirodzené správanie žien, ktoré už nemožno označiť latinským epitetom *benemerens* – dobro konajúca (Rošková 2007), ale ktoré sa oddávali bojovému umeniu (McLaughlin 1990). Konrád však ženám priznáva okrem fyzickej sily aj schopnosť disponovať mužným duchom, len ak by prekonalu svoju lenivosť. V stredoveku, ako sme ukázali vyššie, sa na ženy nazeralo ako na slabšie pohlavie, ktoré sa nemôže vyrovnáť mužom a už v žiadnom prípade nie sú schopné dosiahnuť cnosť. Jedinú výnimku, ako sa zdá, predsta-

vovali zasvätené panny, v ktorých živote pôsobil sám Boh. V diele Konráda z Hirsau nachádzame jedinečný príklad takéhoto stotožnenia žien ako zasvätených panien nielen s cnosťami sprvoti prisudzovanými mužom, ale aj s krutosťou Amazoniek, či s udatnosťou rytierov, ba čo viac križiakov. Konrád vo svojom diele nadväzuje na v stredoveku rozšírené zmienky o ženách, ktoré dokázali počas neprítomnosti svojich manželov chrániť rodinný majetok a dokonca so zbraňou v ruke veliť armáde a zapájať sa do samotných bojov. Okrem toho je presvedčený, že aj slabšie ženské pohlavie môže nadobudnúť mužskú silu prameniaku z cnosti. Pozoruhodnosťou Konrádovej argumentácie je, že nepoužíva príklady z Biblie, ale z mimo biblickej mytologickej, dokonca pohanskej tradície, z čoho je zrejmé, že aj v stredoveku bolo používanie mýtov a ich reaktualizácia znakom udržiavania kultúrneho dedičstva (Drengubiak 2011), ktorého neoddeliteľnú časť tvorili predovšetkým mýty (Drengubiak, 2019). Ako prvý príklad Konrád uvádza mýtickú babylonskú kráľovnú Semiramis, ktorá vládla po smrti svojho manžela štyridsať dva rokov a úspešne bránila svoju krajinu pred nepriateľskými vojskami (*Jungfrauenspiegel* 2001).

Ďalšiu pohanskú kráľovnú, ktorú Konrád uvádza, je skýtska kráľovná Tamira (Herodotos 2004), ktorá úskokom perzského kráľa Kýra prišla o svojho manžela i syna. Preto naplnila svoj tábor dobrým jedlom a pitím a predstierala z neho útek. Keď do neho prišlo Kýrovo vojsko aj so zajatcami, aby jedli a pili, tábor so svojím vojskom napadla a mnohých pozabíjala, aby sa jej podarilo zachrániť svojho syna. Nepriatelia ho však zabili skôr, ako ho stihla oslobodiť a preto sa rozhodla, že synovu smrť pomstí nie slzami, ale zbraňou. Preto ľstivo vylákala Kýra i s jeho vojskom na strategické miesto nepriaznivé pre boj a tam ho porazila (*Jungfrauenspiegel* 2001).

Ako možno vidieť, Konrád opisuje ženy nielen ako skúsené a ľstivé vojenské veliteľky, ale aj ako neľútostné bojovníčky. Ako príklad takýchto žien nám Konrád ponúka Amazonky, ktoré si počínali veľmi udatne v boji a vďaka svojmu bojovému umeniu a sile

si dokázali nielen podrobiť cudzie mestá, ale zakladali aj nové (*Jungfrauenspiegel* 2001), čím preukázali, že disponujú mužskými schopnosťami a to nielen v boji, ale aj v riadení a spravovaní spoločnosti. Amazonky boli obávané protivníčky Grékov, ktorí s nimi bojovali ako so seberovnými mužmi. Pri Amazonkách zaznieva nástočivá myšlienka, že sa tu stretávame so ženami, ktoré sa dokážu vyrovnat' mužom, ak ich aj nie prekonať.

Amazonky, často krát v súčasnosti predstavované ako mýtické a mytologické postavy, boli v dejinách popisované s takým presvedčením, že o ich skutočnej existencii môžeme len ťažko pochybovať. Napokon aj posledné výskumy založené na archeologických vykopávkach svedčia o ich reálnej existencii. V dejinách tieto hrdinské bojovníčky vystupujú ako mýtické dcéry boha vojny Áreta, ktoré pochádzajú z Trákie. Ako dcéry boha boli Amazonky považované za hrdinky. Ich matkou bola Harmónia dcéra Áreta a Afrodity, ktorá vládla na rozsiahlom území medzi Boetiou, Skýtiou a časťou Trácie. Iné mýty však odkazujú na Otreru ako na matku Amazoniek, alebo dokonca samotnú bohyňu Artemis (Strechie 2022).

Amazonky vytvorili druh vojenskej monarchie, na čele ktorej stála kráľovná. Tá bola zároveň aj vrchným veliteľom armády profesionálnych bojovníčok. Ide teda o druh matriarchátu, v ktorom dominovali ženy. Ich štát sa nachádzal v Skýtii, niekde v blízkosti Azovského mora (Strechie 2022). Amazonky boli veľmi šikovné jazdkyne na koni a podľa Herodota ich hlavným záujmom bolo plienenie, lov, cvičenie koní, zbrane a cvičenie sa v bojovom umení. Obliekali sa do mužských odevov, jazdili na koni a boli zručné lukostrelkyne (Herodotos, 2004). Rovnako dobre bojovali aj s kopijami. Zaujímavá je aj etymológia ich mena Amazonky, ktorá sa môže odvodzovať od výrazu *a mazon* - bez prs, alebo od slova *maza*, čo v preklade znamená mesiac, v antike symbol a označenie panien (Strechie 2022).

Tieto bojovníčky uctievali bohyňu Artemis. Ruskí vedci venujúci sa archeologickému výskumu a štúdiu Amazoniek sú presvedčení, že sa Amazonkám už od ich útleho

detstva dostávalo spartánskej výchovy. Pozoruhodnosťou Amazoniek je aj skutočnosť, že okrem vyššie spomínaných zbraní akými boli kopije, luk a šípy, Amazonky bojovali aj s typicky ženskými predmetmi a tými boli hrebene na začesanie vlasov, ihlice na vypnutie vlasov, vyrábané z tvrdých a pevných materiálov ako bol napr. bronz a ktorým mohli v boji zblízka oponentovi zasadiť smrteľnú ranu. Zaujímavosťou bolo, že Amazonky často bojovali aj so zrkadlom, ktorým dokázali oslepiť nepriateľa (Strechie 2022).

Podobne mali bojovať podľa Konráda z Hirsau bojovať aj zasvätené panny vyzbrojené jeho zrkadlom. Konrád priznáva ženám schopnosť získať mužnú silu, cnosť a rovnako schopnosť konať ako muž (*Jungfrauenspiegel* 2001). Rovnako zasväteným pannám kladie Amazonky za vzor vyhýbania sa mužom. Konrád je presvedčený že sa Amazonky spájali s mužmi len za účelom splodeniu potomstva, čo bolo základom katolíckeho učenia o čistote manželského života. V ostatných prípadoch sa mužom vyhýbali až tak, že neváhali zabiť ani svojich potomkov mužského pohlavia. Zasvätené panny majú mať podľa Konráda podobnú odvahu a vnútornú silu vyhýbať sa akémukoľvek styku s mužmi. Konrád vyzýva zasvätené panny, že musia byť silnejšie, odhodlanejšie a odvážnejšie, než boli samotné Amazonky, pretože Amazonky bojovali len preto, aby získali slávu. O čo viac sa musia snažiť zasvätené panny, ak sú povolané do boja o večný život? Navyše, ak ich Boh na to poriadne vyzbrojí (*Jungfrauenspiegel* 2001).

Ešte význačnejšie postavenie Konrád ženám prisudzuje v prípade, keď ich stotožňuje s rytiermi bojujúcimi pod božím práporom. Vo svojom diele ich preto nazýva rytierkami, pričom používa výraz *miles Christi*, oficiálne označenie križiakov, ktorým prislúchala veľká úcta a česť. Zasvätené panny, hoci ženy, sú rovnako hodné tejto úcty, ktorá vyplýva z rytierskeho postavenia a rovnako aj rytierskeho titulu. Navyše sú Konrádom vyzývané, aby vzpriamene a neohrozene stáli v boji proti hriechu, lebo na čele tohto božieho vojska stojí samotný Kristus (*Jungfrauenspiegel* 2001).

ZÁVER

Konrád z Hirsau vo svojom diele, ktoré nesie názov *Zrkadlo panien* predstavuje Bohu zasvätené panny ako ženy, ktoré dokážu získať nielen mužnú cnosť, ale aj konať a bojovať ako muž a to nie hocijaký. Ženy pod Božím vedením sa môžu stať Kristovými rytierkami a svojimi cnosťami dokážu premáhať zlo a diabla rovnako ako križiaci. Navyše sa stávajú podobne ako Amazonky, ku ktorým ich Konrád pripodobňuje, rovnocennými protivníčkami a spoločníčkami mužov. Konrád im priznáva rovnakú česť, aká prislúcha križiakom, keďže bojujú na strane Krista proti zlu, hriechu a diablu. Ich sila pramení z panenskej čistoty, neporušenosti a oddanosti Bohu. Konrád ich neváha nazývať výrazom *milites Christi*, lebo je presvedčený o ženskej sile a schopnosti získať cnosť a bojovnosť. V tejto ich úlohe mu už neostáva nič iné, než ich len dobre vyzbrojiť a preto im ako pravým Amazonkám dáva do rúk svoje duchovné zrkadlo, ktorým porazia všetkých nepriateľov ducha.

Afiliácia

Tento článok je výstupom z projektu VEGA1/0242/24 *Literatúra ako nástroj rozvíjania empatie u čitateľov a projektu KEGA004PU-4/2024 Téma smrti pre život – umelecká literatúra pre deti a mládež v literárnovedných a didaktických súvislostiach*.

Zoznam bibliografických odkazov

- AMBROSIUS MEDIOLANENSIS. *De virginibus*. MPL 16. col. 187-232.
- ARISTOTELES, 2005. *De generatione animalium*. Oxford: Oxford University press. ISBN 978-01-9814-563-9.
- DRENGUBIAK, Ján, 2011. La réactualisation du mythe de Tristan et Yseult dans le roman Chronique d'une sorcière de vent d'Antonine Maillet. In: *Mots, discours, textes approches diverses de l'interculturalité francophone en Europe centre-orientale: 15e séminaire doctoral francophone des Pays de Visegrád*. Pécs: Cahiers francophones d'Europe Centre-Orientale. s. 129-134. ISBN 978-963-642-443-5.
- DRENGUBIAK, Ján, 2019. Les enjeux actuels de la mythocritique. In: *Philosophie francophone en Hongrie*. Pécs: Faculté des Lettres, Université de Pécs. s. 173-182. ISBN 978-963-429-381-1.
- DROBNER, Hubertus, 2011. *Patrologie: úvod do studia starokresťanskej literatúry*. Praha: Oikúmené. ISBN 978-80-7298-466-4.
- FLORI, Jean, 2008. *Rytíři a rytířství ve středověku*. Praha: Vyšehrad. ISBN 978-80-7021-897-6.
- GROSSI, Vittorino, 2014. *A proposito della letteratura patristica sulla verginità. Criteri di lettura – scritti – contenuti – possibili recuperi*. s. 1-26. [cit. 2024-11-12]. Dostupné z: https://www.academia.edu/28866016/GROSSI_V_A_proposito_della_letteratura_patristica_sulla_Verginita_pdf
- HERODOTOS, 2004. *Dějiny*. Praha: Academia. ISBN 802-001-192-7.
- Jungfrauen Spiegel*, 2001. Berlin: Herder. ISBN 978-34-512-3914-4.
- KATRENIČOVÁ, Anabela, 2021. *Virgo, uxor, vidua. Panenstvo, manželstvo a vdovstvo v učení Aurélie Augustína*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika. Vydavateľstvo ŠafárikPress. ISBN 978-80-574-0041-7.
- LE GOFF, Jacques a Jean-Claude SCHMITT, 2008. *Encyklopedie středověku*. Praha: Vyšehrad. ISBN 978-80-7021-917-1.
- LLULL, Ramon, 2022. *Kniha rytířského řádu*. Třebíč: ozbrojtese.cz.
- McLAUGHLIN, Megan, 1990. The woman warrior: gender, warfare and society in medieval Europe. In: *Women's Studies*. Č. 17, s. 193-209. ISSN 0049-7878.
- ROŠKOVÁ-MURÁNYIOVÁ, Daniela, 2007. *Laudatio feminae*. Rímski muži o svojich manželkách. In: *Sambucus II – Práce z klasické filológie, latinskej medievalistiky a neolatinistiky*. Trnava: Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave. s. 55-78. ISBN 978-80-8082-164-7.
- ROŠKOVÁ, Daniela, 2018. Turia, Arria, Livia a ďalšie oddané manželky antického Ríma. In: *Historické rozhlady*. Bratislava: Stimul

– Acta historica Posoniensia XXXV. s. 7-17.
ISBN 978-80-8127-227-1.
SENECA, Lucius, Annaeus 1932. *Moral Essays: volume 2*. London and New York: Heinemann. ISBN 978-06-7499-280-1.
STRECHIE, Madalina, 2022. Elite female fighters: the Amazons. In: *Journal of Romanian literary Studies*. Č. 4, s. 300-307. ISSN 2248-3004.
Sväté písmo. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2007. ISBN 978-80-7162-683-1.

VOLEK, Peter, 2011. Tomáš Akvinský o žene. In: *Nové horizonty*. Roč. 5, č. 2, s. 83-88. ISSN 1337-6535.

Kontaktné údaje

doc. Mgr. et Mgr. Anabela Katreničová, Ph.D

Inštitút germanistiky a romanistiky

Filozofická fakulta

Prešovská univerzita v Prešove

Email: anabela.katrenicova@unipo.sk

HYBRIDNÉ HROZBY V KONTEXTE MILITANTNEJ SOCIÁLNEJ PRÁCE

Hybrid threats in the context of military social work

Peter GALLO

ABSTRAKT

Hybridné hrozby nadobúdajú v súčasnom turbulentnom a neustále sa meniacom prostredí na významnosti. Tento typ hrozieb predstavuje použitie viacerých typov vedenia vojny flexibilnými a sofistikovanými prvkami, ktoré vedia, že úspešný konflikt si vyžaduje rôzne formy navrhnuté tak, aby vyhovovali cieľom, ktoré chce nepriateľ dosiahnuť. Predkladaný príspevok je zameraný na problematiku hybridných hrozieb a ich skúmaním v prostredí aktérov sociálnej práce. Pre účely zmapovania problematiky hybridných hrozieb v kontexte sociálnej práce bol využitý kvantitatívny výskum, konkrétne dotazníková metóda. Na výskume, ktorý prebiehal v online prostredí, ale aj fyzickým distribuovaním dotazníkov, sa zúčastnilo celkovo (N=71) respondentov z oblasti sociálnej práce. Výskum bol zameraný na skúmanie rozdielov medzi jednotlivými vekovými kategóriami a vnímaním hybridných hrozieb v spoločnosti. Na základe vyhodnotených dát respondentov vyplýva, že respondenti poznajú pojem hybridná hrozba a takisto vnímajú aj hybridné hrozby ako negatívny faktor vo fungovaní spoločnosti. Z výsledkov výskumu vyplýva, že respondenti vekovej kategórie nad 50 rokov vnímajú hybridné hrozby v menšej miere, oproti mladším respondentom, ktorí považujú hybridné hrozby za významný problém. Problematika hybridných hrozieb v súčasnom nestabilnom svete nadobúda čoraz viac na významnosti aj v súvislosti s militantnou sociálnou prácou.

Kľúčové slová: Sociálna práca. Hybridné hrozby. Militantná sociálna práca. Kvantitatívny výskum.

ABSTRACT

The hybrid threats are gaining importance in the current turbulent and constantly changing environment. This type of threats represents the use of multiple types of warfare by flexible and sophisticated elements who know that successful conflict requires different forms designed to suit the objectives the enemy wants to achieve. The presented contribution is focused on the issue of hybrid threats and their investigation in the environment of social work actors. For the purposes of mapping the issue of hybrid threats in the context of social work, quantitative research was used, namely the questionnaire method. A total of (N=71) respondents from the social work environment took part in the research, which took place in an online environment, but also through the physical distribution of questionnaires. The research was aimed at examining the differences between individual age categories and the perception of hybrid threats in society. Based on the evaluated data from the respondents, it follows that the respondents know the term hybrid threat and also perceive hybrid threats as a negative factor in the functioning of the company. The research shows that respondents in the age category over 50 perceive hybrid threats to a lesser extent, compared to younger respondents who consider hybrid threats to be a significant problem. The issue of hybrid threats in the current unstable world is gaining more and more importance also in connection with militant social work.

Key words: Social work. Hybrid threats. Militant social work. Quantitative research.

ÚVOD

Hybridné hrozby kombinujú militantné a nemilitantné, ako aj skryté a otvorené prostriedky vrátane dezinformácií, kybernetických útokov, ekonomického tlaku, nasadzovania nepravidielných ozbrojených skupín a použitia bežných síl. Hybridné metódy sa používajú na stieranie hraníc medzi vojnou a mierom a snažia sa posunúť pochybnosti do mysle cieľovej populácie. Ich cieľom je destabilizovať a podkopať spoločnosť (Wigell 2019).

Podľa Thiele (2021) tieto hrozby predstavujú škodlivé aktivity, ktoré sú plánované a vykonávané so zlým úmyslom. Ich cieľom je podkopať cieľ, akým je štát alebo inštitúcia, rôznymi prostriedkami, často kombinovanými. Medzi takéto prostriedky patrí manipulácia s informáciami, kybernetické útoky, ekonomický vplyv alebo nátlak, skryté politické manévry, nátlaková diplomacia alebo hrozby vojenskou silou. Hybridné hrozby opisujú širokú škálu škodlivých aktivít, ako sú zmiešané modality, simultánnosť, fúzia a kriminalita, s rôznymi cieľmi, od ovplyvňovania a zasahovania až po hybridnú vojnu.

Prvá časť príspevku je zameraná na teoretické východiská skúmanej problematiky hybridných hrozieb prostredníctvom odborných štúdií a výskumov. V druhej časti príspevku popisujeme metodologickú stránku a výsledky výskumu zameraného na jednotlivé oblasti hybridných hrozieb.

Teoretické východiská

Autori Bjørge a Høiby (2024) definujú hybridné hrozby ako aktivity štátnych a neštátnych skupín a sú vážnou a akútnou hrozbou našej doby. Hybridné hrozby sa vyznačujú koordinovaným využívaním rôznych opatrení na dosiahnutie nezákonného zasahovania zo strany štátnych alebo neštátnych aktérov, pričom zostávajú pod hranicou formálneho vedenia vojny. Príkladmi sú brzdenie demokratických rozhodovacích procesov masívnymi dezinformačnými kampaňami,

využívaním sociálnych médií na kontrolu politického naratívu alebo na radikalizáciu, nábor a usmerňovanie zástupných aktérov, ako aj kybernetické útoky na kritickú infraštruktúru. Hybridné hrozby označujú škodlivý vonkajší vplyv, ktorým sa štátny aktér snaží systematicky ovplyvňovať cieľovú krajinu kombinovaním rôznych prostriedkov. Cieľom aktivít hybridného vplyvu je využiť zraniteľnosť vybraného štátu, a to čo najskrytejšie. Autoritárske štáty využívajú hybridné ovplyvňovacie aktivity ako kľúčový nástroj vplyvu. Rozsah prostriedkov môže zahŕňať politické, diplomatické, ekonomické a vojenské prostriedky, ako aj informačné a kybernetické zasahovanie.

Prijímanie informovaných rozhodnutí o bezpečnosti a odolnosti si vyžaduje perspektívu hybridnej hrozby. Štátni a neštátni aktéri sú výzvou pre krajiny a inštitúcie, ktoré považujú za hrozbu, protivníka alebo konkurenta, prostredníctvom hybridnej taktiky. S úspechom hybridných aktivít zameraných na kritickú infraštruktúru globálne a zvýšenými možnosťami ovplyvňovania prostredníctvom informačných technológií bude hybridná výzva narastať (Arutunyan 2022).

Hybridné hrozby sú tie, ktoré predstavujú protivníci so schopnosťou súčasne využívať konvenčné a nekonvenčné prostriedky adaptívne pri dosahovaní svojich cieľov. Rozsah metód a činností je široký a mnohorozmerný. Kybernetické útoky na energetické systémy, ovplyvňovanie informácií, využívanie dodávateľských reťazcov a závislosti od zdrojov, podkopávanie medzinárodných inštitúcií, terorizmu a nadnárodného organizovaného zločinu. Hybridné aktivity sa zameriavajú na zraniteľnosť protivníka s úmyslom zostať pod prahom vojny. Tieto konflikty však môžu prerásť do vojny zahŕňajúcej konvenčné vojenské operácie.

Najzer (2020) definuje hybridnú vojnu ako metódu konfliktu, ktorá kombinuje tradičné aj netradičné taktiky vrátane nepravidielných formácií, terorizmu a

kriminálnej činnosti, ktoré využívajú štátni, aj neštátni aktéri na dosiahnutie politických cieľov. Primárnym cieľom je skôr narušiť cieľový národ kombináciou taktík, než postupovať cez tradičné fázy vojny. Hybridná vojna predstavuje komplexnú výzvu pre obranné plánovanie v modernej dobe, pretože spochybňuje konvenčné predstavy o boji tým, že odstraňuje hranice medzi tým, čo je vojna, a čo nie. Svojou povahou je nejednoznačný a nepredvídateľný, sekuritizuje každý aspekt politiky a spoločnosti, keďže všetko je náchylné stať sa hrozbou pre štáty.

NATO definuje hybridné hrozby ako kombináciu vojenských a nevojenských, ako aj skrytých a otvorených prostriedkov, vrátane dezinformácií, kybernetických útokov, ekonomického tlaku, nasadzovania neregulárnych ozbrojených skupín a použitia pravidelných síl. Podľa Aliancie sa hybridné metódy používajú na rozmazanie hraníc medzi vojnou a mierom a snažia sa zasiahnuť pochybnosti do mysli cieľovej populácie. EÚ uznáva rôznorodosť definícií hybridných hrozieb, ako aj vyvíjajúci sa charakter týchto hrozieb a definuje tento pojem podobným spôsobom ako NATO, ako zmes nátlakovej a podvratnej činnosti, konvenčných a nekonvenčných metód (t. j. diplomatických, vojenských, ekonomické, technologické), ktoré môžu koordinovaným spôsobom využívať štátni alebo neštátni aktéri na dosiahnutie konkrétnych cieľov a zároveň zostať pod hranicou formálne vyhláseného vedenia vojny (Klingova 2021).

Výraz hybridná vojna bol pôvodne vytvorený na opísanie a definovanie vojny a konfliktu v jadrovom veku. Keď majú veľmoci vyzbrojené jadrovými zbraňami schopnosť vyhladzovať sa navzájom, totálna vojna sa stáva nemysliteľnou. Konflikty a eskaláciu treba zvládať a niekedy treba skrývať agresiu. V tejto hybridnej vojne sa pojem vojna rozširuje tak, že znamená viac než len stret s ozbrojenými silami. Vojna a konfrontácia môžu zahŕňať aj iné prostriedky a iné arény ako bežné na dosiahnutie strategických a vojenských cieľov. Ďalšími prostriedkami môže byť

oslabenie politickej stability a vyvíjanie politického tlaku na úrovni, ktorá sa blíži k vydieraniu.

V súvislosti s pojmom hybridné hrozby je dôležité venovať pozornosť aj pojmu dezinformácie. Dezinformácie sa šíria najmä v digitálnej sfére. Neobmedzujú sa však len na ňu. V metaforickom zmysle je pozoruhodné, že zavádzajúce fyzické letáky strategicky umiestnené v poštových schránkach na správnom mieste v správnom čase môžu potenciálne priniesť trvalejší vplyv v porovnaní s neustálym každodenným tokom digitálnych informácií. Dezinformačné taktiky v digitálnej oblasti však zahŕňajú šírenie nepravdivých alebo zavádzajúcich informácií, otvorenú alebo skrytú propagandu a propagovanie konšpiračných teórií. Taktika môže zahŕňať aj obťažovanie jednotlivcov alebo skupín prostredníctvom trollingu a používanie umelej inteligencie na vytváranie audiovizuálnych deepfakes. V dôsledku toho sú otvorené, liberálne demokratické spoločnosti obzvlášť náchylné na tento typ zasahovania (Goldkind 2021).

Dezinformácie nachádzajú úrodnú pôdu v liberálnych demokratických spoločnostiach charakterizovaných pokročilou digitalizáciou. Je to z veľkej časti kvôli zhľuku umelej inteligencie, ktorá dokáže bez námahy generovať text, obrázky, zvuk a video všadeprítomnému využívaniu sociálnych médií a neúnavnému 24-hodinovému spravodajskému cyklu. V takýchto prostrediach sa dezinformácie môžu rýchlo šíriť, úmyselne alebo inak. V politickom a verejnom diskurze sú pojmy dezinformácie a falošné správy často nedostatočne definované a niekedy sa používajú ako synonymá. Najmä termín falošné správy sa ukazuje ako menej vhodný pre výskumné snahy. Vzhľadom na vysoký stupeň politizácie má malú analytickú hodnotu, pretože mu chýba presná definícia a často funguje ako prázdny význam (Larson 2022).

Súčasnú spoločnosť sú definované informačnými technológiami, rýchlou výmenou informácií a prepojením. Preto je

klúčové posúdiť potenciálny vplyv dezinformácií v týchto informačných prostrediach. Táto práca prijíma deliberatívny pohľad na demokraciu, aby ilustrovala účinky dezinformácií v danom demokratickom systéme. Deliberatívna demokracia uprednostňuje racionálny a komplexný verejný diskurz na dosiahnutie kolektívnych rozhodnutí. Točí sa okolo myšlienky, že jednotlivci by sa mali zúčastňovať na transparentnom dialógu, vymieňať si rôzne názory a usilovať sa o konsenzus pri dosahovaní informovaných a spravodlivých politických rozhodnutí (Zandee 2021).

Metodológia a metodika

Príspevok je zameraný na problematiku hybridných hrozieb v kontexte militantnej sociálnej práce. Pre skúmanie uvedenej problematiky bola využitá kvantitatívna metóda získavania zberu dát, ktorá je pre tento typ výskumu najviac preferovaná. Pre účely výskumu a relevantného získania dát bol dotazník rozdelený na dve časti. Prvá časť predstavovala demografické údaje respondentov. Tieto otázky sa týkali pohlavia respondentov, ich veku, dosiahnutého vzdelania a pracovného zaradenia vo sfére sociálnych služieb. Druhá časť dotazníka predstavovala samotnú skúmanú problematiku a to, či respondenti poznajú pojem hybridné hrozby, či tieto hrozby vedia rozlíšiť, či si overujú zdroje informácií a či vnímajú vplyv hybridných hrozieb na spoločnosť. Otázky boli položené formou otvorených otázok, ďalej boli otázky, v ktorých mohli respondenti vybrať odpoveď a otázky kladené formou Likertovej škály na stupnici od jedna po päť. Realizácia výskumu prebiehala prostredníctvom online zbierania dát a to platformou Google form. Pre čo najlepšie získanie odpovedí od respondentov bola využitá aj osobná forma, teda dotazníky boli rozdane respondentom v tlačenej forme na vyplnenie. Časový zber dát prebiehal od septembra do decembra 2024. Výber respondentov prebiehal formou náhodného výberu. Táto metóda poskytuje každému respondentovi možnosť zapojiť sa

do výskumu zameraného na problematiku hybridných hrozieb. Pre účely vyhodnotenia časti výskumu boli zvolené dve hypotézy, a to:

H1:Predpokladáme, že medzi vekom a poznaním pojmu hybridná hrozba existuje štatisticky významný rozdiel.

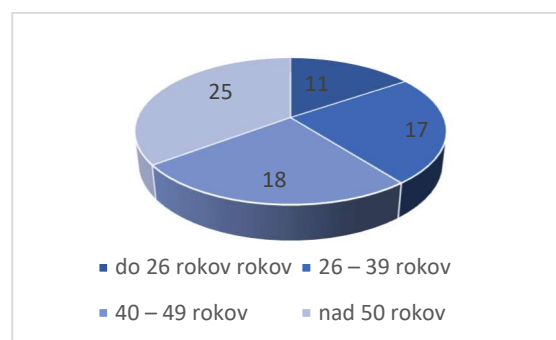
H2:Predpokladáme, že medzi vekom a vnímaním nebezpečnosti hybridných hrozieb existuje štatisticky významný rozdiel.

Vyhodnotenie dát od respondentov prebiehalo formou vyšších štatistických testov s využitím programu Statistica. Pre účely vyhodnotenia boli aplikované aj grafy a tabuľky v programe Microsoft Excel. Skúmanie štatistických rozdielov kategorických premenných bolo realizované pomocou T-test-u. Štatisticky významné sú hodnoty $p < 0,05$ (Marcheová et al. 2011).

Výsledky práce

Problematika skúmania hybridných hrozieb v oblasti sociálnej práce bola realizovaná na základe vopred stanovených hypotéz. Výskumu sa zúčastnilo celkovo 71 respondentov. V uvedenom výskume sú hypotézy zamerané na skúmanie demografického ukazovateľa veku v súvislosti s hybridnými hrozbami. Respondenti boli na začiatok rozdelení do jednotlivých vekových kategórií. Tento prehľad prezentuje obr. č. 1.

Obrázok 1. Vekové rozdelenie respondentov výskumu

zdroj: vlastné spracovanie

Rozdelenie respondentov výskumu je pomerne rovnako rozdelené medzi jednotlivé vekové kategórie. Vyššiu

odchýlku, teda väčší počet respondentov vykazuje kategória nad 50 rokov. Najmenšiu skupinu respondentov tvoria respondenti vo veku do 26 rokov, teda najmladší respondenti. Kategórie respondentov vo veku od 26 rokov do 49 sú rozdelené skoro rovnomerne.

Výskum zameraný na problematiku hybridných hrozieb v kontexte militantnej sociálnej práce bol realizovaný formou stanovenia dvoch základných hypotéz zameraných na vek respondentov v oblasti sociálnej práce.

Prvá výskumná hypotéza bola zameraná na skúmanie znalosti pojmu hybridná hrozba. V tejto hypotéze išlo o zistenie, či respondenti tento pojem poznajú a či vedia, že daná informácia môže predstavovať hybridnú hrozbu. Hypotéza bola stanovená nasledovne:

H1: Predpokladáme, že medzi vekom a poznaním pojmu hybridná hrozba existuje štatisticky významný rozdiel.

Pre overenie stanovenej hypotézy bol využitý T-test, pre ktorý bola stanovená hladina významnosti $p < 0,05$. Výsledky vyhodnotenia sú uvedené v Tab. 1.

Tabuľka 1. Znalosť pojmu hybridná hrozba

Vek respondenta	N	Priemer	Štandardná odchýlka	p
do 26 rokov	11	2.35	0.178	0.0312
od 26 do 39 rokov	17	2.22	0.142	
od 40 do 49 rokov	18	1.89	0.181	
nad 50 rokov	25	2.11	0.224	

zdroj: vlastné spracovanie

Na základe vypočítanej hodnoty $p = 0.0312$ je možné konštatovať, že medzi vekom a poznaním pojmu hybridná hrozba existuje štatisticky významný rozdiel. Výsledok potvrdzuje vypočítaná hodnota, ktorá je nižšia ako $p = 0.05$. Z uvedeného vyplýva, že medzi jednotlivými vekovými kategóriami respondentov je rozdiel v poznaní pojmu hybridná hrozba. Pri pohľade na ďalšie vypočítané štatistické

ukazovatele vieme získané dáta od respondentov rozdeliť na ďalšie výskumné zistenia. Najvyššia štandardná odchýlka sa nachádza u respondentov s vekom nad 50 rokov. Na základe uvedeného môžeme konštatovať, že medzi respondentmi bolo najviac rozdielných odpovedí poznania pojmu hybridná hrozba. Najmenšia štandardná odchýlka bola pri respondentoch vo vekovej kategórii od 26 do 39 rokov. Táto veková kategória má podľa realizovaného výskumu najvyššie vedomosti pojmu hybridná hrozba. Na základe štatistickej analýzy uvedenú hypotézu **prijímame**.

Druhá hypotéza výskumu bola zameraná na vnímanie nebezpečnosti hybridných hrozieb v kontexte militantnej sociálnej práce. Hybridné hrozby predstavujú negatívny faktor, pomocou ktorého chcú rôzni predstavitelia režimov vplývať na úsudok a pozornosť ľudí a je dôležité vedieť túto nebezpečnosť rozpoznať a efektívne jej odolať. V tomto kontexte bola stanovená druhá hypotéza, ktorá bola opäť rozdelená formou demografických štatistík, konkrétne veku respondenta. Hypotéza bola stanovená nasledovne:

H2: Predpokladáme, že medzi vekom a vnímaním nebezpečnosti hybridných hrozieb existuje štatisticky významný rozdiel.

Pre overenie stanovenej hypotézy bol opäť využitý T-test pre skúmanie rozdielov jednotlivých premenných výskumu. Overením hypotézy sme dospeli k výsledku, že medzi vekom respondentov a vnímaním nebezpečnosti hybridných hrozieb existuje, podobne ako v predchádzajúcej hypotéze, štatisticky významný rozdiel. Tento výsledok potvrdzuje aj vypočítaná hodnota $p = 0.0416$, ktorá je nižšia ako hodnota $p = 0.05$. Skúmanie dát formou deskriptívnej štatistiky uvádza, že 58 % respondentov vníma nebezpečnosť hybridných hrozieb. Existuje pomerne veľké množstvo respondentov a to až 42 %, ktorí si nebezpečenstvo hybridných hrozieb neuvedomujú, alebo ho berú na ľahkú váhu. Pri skúmaní výsledkov formou vyhodnotenia štandardnej odchýlky je najvyššia v kategórii

nad 50 rokov. Znamená to, že táto kategória mala v odpovediach na nebezpečnosť hybridných hrozieb najväčšie rozdiely. Naopak, najnižšia štandardná odchýlka bola opäť ako v predchádzajúcej hypotéze vo vekovej kategórii od 26 do 39 rokov. Vyhodnotenie dát výskumu zameraného na problematiku hybridných hrozieb je prezentované v Tab. 2.

Tabuľka 2. Vnímanie nebezpečnosti hybridných hrozieb

Vek respondenta	N	Priemer	Štandardná odchýlka	p
do 26 rokov	1	2.12	0.194	0.0416
od 26 do 39 rokov	7	1.98	0.182	
od 40 do 49 rokov	8	1.76	0.165	
nad 50 rokov	5	2.32	0.254	

zdroj: vlastné spracovanie

Problematika hybridných hrozieb v kontexte militantnej sociálnej práce je aktuálna a veľmi významná téma. Výskum priniesol zaujímavé zistenia. Predmetom skúmania boli zamestnanci z oblasti sociálnej práce, u ktorých boli skúmané názory na poznanie pojmu hybridné hrozby, ako aj vnímanie nebezpečnosti hybridných hrozieb. Na základe výsledkov výskumu konštatujeme, že medzi jednotlivými vekovými kategóriami, či už v súvislosti s poznaním pojmu alebo vnímaním nebezpečnosti hybridných hrozieb existujú rozdiely, ktoré boli potvrdené aj štatistickými výsledkami. Najmenšie rozdiely boli vo vekovej kategórii od 26 do 39 rokov, a naopak najväčšie rozdiely v skúmanej problematike boli v kategórii nad 50 rokov.

ZÁVER

Ako máme možnosť vidieť v rôznych častiach sveta, hybridné hrozby môžu siahať od kybernetických útokov a dezinformácií až po narušenie kritických služieb, ako sú dodávky energie alebo finančné služby. Dôležitý element hybridných hrozieb predstavuje podkopávanie dôvery verejnosti

vo vládne inštitúcie a zneužívanie sociálnych zraniteľností. Akonáhle je štát dostatočne oslabený, strategické ciele agresora môžu byť naplnené konvenčnými alebo polovojenskými silami.

V predkladanom príspevku sme skúmali problematiku hybridných hrozieb v kontexte militantnej sociálnej práce. Výskum sa sústredil na poznanie pojmu hybridná hrozba, ako aj na vnímanie nebezpečnosti hybridných hrozieb. Tieto faktory sme skúmali v súvislosti s demografickým faktorom veku. Štatistickým spracovaním dát výskumu sme dospeli k názoru, že medzi vekom a poznaním pojmu, podobne ako medzi vnímaním hybridných hrozieb a vekom existujú štatisticky významné rozdiely.

Je preto nevyhnutné venovať náležitú pozornosť hybridným hrozbám, edukovať spoločnosť, stavať efektívne hrádze proti dezinformáciám a hoaxom. Oblasť sociálnej práce je v tomto smere veľmi dôležitá, nakoľko mnoho problémov, ktorým svet v súčasnosti čelí je spojených práve s výkonom sociálnej práce.

Zoznam bibliografických odkazov

- ARUTUNYAN, Anna, 2022. *Hybrid Warriors : Proxies, Freelancers and Moscow's Struggle for Ukraine*. London: Hurst & Company. ISBN 97817-8-7387-959.
- BJØRGE, Nina, Martina a Martin, HØIBY. 2024. *Preparing for Hybrid Threats to Security*. London: Routledge. ISBN 978-1-03261-7-916.
- GOLDKIND, Lauri, 2021. Social Work and Artificial Intelligence: Into the Matrix, In: *Social Work*. [online]. Roč. 66, č. 4, s. 372–374, [cit. 2024-12-11]. ISSN 1468-0173. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/sw/swab028>
- KLINGOVA, Katarína, 2021. *What Do We Know About Disinformation Websites in the Czech Republic and Slovakia?*, [online]. [cit. 2024-12-05]. Dostupné z: <https://www.globsec.org/news/what-do-we-know-about-disinformation-websites-in-the-czech-republic-and-slovakia/>

- LARSON, Jennifer M, 2022. Networks of Conflict and Cooperation. In: *Annual Review of Political Science*. [online]. Roč. 24, č. 1, s. 89–107. [cit. 2024-12-05]. ISSN: 1094-2939. Dostupné z: <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-041719-102523>
- MARKECHOVÁ, Dagmar, Anna TIRPÁKOVÁ a Beáta STEHLÍKOVÁ, 2011. *Základy štatistiky*. Nitra. ISBN 978-80-8094-899-3.
- NAJZER, Brin, 2020. *The Hybrid Age : International Security in the Era of Hybrid Warfare*. Cambridge: London: I. B. Tauris. ISBN 978-0-75560-2-513.
- THIELE, Ralph, 2021. *Hybrid Warfare : Future and Technologies*. Wiesbaden: Springer Fachmedien Wiesbaden. ISBN 978-3-658-35109-0.
- WIGELL, Mikael, 2019. Hybrid Interference as a Wedge Strategy: A Theory of External Interference in Liberal Democracy. In: *International Affairs*. [online]. Roč. 95, č. 2, s. 255–75. [cit. 2024-12-05]. ISSN 1468-2346. Dostupné z: <https://doi.org/doi.org/10.1093/ia/iiz018>

ZANDEE, Dick, 2021. *Countering Hybrid Threats : Steps for Improving EU-NATO Cooperation*. The Hague: Clingendael Institute, ISBN 978-1-367-434524-5.

Afiliácia

Príspevok vznikol s podporou projektov VEGA č. 1/ 0535/23 *Integrácia ukrajinských migrantov a posúdenie náročnej životnej situácie spojennej s krízou vyvolanou vojnovým konfliktom optikou sociálnej práce*, KEGA č. 027PU-4/2022 *Transfer digitálnych technológií do inovácie metodiky odbornej praxe v pregraduálnej príprave študentov sociálnej práce*.

Kontaktné údaje

doc. Ing. Peter GALLO, PhD.

Inštitút edukológie a sociálnej práce
Filozofická fakulta
Prešovská univerzita v Prešove
Ul. 17. novembra č. 1, 080 01 Prešov
Email: peter.gallo.1@unipo.sk

MILITANTNÁ SOCIÁLNA PRÁCA V PODMIENKACH SLOVENSKA – INTERVENČNÉ REFLEXIE SOCIÁLNEJ PRAXE

Militant social work in the conditions of Slovakia - intervention reflections of social practice

Yuliia KOVALCHUK a Beáta BALOGOVÁ

ABSTRAKT

Predkladaný príspevok sa zaoberá špecifikami militantnej sociálnej práce v Slovenskej republike a jej aplikáciou pri práci s utečencami a rodinami vojakov, ktorí prichádzajú na Slovensko v dôsledku vojnových konfliktov. Militantná sociálna práca je charakteristická kritickou reflexiou mocenských štruktúr, aktivitami advokácie a intervenciami zameranými na systémové zmeny a predstavuje alternatívu k tradičným modelom sociálnej práce. V teoretickej časti sú definované normy sociálnej práce, ktoré zahŕňajú etické princípy a základné metodologické prístupy a analyzované odchýlky od tejto normy, typické pre militantnú sociálnu prácu. Osobitná pozornosť je venovaná normatívnym očakávaniam, ktorým utečenci a rodiny vojakov čelia (napr. rýchla adaptácia, prispôbenie sa kultúrnym normám hostiteľskej krajiny), ako aj skúmaniu odchýlok od týchto očakávaní, ktoré môžu byť zdrojom marginalizácie alebo diskriminácie. Predvýskumné aktivity zahŕňali zber sekundárnych literárnych zdrojov, legislatívnych dokumentov a existujúcich výskumov, ako aj predbežnú analýzu sociálnej situácie utečencov a ich interakcie. Na základe týchto aktivít boli identifikované kľúčové bariéry v integrácii, ako sú jazykové problémy, nedostatok dostupného bývania a zložité administratívne procesy. Téma príspevku otvára priestor pre vývoj inovatívnych metód sociálnej práce a hlbšie pochopenie dynamiky adaptácie utečencov v meniacich sa spoločenských podmienkach.

Kľúčové slová: Migrácia. Militantná sociálna práca. Migrant. Cudzinec. Utečenec. Odídenec. Sociálna práca s migrantmi.

ABSTRACT

The presented contribution deals with the specifics of militant social work in the Slovak Republic and its application in working with refugees and families of soldiers who come to Slovakia as a result of war conflicts. Militant social work is characterized by critical reflection of power structures, advocacy activities and interventions aimed at systemic changes and represents an alternative to traditional models of social work. The theoretical part defines social work norms, which include ethical principles and basic methodological approaches, and analyzes deviations from this norm, typical for militant social work. Special attention is paid to the normative expectations that refugees and families of soldiers face (e. g. rapid adaptation, adaptation to the cultural norms of the host country), as well as examining deviations from these expectations, which can be a source of marginalization or discrimination. Pre-research activities included the collection of secondary literary sources, legislative documents and existing research, as well as a preliminary analysis of the social situation of refugees and their interactions. Based on these activities, key barriers to integration were identified, such as language problems, lack of affordable housing and complex administrative processes. The topic of the paper opens space for the development of innovative methods of social work and a deeper understanding of the dynamics of refugee adaptation in changing social conditions.

Key words: Migration. Militant social work. Migrant. Foreigner. Refugee. Expatriate. Social work with migrants.

ÚVOD

Vychádzajúc z teoretickej analýzy spracovanej v súvislosti s vojenským konfliktom na *Ukrajine* sa otázka militantnej sociálnej práce na *Slovensku* stáva čoraz relevantnejšou. Tieto faktory prispievajú k zvýšenej potrebe sociálnej opory pre vojakov a ich rodiny, ale aj pre prichádzajúcich ukrajinských utečencov. Súčasne *Slovensko* prijíma množstvo ukrajinských utečencov, ktorí čelia psychickým výzvam, vrátane traumy z vojny a migrácie. Militantná sociálna práca sa tu môže zamerať na poskytovanie psychologického poradenstva a sociálnej opory, aby pomohla tejto skupine znovu sa integrovať do spoločnosti. Programy, ktoré už existujú pre vojakov a ich rodiny, môžu byť adaptované a prispôbené na podporu týchto nových potrebných služieb. Autorky Rasskazová a Logvinová (2021) zaznačujú, že vzdelávacie programy v oblasti sociálnej práce sa čoraz viac zameriavajú na témy súvisiace s vojnou a krízovou intervenciou. Existujúce programy militantnej sociálnej práce a rehabilitačné programy pre veteránov mali by byť posilnené a prispôbené novým výzvam, ktoré vznikajú v dôsledku konfliktu na *Ukrajine*.

Analýza štatistických údajov o ukrajinských utečencoch na *Slovensku* sa vyvíjala v závislosti od viacerých faktorov, ako sú situácia vo vojne, legislatívne opatrenia, či sociálne a ekonomické podmienky. Tieto údaje sú významné nielen pre hodnotenie humanitárnych potrieb, ale aj pre plánovanie a implementáciu politiky sociálnej integrácie. Podľa štatistických dát *Inštitútu demografie a sociálneho výskumu* (2024, [cit. 2024-04-08]) od vypuknutia konfliktu na *Ukrajine* *Slovensko* prijalo viac ako 100 000 utečencov, čo viedlo k naliehavej potrebe sociálnych služieb, vrátane tých, ktoré sú zamerané na vojenské rodiny. *Slovenská* vláda uznala potrebu cielenej podpory týchto skupín, najmä vzhľadom na psychický dopad konfliktu.

Začiatok vojny **vo februári 2022** mal za následok masívny prílev ukrajinských utečencov, pričom na *Slovensko* sa v krátkom čase dostalo **viac ako 1 milión**. Mnohí utečenci hľadali bezpečie a pomoc, čím sa *Slovensko* stalo významnou tranzitnou a hostiteľskou krajinou. Údaje **zo začiatku roka 2022** naznačujú, že **prevažnú väčšinu utečencov tvorili ženy a deti, najmä vo veku 18-39 rokov**, čo naznačuje významný vplyv konfliktu na ženskú demografiu. Tento model je v súlade s trendmi pozorovanými v iných konfliktných zónach, kde ženy často utekajú hľadať bezpečnosť pre seba a svoje deti. **Začiatkom roka 2023** sa počet ukrajinských utečencov odhadoval na približne **120 000 utečencov**. Tento údaj odzrkadľuje prebiehajúce príchody a návrat niektorých utečencov na *Ukrajinu*. *Slovenská* vláda a iné organizácie poskytovali počas tohto obdobia základné podporné služby. Tento pokles v počte utečencov môže byť spôsobený kombináciou faktorov, vrátane návratu niektorých utečencov na *Ukrajinu*, zlepšenej situácie v niektorých oblastiach, a obmedzení, ktoré boli zavedené na úrovni krajiny. **Od začiatku roka 2024** sa už odhaduje počet Ukrajincov žijúcich na *Slovensku* približne na **117 000 utečencov**. Toto číslo naznačuje, že mnohí utečenci sa adaptovali na slovenské prostredie, našli zamestnanie a integrovali sa do miestnych komunít (*Inštitút demografie a sociálneho výskumu* 2024, [cit. 2024-04-08]).

Demografické údaje zostávajú konzistentné, pričom ženy a mladí dospelí stále tvoria väčšinu utečeneckého obyvateľstva. To znamená pretrvávajúce výzvy v integrácii, najmä pre mladé matky a deti, ktoré potrebujú podporu v oblasti vzdelávania a zdravotnej starostlivosti. Tento údaj poukazuje na stabilizáciu utečeneckej populácie, mnohí utečenci sa integrujú do slovenskej spoloč-

nosti, majú prístup k vzdelávaniu, zamestnaniu a zdravotnej starostlivosti. Taktiež ilustrujú vplyv konfliktu na migračné vzorce na *Slovensku* a zdôrazňujú potrebu nepretržitej pomoci utečencom (*Medzinárodná organizácia pre migráciu* 2024, [cit. 2024-05-10]).

Vojna na *Ukrajine* podčiarkuje význam a nevyhnutnosť rozvoja militantnej sociálnej práce na *Slovensku*. Je potrebné neustále sledovať a vyhodnocovať situáciu, aby sa zabezpečila adekvátne pomoc pre všetkých, ktorí čelia výzvam spojených s vojnou, s dôrazom na rodiny vojakov, ktoré prihadzujú na *Slovensko*.

1 Aplikácia normativity na problémy v militantnej sociálnej práci

K problematike, ktorou sa v tomto príspevku zaoberáme, je dôležité spomenúť pojem militantná sociálna práca. „*Military social work*” – tento termín je možné do slovenského jazyka preložiť ako „*sociálna práca riešiaci dôsledky vojnového konfliktu*”. Podľa Wooten (2015) militantná sociálna práca je oblasť špecializovanej praxe, ktorá sa líši od všeobecnej praxe s civilistami v tom, že vojenský personál a ich rodiny žijú, pracujú a dostávajú zdravotnú starostlivosť a sociálne dávky v hierarchickom sociálno-politickom prostredí v rámci štruktúrovanej vojenskej organizácie. Autor Rubin (2012) tvrdí, že dôležitou v *USA* úlohou „*sociálnej práce s veteránmi*”, ktorú v nej plnia sociálni pracovníci, je poradenstvo a podpora veteránov, ktorí zápasia s opätovným začlenením do spoločnosti alebo so zvládaním mentálnych, emocionálnych a rodinných problémov, s ktorými sa môžu stretnúť v dôsledku svojich minulých pracovných skúseností. Taktiež Rasskazová a Logvinová (2021) dopĺňajú, že rodiny vojakov čelia jedinečným výzvam, ako sú odlúčenie, stres a obavy o bezpečnosť blízkych. Militantná sociálna práca s touto cieľovou skupinou sa zameriava na poskytovanie emocionálnej a psychickej opory, zabezpečenie prístupu k informáciám a pomoc pri riešení praktických problémov, ako sú právne záležitosti a sociálne zabezpečenie. Programy zamerané na rodinných príslušníkov vojakov

často zahŕňajú skupinové terapie, poradenstvo a vytváranie podporných sietí, čo môže výrazne prispieť k zníženiu psychického stresu a zlepšeniu kvality života.

V dôsledku vojny na *Ukrajine* sa na *Slovensku* nachádza veľké množstvo ukrajinských utečencov. Militantná sociálna práca v tejto oblasti sa zameriava na ich integráciu a oporu pri adaptácii na nové životné podmienky. Vládne inštitúcie a sociálni pracovníci sa snažia poskytnúť jazykové kurzy, psychologickú pomoc a pomoc pri zamestnávaní, čím pomáhajú utečencom získať potrebné zručnosti (Rasskazová a Logvinová 2021). Zameranie na kultúrne a jazykové vzdelávanie je kľúčové pre zlepšenie ich integrácie na *Slovensku*. S pojmom migrácia sa v súčasnosti stretávame pomerne často (*Medzinárodná organizácia pre migráciu*, [cit. 2024-04-08]) poskytuje nasledujúcu definíciu, že migrácia je proces premiestňovania obyvateľov cez medzinárodné hranice alebo v rámci ich krajín a pokrýva akýkoľvek druh pohybu bez ohľadu na ich trvanie, zloženie alebo dôvody. Dupkalo (2016) zaznačuje, že termín „*migrácia*” používame v trojjedinom význame premiestňovania, úteku alebo odchodu osôb z východiskového miesta do miesta určenia. Z toho vyplýva, že „*migrantom*” je odídenec, utečenec. Slovom „*imigrácia*” autor označuje „*pristáhovalectvo, ktorého cieľom je nájsť – na novom teritórii – najskôr tzv. „azyl”, neskôr nové miesto trvalého pobytu, nové občianstvo. „Imigrantom” je pristáhovalec*” (Dupkalo 2016, s. 14). V definičnom vymedzení autor Davis (2000) uvádza, že utečencom je každá osoba, ktorá sa pre opodstatnené obavy stala obeťou prenasledovania na základe rasy, náboženstva, národnosti, príslušnosti k určitej sociálnej skupine alebo politického presvedčenia, ktorá sa nachádza mimo krajiny svojho občianstva a nemôže používať ochranu danej krajiny alebo si z dôvodu takýchto obáv takúto ochranu neželá. Európska kríza znamená dôležité zmeny týkajúce sa vektorov tokov utečencov z hotspotov a vzorcov ich migračného správania. „*utečenec*” a „*násilne vysídlená osoba*” sú osobitnou kategóriou a

osobitným medzinárodným právnym štatútom definovaná *Ženevským dohovorom* z roku 1951.

Medzinárodná ochrana, vysídlenie v dôsledku konfliktu a právo požiadať o azyl sú ústrednými témami diskusie o medzinárodnej migrácii. Preto Keller (2017) uvádza, že dnes moderné vedecké myslenie nemá v tejto súvislosti jednotný koncept. Tým je možné vysvetliť skutočnosť, že migrácia ovplyvňuje súčasne rôzne aspekty verejného života, ako je demografia, ekonómia, sociológia, politika a právo.

Integrácia ukrajinských utečencov na *Slovensku* je ovplyvnená ich kultúrnym pozadím, čo môže viesť k **odchýlkam od sociálnych noriem a hodnôt bežných v slovenskej spoločnosti**. Napríklad normy správania, rodinné štruktúry a prístupy k psychickému zdraviu sa môžu líšiť, čo môže viesť k neporozumeniu a napätiu. Tieto odchýlky môžu ovplyvniť schopnosť ukrajinských utečencov adaptovať sa na nové prostredie, a preto je dôležité, aby militantná sociálna práca zohľadnila kultúrne rozdiely a poskytla prispôbenú pomoc, ktorá rešpektuje a integruje ich kultúrne normy. Autor Višňovský (2016) používa detailnú filozofickú analýzu pojmov, ako sú normy, pravidlá, hodnoty, morálka a sociálne interakcie. Rozoberá, čo normy znamenajú nielen z pohľadu právnych systémov, ale aj v širšom filozofickom a spoločenskom kontexte. Tento prístup sa zakladá na kritickom skúmaní základných pojmov, čo umožňuje hlbšie pochopiť ich vzájomné vzťahy a funkciu v spoločnosti. Militantná sociálna práca je špecializovaná oblasť sociálnej práce, ktorá sa sústreďuje na pomoc vojakom a ich rodinám, často v súvislosti s psychickými, fyzickými a sociálnymi problémami spojenými s vojenskou situáciou na *Ukrajine*. Višňovského teória normativity môže poskytnúť rámec na pochopenie toho, ako sú normy v rámci vojenskej situácie na *Ukrajine* formované a ako ovplyvňujú život vojakov a ich rodín, ktoré prichádzajú na *Slovensko*. **Normy, ktoré sú spojené s vojnovou situáciou zahŕňajú disciplínu, hierarchiu a jasne stanovené role**, no zároveň musí so-

ciálna práca v tomto kontexte riešiť problémy ako trauma, stres, posttraumatická stresová porucha (PTSP) a reintegrácia do civilného života. Zároveň, Višňovský (2016) sa kriticky zaoberá nielen tým, ako normy fungujú, ale aj tým, ako môžu byť transformované alebo reinterpretované. Používa tento kritický prístup na to, aby odhalil potenciálne napätia a problémy v súčasných normatívnych systémoch, či už na úrovni právnych predpisov, spoločenských noriem alebo morálnych zásad. Tento kritický prístup je spojený s jeho cieľom ukázať, že normy nie sú fixné, ale môžu sa meniť v závislosti od kontextu a sociálnych podmienok.

Metodológia Višňovského (2016) knihy „*Normativita ako vôľa k poriadku*“ je filozofická, analytická a interdisciplinárna. Skladá sa z hlbkej filozofickej reflexie o povahe noriem a ich pôsobení v spoločnosti, pričom kombinuje prvky fenomenológie a kritickej analýzy. Koncept knihy Višňovského (2016) vo vzťahu k militantnej sociálnej práci predstavuje teoretický rámec, ktorý umožňuje **analyzovať normy a hodnoty formujúce správanie jednotlivcov a skupín v kontexte vojenského prostredia**. Militantná sociálna práca sa zaoberá špecifickými výzvami spojenými s psychickými, fyzickými a sociálnymi problémami vojakov a ich rodín, pričom normy zohrávajú kľúčovú úlohu pri formovaní ich správania a morálnych rozhodnutí. Višňovského metodológia nám pomáha pochopiť dynamiku normativity v tomto kontexte.

Taktiež Višňovský (2016) chápe normativitu ako vôľu spoločnosti vytvárať a dodržiavať pravidlá, ktoré usmerňujú správanie jednotlivcov a skupín, čím sa vytvára stabilný spoločenský poriadok. Tento rámec je veľmi užitočný na analýzu militantnej sociálnej práce, ktorá sa snaží o rekonštrukciu poriadku v narušených spoločnostiach a komunitách, napríklad v dôsledku vojnových konfliktov. V kontexte **militantnej sociálnej práce** je princíp normativity dôležitý, pretože **práca so zraniteľnými skupinami, ako sú vojnoví utečenci alebo rodinní príslušníci vojakov, si vyžaduje vytvorenie nového poriadku v chaotickom prostredí**. Višňovský (2016) vo

svojej práci zdôrazňuje, že normy a pravidlá sú nástrojom na obnovenie stability a bezpečia v spoločnosti. Tento koncept je mimoriadne relevantný pre militantnú sociálnu prácu, kde sociálni pracovníci vytvárajú bezpečné a predvídateľné prostredie, v ktorom sa môžu jednotlivci postupne rehabilitovať a adaptovať na nové podmienky. Zároveň Višňovského (2016) chápanie normativity ako mechanizmu na udržanie poriadku môže byť aplikované aj na **odchýlky od normy** (tab. č. 1), ktoré sa často vyskytujú v situáciách vojnových konfliktov. Ukrajinskí utečenci, ktorí prichádzajú na *Slovensko* v dôsledku vojny, často čelia výrazným kultúrnym a sociálnym rozdielom, ktoré môžu viesť k odchýlkam od noriem v novom prostredí. Višňovský (2016) podľa svojho konceptu tvrdí, že tieto odchýlky musia byť integrálne začlenené do nového poriadku prostredníctvom noriem, ktoré rešpektujú ich odlišnosti, ale zároveň umožňujú stabilnú integráciu. Z pohľadu militantnej sociálnej práce Višňovského myšlienka „*vôľa k poriadku*“ je kľúčová pre pochopenie toho, ako sociálni pracovníci prístupujú k traumatizovaným komunitám. Práca s rodinami vojakov alebo utečencami vyžaduje implementáciu jasných noriem a štruktúr, ktoré pomáhajú stabilizovať ich životy.

Týmto spôsobom militantná sociálna práca zosúladzuje individuálne potreby s potrebou spoločenského poriadku, čím prispieva k dlhotrvajúcej rekonštrukcii postihnutých komunít.

Vojnový konflikt výrazne mení takmer všetky oblasti života jednotlivcov, najmä vojnových utečencov. V normálnom stave je život predvídateľný, štruktúrovaný a bezpečný, zatiaľ čo počas vojny dochádza k dramatickým odchýlkam, ktoré sa prejavujú v oblasti psychického zdravia, fyzickej bezpečnosti, sociálnych štruktúr, vzdelávania a zamestnanosti. Militantná sociálna práca môže pomôcť stabilizovať tieto odchýlky poskytovaním pomoci pri adaptácii na nové životné podmienky, čím umožňuje utečencom nájsť si nové normy v prostredí, ktoré ich prijíma.

Tab. č. 1. Normy a odchýlky od normy v čase vojnového konfliktu na Ukrajine, podľa knihy Višňovského (2016) „Normativita ako vôľa k poriadku“

Oblasť	Normy (v čase mieru)	Odchýlky od normy (v čase vojnového konfliktu)	Zmeny spôsobené vojnou
Psy-	Stabilné psychické zdravie, nízka úroveň stresu a úzkosti.	Zvýšená úzkosť, PTSD, depresia, emočná labilita.	Zhoršenie psychického zdravia v dôsledku traumy a neistoty.
Sociálna	Stabilná rodinná štruktúra a podpora, sociálna súdržnosť.	Rozdelené rodiny, strata blízkych, znížená sociálna súdržnosť.	Dezintegrácia rodinných jednotiek, odlúčenie, strata členov rodiny.
Fyzická	Vysoká úroveň osobnej a rodinnej bezpečnosti.	Ohrozenie života, násilie, neustály strach.	Zvýšené riziko násilia, nebezpečenstvo pre fyzickú bezpečnosť.
Životné	Stabilné bývanie a komunitné prostredie.	Ničenie infraštruktúry, straty domovov, migrácia.	Nútené presuny, utečenectvo, bývanie v neznámych podmienkach.
Prístup	Pravidelný a dostupný prístup k vzdelávaniu.	Prerušené vzdelávanie, nedostatočné školské vybavenie.	Deti a mládež majú obmedzený prístup k vzdelaniu, vynechávanie školy.
Zamest-	Stabilná pracovná situácia, zamestnanosť a kariérny rozvoj.	Strata práce, ekonomická neistota, nezamestnanosť.	Masové prepúšťania, nedostatok príležitostí, neisté zdroje príjmov.
Spoloč-	Predvídateľné sociálne normy, spravodlivé právo a poriadok.	Porušené spoločenské normy, vojnové právo.	Zlyhávanie právnych a sociálnych norm.

Zdroj: vlastne spracovanie

Na zaver je dôležité konštatovať, že Višňovský (2016) prináša teoretický rámec, ktorý je veľmi relevantný pre militantnú sociálnu prácu. Jeho práca využíva normy a pravidlá na obnovenie stability v krízových situáciách, čo umožňuje integráciu zraniteľných skupín, ako sú vojnoví utečenci alebo rodiny vojakov. Višňovského **koncept nor-**

mativity slúži ako kľúčový nástroj na pochopenie toho, ako je možné dosiahnuť rekonštrukciu spoločenského poriadku v kontexte vojny a migrácie.

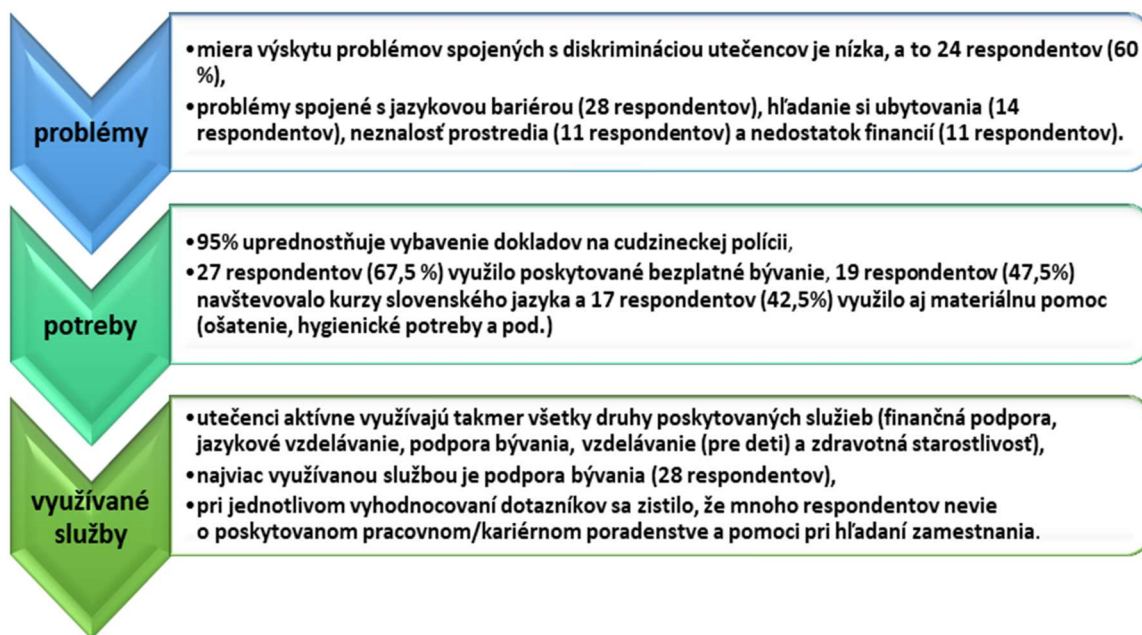
2 Predvýskumné aktivity

Výskumy v oblasti militantnej sociálnej práce, či už na *Slovensku* alebo na medzinárodnej úrovni, sú zamerané na rôzne aspekty opory vojakov, a ich rodín, ktoré prichádzajú na *Slovensko* v dôsledku vojnového konfliktu. Na *Slovensku* sa militantná sociálna práca začína formovať, pričom je stále v počiatočnom štádiu vývoja.

Reflektujúc súčasný stav problematiky migrácie utečencov na *Slovensku* v dôsledku vojnového konfliktu na *Ukrajine* nami v roku 2023 bol zrealizovaný výskum, **cieľom** ktorého bolo *zistiť, s akými problémami sa stretávajú utečenci z Ukrajiny na Slovensku, zároveň zistiť, aké pocity prežívajú utečenci po príchode na Slovensko*. Súčasťou kvantitatívneho výskumu bola analýza potrieb utečencov z *Ukrajiny*, ktorí prišli na *Slovensko* z dôvodu vojenského konfliktu optikou sociálnej

práce. Z výsledkov výskumu bolo zrejmé, že pre utečencov, ktorí prišli na *Slovensko*, je prvoradou potrebou vybavenie dokladov na cudzineckej polícii. Je to tým, že potrebný doklad umožňuje utečencom pobyt na *Slovensku* a zároveň prístup ku všetkým poskytovaným službám. Takéto výsledky súvisia aj s ďalšími výsledkami, kde bolo vidno, že najviac utečenci využívajú ďalšie sociálne služby: bezplatné bývanie, kurzy slovenského jazyka aj materiálnu pomoc (ošatenie, hygienické potreby a pod.). Významným výsledkom, ktorý bol poukázaný, je, že utečenci majú problémy spojené s jazykovými znalosťami, s hľadaním si ubytovania, neznalosťou prostredia a nedostatkom finančných prostriedkov, ktorý úzko súvisí s problémom nezamestnanosti. Výskumom sa zistilo, že utečenci pociťovali na začiatku pri vypuknutí vojnového konfliktu: strach, zúfalstvo a hrôzu (Balogová a Kovalchuk 2023) (Graf č. 1).

Graf č. 1. *Výsledky predvýskumných aktivít*

Zdroj: vlastné spracovanie

Problém migrácie / utečenectva v dôsledku vojnového konfliktu je skúmaný v do-

mách a zahraničných projektoch a výskumoch. Zhrnutie výsledkov získaných vo výskumoch predstavuje **tabuľka 2**.

Tab. č. 2. *Predvýskumné aktivity, ktoré súvisia s výskumom*

Nr.	Autor	Rok	Názov	Zistenie
Zahraničné výskumy				
1.	Carl Castro	2023	"Military Social Work in the United States: Interventions for Veterans with PTSD"	Tento výskum zistil, že integrácia špecializovaných terapií na zvládanie posttraumatickej stresovej poruchy (PTSD) u veteránov je účinná pri znižovaní symptómov. Výsledky ukázali, že intervencie zamerané na psychoterapiu, vrátane kognitívno-behaviorálnej terapie (CBT), výrazne prispievajú k zlepšeniu duševného zdravia veteránov.
2.	Michal Shamai	2023	"Social Work with Military Families: Challenges in the Israeli Defense Forces"	Tento výskum ukázal, že sociálna práca v rámci Izraelských obranných síl (IDF) čelí špecifickým výzvam, ako je potreba nepretržitej opory pre rodiny počas nasadení. Sociálni pracovníci zohrávajú dôležitú úlohu pri riešení rodinných konfliktov a znižovaní psychického stresu detí a partnerov vojakov
3.	Lynne Hall	2023	"The Role of Social Support in Mental Resilience of Active-Duty Personnel"	Tento výskum sa zameriaval na úlohu sociálnej opory pri zvyšovaní psychickej odolnosti vojakov. Zistilo sa, že prítomnosť silnej pomoci od rodiny, kolegov a vojenských komunit významne znižuje úroveň úzkosti a stresu počas nasadení. Odporúča sa preto zamerať sa na budovanie silných sociálnych sietí
Domáce (Slovenské) výskumy				
1.	Blažek, Andrášová a Paulenová	2013	Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM) „Príčiny, formy a dôsledky násilia na štátnych príslušníkoch tretích krajín v SR“	Výsledky výskumu preukázali, že 43 % migrantov má skúsenosti s ťažšími formami násilia na verejnosti, v domácnosti alebo v práci. A 15 % má skúsenosti s vážnymi prejavmi násilia, ktoré by si vyžadovalo intervenciu zo strany polície a pomáhajúcich organizácií.
2.	Štefančík a Lenč	2012	„Integrácia mladých ľudí s migračným pozadím a ich vnímanie autonómnou mládežou“	Uskutočnený výskum ukázal, že požiadavka zvýšeného záujmu o medzinárodnú migráciu a integráciu cudzincov je legítimá. Súčasné ekonomické a demografické trendy naznačujú, že v budúcnosti bude mať medzinárodná migrácia vplyv na verejnú politiku Európskej únie.
3.	Bosá, Kvašňáková a Rusnákova	2017	„Životná situácia ukrajinských študentov a študentiek študujúcich na Prešovskej univerzite v Prešove“	Najvýznamnejšie problematické prvky: jazyková bariéra, slabá formálna opora (najmä v oblasti týkajúcej sa vybavovania dokladov na cudzineckej polícii, prístup k zdravotným službám a v oblasti týkajúcej sa informácií o organizácii vzdelávania), vnímané predsudky majority voči nim a pociťované znevýhodnené postavenie, z čoho plynuli problémy v oblasti bývania a širších sociálnych vzťahov.

Zdroj: vlastné spracovanie

Prebiehajúca situácia na *Ukrajine* poukázala na kritickú úlohu militantnej sociálnej

práce na *Slovensku*. Zdôrazňuje potrebu dobre koordinovaného prístupu k riešeniu potrieb vojakov a ich rodín, najmä pokiaľ ide o duševné zdravie a sociálnu integráciu.

Predvýskumné aktivity poskytnú dôležitý základ pre pochopenie súčasného stavu a výziev, ktorým čelia utečenci a rodiny vojakov v *Slovenskej republike*. Analýza sekundárnych dát odhalila, že proces adaptácie a integrácie je často brzdený jazykovými bariérami, nedostatkom dostupných sociálnych a ekonomických zdrojov, a komplikovanými administratívnymi postupmi. Zistenia naznačujú, že militantná sociálna práca má potenciál preklenúť tieto bariéry prostredníctvom jej zamerania na systémové zmeny, advokáciu a posilňovanie právneho postavenia cieľových skupín. Tieto predbežné poznatky podčiarkujú význam analýzy odchýlok od tradičných noriem sociálnej práce, ako aj hľadanie inovatívnych prístupov, ktoré zohľadňujú špecifické potreby utečencov a rodín vojakov.

Na základe uskutočnených predvýskumných aktivít bola formulovaná hlavná výskumná otázka: *„Aké špecifiká militantnej sociálnej práce môžu byť efektívne aplikované pri integrácii utečencov a rodín vojakov v slovenskom kontexte, a ako tieto prístupy ovplyvňujú proces adaptácie na sociálne, ekonomické a kultúrne prostredie hostiteľskej spoločnosti?“* Táto výskumná otázka poskytuje rámec pre hlbšiu analýzu efektivity militantnej sociálnej práce a jej potenciálu preklenúť bariéry integrácie cieľových skupín v *Slovenskej republike*. Sústreďenie sa na identifikáciu efektívnych nástrojov a ich praktickú aplikáciu môže významne prispieť k rozvoju inovatívnych modelov sociálnej práce a lepšiemu pochopeniu dynamiky adaptácie v prostredí sociálnych a politických zmien.

ZÁVER

Skúmanie špecifik militantnej sociálnej práce v kontexte *Slovenskej republiky* otvára dôležitú diskusiu o alternatívnych prístu-

poch k riešeniu výziev, ktorým čelia zraniteľné skupiny, ako sú utečenci a rodiny vojakov prichádzajúce v dôsledku vojnových konfliktov. Militantná sociálna práca, so svojím dôrazom na systémové zmeny a posilňovanie práv, predstavuje inovatívny prístup, ktorý presahuje tradičné normy a metódy sociálnej práce. Jej schopnosť vytvárať nové nástroje pre integráciu môže byť kľúčová v období rastúcej migrácie a globálnych kríz.

Predvýskumné aktivity a analýza sekundárnych dát poukázali na významné bariéry, ktoré komplikujú adaptáciu utečencov a rodín vojakov, vrátane kultúrnych, ekonomických a administratívnych prekážok. Tieto zistenia zdôrazňujú potrebu sociálnej práce, ktorá aktívne zasahuje do systémových nerovností a umožňuje zraniteľným skupinám prekonať normatívne očakávania, ktoré sú často v rozpore s ich realitou. Identifikácia konkrétnych nástrojov, techník a stratégií militantného prístupu môže viesť k vytvoreniu modelov sociálnej práce, ktoré sú odolné voči dynamike sociálnych a politických zmien a zároveň citlivé k špecifickým potrebám zraniteľných skupín.

Na záver možno konštatovať, že skúmanie militantnej sociálnej práce nielen rozširuje teoretické poznatky o tomto prístupe, ale zároveň ponúka praktické nástroje na riešenie súčasných výziev, ktoré stoja pred slovenskou spoločnosťou. Tento návrh výskumu má potenciál stať sa východiskovým bodom pre ďalšie štúdie a pre transformáciu praxe sociálnej práce, ktorá reaguje na rastúce potreby a výzvy globálnej migrácie.

Zoznam bibliografických odkazov

- BALOGOVÁ, Beáta, 2016. *Kompendium sociálnej práce pre magisterský stupeň štúdia*. Prešov: Pavol Šidelský – Akcept Print. ISBN 978-80-89295-70-8.
- BLAŽEK, Matej, ANDRÁŠOVÁ, Soňa a Nina PAULENOVÁ, 2013. Príčiny, formy a dôsledky násilia na štátnych príslušníkoch tretích krajín v SR. In: *Medzinárodná organizácia pre migráciu* (IOM). Bratislava. ISBN 978-80-89506-33-0.

- BLAŽEK, Matej, Soňa ANDRÁŠOVÁ a Nina PAULENOVÁ, 2013. *Skúsenosti migrantov a migrantiek na Slovensku s násilím*. [online]. Bratislava: IOM. ISBN 978-80-89506-33-0. [cit. 2020-12-10]. Dostupné z: <http://www.iom.sk/sk/publikacie>.
- BOSÁ, Monika, KVAŠŇÁKOVÁ, Lenka a Alena RUSNÁKOVÁ, 2018. Životná situácia ukrajinských študentov a študentiek študujúcich na Prešovskej univerzite v Prešove. In: KAČMÁROVÁ M., 2018. *QUALITY OF LIFE 2017*. Prešov: Bookman. ISBN 978-80-8165-261-5.
- CASTRO, Carl, 2023. *Military Social Work in the United States: Interventions for Veterans with PTSD*. [online]. [cit. 2024-10-09]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/327162262_PSTD_in_US_Veterans_The_Role_of_Social_Connectedness_Combat_Experience_and_Discharge.
- DUPKALA, Rudolf, 2015. Problém imigrácie v kontextoch pluralizmu kultúr. In: *Vybrané spoločensko-politické problémy migrácie vo svete a na Slovensku*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity. ISBN 978-80-555-1538-0.
- DUPKALA, Rudolf, 2016. *Fantóm imigrácie. Konflikt alebo dialóg kultúr v kontextoch axiologického pluralizmu*. Prešov: Expres Print Prešov. ISBN 978-80-89353-14-9.
- DUPKALA, Rudolf, 2017. *Next Europe in the context of immigration*. Pardubice: Helios. ISBN 978-80-85211-45-0.
- DUPKALA, Rudolf, 2018. *Fantóm imigrácie. Konflikt alebo dialóg kultúr v kontextoch axiologického pluralizmu*. Prešov: Expres Print Prešov. ISBN 978-80-89353-15-6.
- HALL, Lynne, 2023. The Role of Social Support in Mental Resilience of Active-Duty Personnel. In: M. FORGEY a K. GREEN-HURDLE. *Military social work around the globe*. Catalogue: National Library of Australia. [cit. 2024-10-09]. Dostupné z: <https://catalogue.nla.gov.au/catalog/10007677>.
- HENDL, Jan, 2007. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál. ISBN 9788026219682.
- KELLER, Jan, 2016. Co skrývá multikulturalismus. In: *Masová imigrace – Záchrana, nebo zkáza Evropy*: Texty ze semináře. Je masová imigrace podmínkou prosperity Evropy?“. Praha: Institut Václava Klause. ISBN 978-80-87806-95.
- KELLER, Jan, 2017. *Evropské rozpory ve světle migrace*. Praha: Slon. ISBN 9788074192494.
- KOVALCHUK, Yuliia a Beáta BALOGOVÁ, 2023. *Migrácia a následná integrácia ukrajinských utečencov na Slovensku optikou sociálnej práce*. Prešovská univerzita v Prešove: Filozofická fakulta; Inštitút edukológie a sociálnej práce. [online]. [cit. 2024-10-09]. Dostupné z: <https://opac.crzp.sk/?fn=detailBiblio-Form&sid=E800E35B75A4A8F93F094129A817>
- LOUČKOVÁ, Ivana, 2010. Integrovaný prístup v sociálne viedním výzkumu. Praha: SLON. ISBN 978-80-86429-79-3.
- MEDZINÁRODNÁ ORGANIZÁCIA PRE MIGRÁCIU, 2024. *Základné pojmy v oblasti migrácie a integrácie cudzincov*. [online]. [cit. 2024-12-09]. Dostupné z: <http://www.iom.sk/sk/pre-media/pojmy-o-migracii>.
- RASSKAZOVA, Olga a Olga LOGVINOVA, 2021. *Stanovenie kvality sociálnej pomoci vojenský personál a členovia ich rodín*. [online]. Charkov: Kharkiv Humanitaria - Pedagogical Academy of Kharkiv. [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <http://surl.li/abukd>
- RUBIN, Allen, WEIS, Eugenia a Jose COLL, 2012. *Handbook of Military Social Work*. New Jersey: Wiley&Sons. ISBN 978-11-18067-83-3.
- SHAMAI, Michal, 2023. Social Work with Military Families: Challenges in the Israeli Defense Forces. [online]. In: M. FORGEY a K. GREEN-HURDLE. *Military social work around the globe*. Catalogue: National Library of Australia. [cit. 2024-10-09]. Dostupné z: <https://catalogue.nla.gov.au/catalog/10007677>.
- ŠTEFANČÍK, Radoslav a Jozef LENČ, 2012. *Integrácia mladých ľudí s migračným pozadím a ich vnímanie autochtómnou mládežou* [online]. [cit. 2020-12-09].

Dostupné z: <https://www.iuventa.sk/sk/Vyskum-mladeze/Vyskumy-katalog-dat/2013/Integracia-mladych-ludi-s-migracnym-pozadim-a-ich-vnimanie-autochtmnou-mladezou.alej>.

Ukrajinská spoločnosť: migračný rozmer: národná správa / Inštitút demografie a sociálneho výskumu, 2018. [online]. Kyjev: URL. [cit. 2023-10-08]. Dostupné z: https://www.idss.org.ua/arhiv/Ukraine_migracia.pdf.

VIŠŇOVSKÝ, Emil, 2016. *Normativita ako vôľa k poriadku*. Bratislava: UK. ISBN 987-80-223-4216-2.

WOOTEN, Nikki, 2015. *Military Social Work: Opportunities and Challenges for Social Work Education*. [online]. In: *Journal of Social Work Education*. [cit. 2024-10-21]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4469218/>

Afiliácia

Príspevok vznikol s podporou projektov VEGA č. 1/ 0535/23 *Integrácia ukrajinských migrantov a posúdenie náročnej životnej situácie spojennej s krízou vyvolanou vojnovým konfliktom optikou sociálnej práce*, KEGA č. 027PU-4/2022 *Transfer digitálnych technológií do inovácie metodiky odbornej praxe v pregraduálnej príprave študentov sociálnej práce*.

Kontaktné údaje

PhDr. Yuliia KOVALCHUK

Inštitút edukológie a sociálnej práce
Filozofická fakulta
Prešovská univerzita v Prešove
Ul. 17. novembra č. 1, 080 01 Prešov
Email: kov260598chuk@gmail.com

prof. PhDr. Beáta BALOGOVÁ, PhD., MBA

Inštitút edukológie a sociálnej práce
Filozofická fakulta
Prešovská univerzita v Prešove
Ul. 17. novembra č. 1, 080 01 Prešov
Email: beata.balogova@unipo.sk

BAARS, Jan

LONG LIVES ARE FOR THE RICH

New York and London: Routledge, 2023

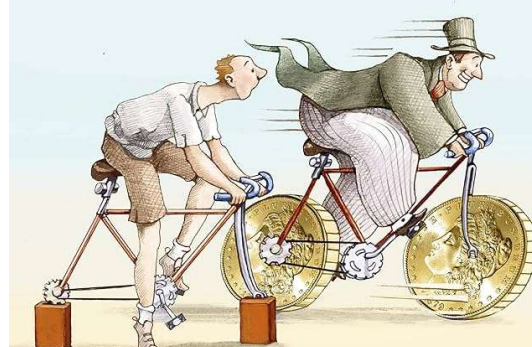
Problematika starnutia je pre sociálnu prácu obzvlášť dôležitou témou, ku ktorej sa kritický nazerá v rámci aspektov práce s klientom, stanovenia a implementovania verejnej politiky či integrácie národných a nadnárodných dokumentov. **Obzvlášť dôležité je vnímať individualitu.** Starnutie je proces, pri ktorom je každý na inej štartovacej dráhe. Každého ovplyvnil vlastný život inak, tak ako sa vyvíjal. Zovšeobecnenie starnutia a staroby, ako rovnakých konceptov je prístupom, podporujúcim nerovnosť a diskrimináciu. Všetky tieto charakteristiky sú obsiahnuté v publikácii Jana Baarsa „*Long Lives Are for the Rich*“. Tá vyšla v roku 2023 vo vydavateľstve Routledge. Autor ponúka odpovede na tieto otázky: *Je dlhý život šťastím a súhrou životných okolností, alebo ide o genetickú predispozíciu, ktorú človek dostal vo svojej výbave? Dlhý život môže byť aj výsledkom socioekonomického statusu, ktorý zabezpečuje kvalitný život, dobrý prístup k zdravotným službám a ku nutrične vyváženej strave? Hovorí sa, že za peniaze si človek môže kúpiť všetko, platí to aj o ľudskom zdraví?* Kniha „*Dlhý život patrí bohatým*“ ukazuje priepasť v nerovnosti v základných sociálnych istotách, ktoré predpokladajú kvalitný zdravý život v starobe, prostredníctvom rovnakého prístupu ku všetkým službám.

Publikácia odráža vlastnú autorovu inklináciu záujmu o starších ľudí, ktorá sa prenáša na výskumnú problematiku zdravého starnutia. Autor opisuje svoje skúsenosti, pri ktorých sa začala črtiť prvotná myšlienka vedeckému bádaniu problematiky. Príkladom je jeho mladosť, počas ktorej býval istý čas v prenajatej izbe rodinného domu, ktorý

JAN BAARS

LONG LIVES ARE FOR THE RICH

Aging, the Life Course, and Social Justice

Aging and Society

vlastnil starší pár. Obzvlášť fascinujúce boli pre autora ich životné skúsenosti, ktoré opísali cez zážitky z vojny, až po život v rôznych režimoch. Postupom času sa tieto inšpirácie stali hlavným predmetom vedeckého záujmu, výsledkom je predkladaná publikácia.

Hĺbka analýzy siaha k opisu sociálnych nerovností medzi ľuďmi zapríčinených rozdielnymi podmienkami starnutia. Takéto nerovnosti nevníma len ako dištinkcie, keďže všetci ľudia sú jedineční. Diskrimináciu vníma ako morbidnú prax, ktorá podporuje veľkosť a význam odlišností medzi ľuďmi vo farbe pleti, kultúre či rodových a sociálnych nepomeroch. So sociálnou nerovnosťou sa spája aj skutočnosť, že určité skupiny ľudí sú vylúčené zo životných príležitostí, ktoré by

im mohli zabezpečiť kvalitný život. Autor poukazuje na to, že každý človek je iný, každý je špecifický, ale aj napriek tomu sme si všetci rovní. Všetky odlišnosti podporujú jedinečnosť každého človeka, ktorá by mala byť garantovaná v rovnakých právach, príležitostiach, a aj životných šanciach. Aj napriek tomu, že občianstvo je priznané každému rovnako prostredníctvom deklarácie, problém rovnosti sa týmto nerieši. Stále existujú závažné formy sociálnej nerovnosti odzrkadľujúce sa na ľudskom starnutí. Tieto východiská tvoria predmetný podklad vývoja sociálnych nerovností.

Pohľad autora ukazuje jedinečnú perspektívu staroby, ktorá je pre každého iná. Každý človek sa vyvíja v rámci svojej životnej dráhy rozdielne a musel prekonávať vlastné prekážky, ktoré tvoria osobný životný príbeh. Ľudská existencia je závislá od štrukturálnych predpokladov týkajúcich sa bývania, vzdelania, príjmu, práce alebo zdravotnej starostlivosti. Všetky tieto aspekty majú zároveň aj vplyv na osobný život. Tým, že každý má inú životnú cestu nie je možné pozeráť sa len na perspektívu osobných skúseností človeka, ale je potrebné vnímať tú **makrovinu rovnosti príležitostí**. Je podivuhodné s akým rozmerom dokázal autor uviesť jedinečnosť človeka tak špecificky, až pohľad ukazuje potrebu vnímať individualitu prostredníctvom spoločnosti.

Publikácia „*Long Lives Are for the Rich*“ zachytuje myšlienku prehlbovania sociálnej nerovnosti v priebehu života, ktorá ohrozuje zdravie a blahobyt celej populácie. Táto myšlienka je rozpracovaná v siedmich odporúčene vyvážených kapitolách. Ide o sedem hľadísk nerovnosti. Prostredníctvom obsahu je možné vnímať premenu abstraktného pojmu nerovnosti na hmatateľnú realitu prostredníctvom predstavenia relevantných výskumných zistení a konštruktov odzrkadľujúcich historický prehľad problematiky, analýzu vplyvu neoliberálnych politík, detailne rozobratých aspektov nerovnosti, skúmaniu ageizmu, marginalizácie a diskusii o spravodlivosti.

Historické zretele slúžia autorovi ako východisko pre pochopenie perspektívy sociálnej spravodlivosti. Uvádza, že nesprávny obrat spoločnosti bol normatívny ku všetkým

sociálnym nerovnostiam v *USA* začiatkom 80.-tých rokov. Ide o formovanie neliberálneho modelu, špecifického ostrým kontrastom nahromadeného bohatstva, veľkou chudobou a nárastom sociálno-ekonomickej neistoty pre veľkú časť strednej triedy. Autor poukazuje na to, že tento model nie je len určitou chybou v spoločnosti, ale výsledkom nesprávneho formovania spoločnosti viac ako štyri desaťročia. Tento konštrukt prináša výhody pre istú časť spoločnosti. V tomto smere autor kladie otázku „*Kto profituje z týchto výhod a aké sú to výhody?*“ V konečnom dôsledku tento model spoločenského rozvoja bol mimoriadne výnosný pre politickú ekonomickú elitu, čo vysvetľuje jeho prítlačivosť pre podobné elity v rozvíjaných krajinách, a to aj napriek jeho ničivým účinkom na hlavné časti populácie – strednej triedy.

Bohatí majú z neoliberalizmu neprimeraný prospech. Autor tento nespravodlivý konštrukt vníma cez chudobných a znevýhodnených. Nazýva ho tichý program, ktorý je v *USA*. Tento program značne prehľbuje rozdiely v populácii. Všetky tieto aspekty sú odzrkadlené cez perspektívu životného cyklu, ale aj cez neľudské dôsledky, ktoré sa stávajú viditeľnými pri starnutí. Vo väčšine ľudí z materiálne a kultúrne zvýhodneného prostredia sú bohatí a vysoko vzdelaní, zároveň títo ľudia nebudú nikdy vystavení diskriminácii a môžu žiť relatívne dlhý a zdravý život.

Ústredným konceptom autora sa stáva to, akým spôsobom je rozvíjaná celá spoločnosť. Pri opise toho, čo všetko je potrebné zmeniť, aby sme nemuseli čeliť mnohým krízam v súčasnosti je potrebné vnímať ako sa môže rozvíjať spoločnosť, keďže **rozvoj je bohatstvom populácie**. Budovanie národa a jeho občanov do veľkej miery závisí od **dostupnosti kvalitného vzdelania, dobrej práce, kvalitnej zdravotnej starostlivosti, dostatku potenciálnych zdravých životných podmienok už od raného veku**. Pri dosiahnutí tohto cieľa zohráva kľúčovú úlohu organizácia životného cyklu jeho inštitúcií a infraštruktúry zdrojov.

Autor sa zamýšľa nad veľmi dôležitou otázkou, **Spôsobuje zlé zdravie sociálno-ekonomickú nerovnosť, alebo je to naopak?** Zdravotné problémy sú veľmi frekvencované

a zdravotníctvo je značne preťažené. Príčinou je nutnosť riešiť problémy, ktoré do veľkej miery bolo možné vyriešiť ešte mimo ambulancie predtým, ako vôbec vznikli. Základnú dynamiku nerovnosti v zdraví a poskytovaní zdravotných služieb je možné zhrnúť ako "Bohatí bohatnú chudobní chudobnejú".

Ako je vôbec možné merať zdravie spoločnosti? Autor uvádza, že po dlhú dobu bola stredná dĺžka života jedným z najpoužívateľnejších ukazovateľov zdravotného stavu a subjektívnej pohody obyvateľstva, avšak teraz boli vyvinuté rôzne diferencovanejšie merania. Pojem **zdravie** však možno interpretovať spôsobmi, ako **život bez postihnutia, život bez chronických chorôb alebo z hľadiska subjektívneho zdravia, ako hodnotenie vlastného zdravia na škále od výborného po zlé**.

Autor sa venuje skúmaniu rôznych aspektov sociálnej nerovnosti, pričom sa zameriava na príjem, bohatstvo, vzdelanie, rodové rozdiely, rasovú diskrimináciu, ale aj priestorovú a geografickú segregáciu. Poukazuje na výrazný rozdiel v majetnosti obyvateľov v *USA*. Bez ohľadu na úroveň vzdelania, geografickú polohu či rasu, pohlavie alebo etnickú príslušnosť disponujú ľudia na pokraji chudoby mnoho horším zdravím ako ľudia s dostatočným príjmom a majetkom. Tieto nerovnosti v oblasti zdravia vznikajú v priebehu mnohých spoločenských zlomových línií.

Prostredníctvom analýzy autora vyvstávajú rôzne otázky. Jednou z nich je **"Ako oddeliť príjem od bohatstva a od vzdelania**. Väčšina občanov je z hľadiska príjmu závislá od zamestnania, a to závisí od úrovne ich vzdelania. Navyše kvalita vzdelania, ktoré deti dostávajú, závisí od príjmu a majetnosti rodiny. Teda, chudoba sa spája s nízkym vzdelaním, príslušnosťou k diskriminovanej menšine a životom v sociálne chudobnej štvrti. Tu poukazuje na to, že existuje niekoľko spôsobov, ktorými je dosiahnuté vzdelanie spojené so zdravím. Vzdelanie môže viesť k zlepšeniu zdravia, **zvýšeniu vedomostí o zdraví**. Zároveň je to **realizácia aktivít podporujúcich zdravie, ako je pravidelné cvičenie, konzumácia zdravého jedla a vyhýbanie sa užívaniu alkoholu a drog**. Okrem toho

zdôrazňuje otázku **prečo existujú rozdiely v dlhovekosti medzi mužmi a ženami?** Na základe zistení autor poukazuje na to, že ženy žijú dlhšie ako muži. Pričom majú tendenciu zhoršeného zdravia v porovnaní s mužmi. Obe pohlavia majú špecifický iný sklon k rôznym typom chorôb. Otázkou zostáva, či **rozdiely, ktoré sú medzi pohlaviami, sú výsledkom nerovného postavenia**. Rozdiely sa vyskytujú aj v rámci ľudských rás. Opätovne zostáva otázka **"Prečo je rozdielna priemerná dĺžka života medzi belochmi a černochochmi v USA?** Odpoveď je autorom jasne deklarovaná, černosi sú konfrontovaní s nedostatočným prístupom k zdravému jedlu a relatívne vysokými hladinami toxínov, čo môže viesť k poškodeniu zdravia. Rasovú segregáciu je možné vidieť najmä v školstve, kedy malé deti sú segregované z vyučovania, často suspendované, alebo iným spôsobom umiestňované v rozličných zariadeniach, kde sú zhromažďované. Zároveň autor poukazuje na to, že medzi regiónmi vždy existovali zdravotné rozdiely vyplývajúce z environmentálnych kvalít, ako je podnebie, alebo geografická poloha. Tieto faktory sa odzrkadľujú vo vzťahu k zdrojom pre obchod, alebo produktivitu.

Obdobný pohľad ponúka autor aj na ageizmus ako formu sociálnej nerovnosti, po ktorej nasleduje spochybňovanie niektorých dominantných interpretácií veku a starnutia. Práve tento ageizmus, je na rozdiel od rasizmu, alebo sexizmu, skúmaný v historickom kontexte. Autor v tomto ponímaní upriamuje pozornosť a to, že na jednej strane je výsledkom starnutia populácie **stále vyšší počet starších ľudí, ktorí by mali byť vitálni a produktívni, na strane druhej je to opresia, ktorá bráni ich účasti v spoločnosti**. Neoliberala perspektíva vníma staršieho človeka ako individuálneho podnikateľa, ktorý zostáva pod kontrolou svojho vlastného života ako aktívneho dôchodcu. Súčasťou je prerámcovanie a transformácia dôchodkov do neistejších foriem, ako sú podnikateľské investičné stratégie s menej než uspokojivými, alebo dokonca katastrofálnymi výsledkami. Zároveň je to zovšeobecňovanie ľudí určitého veku, akoby ľudia fungovali ako ho-

dinky, a my sme určovali ich schopnosti a potreby. Ignorované sú všetky rozdiely medzi ľuďmi.

Sociálna nerovnosť nie je len výsledkom aktuálnej doby, ale sprevádza spoločnosť už dlho. Autor zahrňa rôznych predstaviteľov, ktorí sa zaoberali práve otázkou sociálnej nerovnosti za posledné štyri desaťročia.

Čerpať inšpirácie a vedecké poznatky môžu z tejto publikácie všetci tí, ktorí majú záujem zistiť, či dlhý život je garanciou genetickej predispozície, alebo sociálneho konštruktú.

Kniha prezentuje labyrint sociálnej nerovnosti, ktorá je vedená cez neolibérálne chodníky po slepé uličky ageizmu a marginalizácie, až k otázke spravodlivosti, ktorá rezonuje celou knihou.

Mgr. Natália VRANKOVÁ

prof. PhDr. Beáta BALOGOVÁ, PhD., MBA

Inštitút edukológie a sociálnej práce

Filozofická fakulta

Prešovská univerzita v Prešove

GASKER, Janice A.
GENERALIST SOCIAL WORK PRACTICE. SECOND EDITION
 USA: SAGE Publications 2023

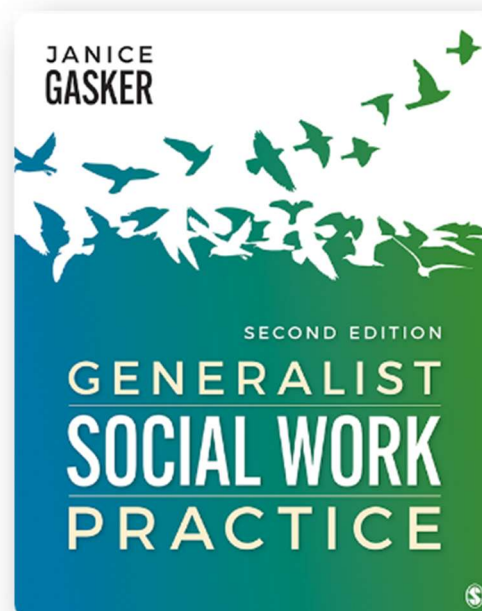
Komplexnosť publikácie *Generalist Social Work Practice. Second Edition* od autorky Janice Gasker, v rozsahu 589 strán, umožňuje čitateľkám a čitateľom získať kvalitné poznatky uplatniteľné pri poskytovaní služieb klientom na mikro, mezo a makro úrovni praxe sociálnej práce. Publikácia je primárne určená odborníčkam, odborníkom, študentkám a študentom sociálnej práce.

Janice Gasker študovala a vyučovala sociálnu prácu, v súčasnosti pôsobí ako riaditeľka programu BSW na Kutztown University of Pennsylvania. Je spoluautorkou učebných osnov MSW a DSW a autorkou množstva *samoštúdií* Council on Social Work Education. K jej ďalšej publikačnej činnosti patria viaceré články a dve knihy zamerané na tému sexuálneho zneužívania v detstve.

Na začiatku publikácie autorka poukazuje na *Council on Social Work Education (Rada pre vzdelávanie v sociálnej práci)* (2022) a *Educational Policy and Accreditation Standards (Vzdelávacia politika a akreditačné štandardy)*, ktoré podporujú akademickú rozmanitosť prostredníctvom kreovania základov pre odbornú spôsobilosť.

Súčasťou je predstavenie deviatich kompetencií vzdelávacej politiky a praktického správania, ktoré by študentky a študenti mali rozvíjať do takej miery, aby boli schopní preukázať integráciu a aplikáciu kompetencií v praxi. Na tieto kompetencie autorka poukazuje z dôvodu, že schopnosť študentiek a študentov preukázať úroveň spôsobilosti potrebnej pre vstup do profesionálnej praxe sa vníma ako odraz úspechu pri dosahovaní cieľov.

Každý druh kompetencie je obsahovo detailne popísaný, ku ktorému autorka následne priraduje kapitoly v publikácii, v ktorých študentky a študenti získajú súhrnné informácie. Publikácia sa zaoberá kompetenciami, ku ktorým autorka

priraduje preukázanie etického a profesionálneho správania, presadzovanie ľudských práv a sociálnej, rasovej, ekonomickej i environmentálnej spravodlivosti, zapojenie sa do praxe antirasizmu, diverzity, rovnosti a inklúzie, angažovanie sa vo výskume založeného na dôkazoch, zapájanie sa do praxe v oblasti politiky, ďalej hodnotenie viacúrovňovej praxe zahrňujúcej prácu s jednotlivcami, rodinami, skupinami, organizáciami a komunitami. Uvedené kompetencie a praktické správanie autorka prezentuje ako významné aspekty, ktoré sú relevantné a aplikovateľné na všeobecnú a odbornú prax sociálnej práce.

Z hľadiska stručného obsahu uvádzame, že kniha je členená do štyroch zásadných častí, ktoré spolu obsahujú pätnásť kapitol. Pri tvorbe obsahu publikácie pre študentky a študentov sa autorka opierala o konštrukty pedagogiky založenej na dôkazoch, sebareflexie, aplikácie posilňovania konceptov a kri-

tického myslenia. Prvá časť *Koncepcné základy* obsahuje úvod do všeobecnej sociálnej práce, vyzdvihnutie jedinečnosti profesie sociálnej práce s uvedením definície a charakteristík všeobecnej praxe sociálnej práce, historický vývoj sociálnej práce, vysvetlenie modelu všeobecnej intervencie v praxi, vymedzenie opresie, diverzity, rovnosti a inklúzie v etickej praxi.

Druhá časť *Proces plánovanej zmeny* sa zameriava na atribúty ako sebareflexia, empatia, *self care*, hodnotenie, plánovanie, implementácia, vyhodnotenie a termínovanie s prihliadnutím na navrhovanie opatrení. Do tretej časti *Prax nad systémy* autorka zahŕňa úlohy a zručnosti vychovávateľiek, vychovávateľov, poradkýň, poradcov, ľudí v praxi a študentiek i študentov pri práci s jednotlivcami, rodinami, skupinami, organizáciami a komunitami. Ostatná časť *Doplňujúce kompetencie* obsahuje správu prípadov, technológie a dokumentáciu k prípadu.

V predslove autorka zdôrazňuje meniaci sa obraz sveta pod vplyvom globálnej pandémie, prehĺbenia fyzickej a psychickej zraniteľnosti miliónoch jedincov, odhalenia nesp spravodlivosti, rasovej diskriminácie, politickej polarizácie a najrozsiahlejšej utečeneckej krízy v Európe v dôsledku prebiehajúcej vojny. Tieto zmeny v ponímaní autorky ovplyvňujú život na dennej báze reflektovanej v sociálnom, ekonomickom a environmentálnom prostredí.

V tomto duchu je mimoriadne dôležitým komponentom profesia sociálnej práce, ktorá reaguje na aktuálne meniace sa potreby jedincov. Sociálna práca vedie novorodené hľadanie spravodlivosti. Uvedený koncept je postavený na pilieroch presadzovaných v publikácii. Autorka vychádza z premisy, že zmeny objavujúce sa vo vzdelávacej politike a akreditačných štandardoch predstavujú komplexnú výzvu pre profesiu sociálnej práce. Pre autorku sú tieto zmeny inšpiráciou, na základe ktorých kreuje vydanie publikácie zamerané na všeobecnú prax sociálnej práce.

K témam, ktoré sú predmetom záujmu autorky, patrí antiopresívna prax, typy rasizmu, zvládanie agresie, vzťahy komunity

s políciou, blahobyť detí, chudoba alebo uvažovanie o možnostiach sociálnych pracovníčok a pracovníkov, ktorí môžu podporiť a posilniť jednotlivca alebo skupinu. Medzi ďalšie témy, ktoré boli zavedené alebo rozšírené v tomto vydaní, patrí budovanie finančných kapacít, informačné systémy, kognitívna zaujatosť, kultúra posilnenia v rovine postavenia v organizáciách, virtuálne poskytovanie služieb a rasové nerovnosti v zdravotníctve. Publikácia zdôrazňuje dynamickú povahu fáz plánovanej zmeny, zložitú skutočnej viacúrovňovej praxe a nevyhnutnosť sebareflexie i vedomého využívania seba, vrátane potreby realizovať *self care* u profesionálov a profesionálok pôsobiacich v sociálnej práci.

Samostatný dôraz autorka kladie na výnimnosť profesie sociálnej práce a jedinečné aspekty hodnôt kódexu sociálnej práce, ktoré podporujú etické rozhodovanie. V publikácii autorka uvádza, čo sociálne pracovníčky a pracovníci robia, prečo to robia, aké sú ich mimoriadne zručnosti a čo je pre nich dôležité v kontexte komparácie s inými profesiami. Z hľadiska hodnôt sociálnej práce sa autorka orientuje na sociálnu spravodlivosť, ľudskú dôstojnosť, dôležitosť medziludských vzťahov a bezúhonnosť.

Vychádzajúc z *National Association of Social Workers* (2021) autorka poukazuje na paletu pracovných miest, v ktorých sa sociálna pracovníčka a pracovník orientujú na rôzne potreby jedincov. Autorka vyzdvihuje možnosti uplatnenia sa vo sfére sociálnej starostlivosti o deti, práce s rodinou, duševného zdravia, školskej sociálnej práce, terénnej sociálnej práce, mentorstva pre mládež, práce s ľuďmi bez domova, krízových intervencií alebo používania návykových látok.

Optikou študentiek a študentov vnímame, že kniha poskytuje koloritný rozsah vedomostí, poznatkov, príkladov, teoretického ukotvenia a iných vzdelávacích materiálov prospešných pre získanie, upevnenie a nadobudnutie nového vhl'adu do súčasného sveta a možností realizácie efektívnej praxe sociálnej práce. Publikácia pokrýva množstvo tém, ktoré sú v sociálnej práci diskutované na úrovni teórie a praxe.

Kniha je svojím obsahom vhodná pre študentky a študentov sociálnej práce z dôvodu, že poskytuje lineárne a relevantné informácie týkajúce sa viacerých oblastí kreujúcich a reflektujúcich jej súčasný obraz. Odporúčame predkladanú publikáciu používať aj v rámci výuky predmetov sociálnej práce. Študentky a študenti môžu čerpať kvalitné informácie z oblasti dejinnej línie, kedy autorka poukazuje na historické osobnosti ako Jane Addams alebo Mary Richmond. Súčasne sa autorka fokusuje na dôležitosť základných rozdielov medzi sociálnou prácou a inými profesiami alebo vymedzenie definícií a odbornej terminológie. Ako príklad možno uviesť oblasť práva alebo duševného zdravia.

K ďalším pozitívam publikácie a jej aplikovania v štúdiu a praxi sociálnej práce patrí množstvo príkladov kritického myslenia a kolaboratívneho učenia sa, rolové situácie, rozhovory alebo príklady zahrňujúce uplatnenie metodiky *SMART* (*S – Specific, M – Measurable, A – Achievable, R – Realistic/Relevant, T – Time-Bound*). K prínosom publikácie priradíme získavanie poznatkov z autorkiných schém vysvetľujúcich a približujúcich viaceré procesy vo fungovaní viacúrovňovej praxe sociálnej práce. Publikácia po-

skytuje priestor pre uvažovanie o teoretických súbežných úvahách, ktoré je možné vo všeobecnej praxi sociálnej práce uplatniť.

V závere možno oceniť, že publikácia je písaná odborným a zrozumiteľným jazykom, kapitoly sú usporiadané systematicky s obsahovými prehľadovými zložkami, na základe ktorých čitateľka a čitateľ porozumie predkladaným súvislostiam. Autorka používa rozsiahle zdroje bibliografických odkazov, ktoré podporujú komplexné nazeranie na všeobecnú prax sociálnej práce a poskytujú mnohé inšpiratívne prínosy pre ďalšie štúdium. Objem poskytovaného materiálu je prínosný pre všetky študentky a študentov, ktorí tieto vedomosti dokážu využívať nielen v rámci učenia sa alebo inšpirácie v zmysle uplatnenia teoretických východísk pri písaní seminárnych, ročníkových a záverečných prác, ale aj z hľadiska rozšírenia vnímania aktuálnych diskutovaných tém vo svete sociálnej práce, prípravy praxe a tréningu kritického myslenia.

Mgr. Stela RICHNAVSKÁ
prof. PhDr. Beáta BALOGOVÁ, PhD., MBA

Inštitút edukológie a sociálnej práce
Filozofická fakulta
Prešovská univerzita v Prešove

OSGOOD, Tony

PODPORA POZITIVNÍHO CHOVÁNÍ U OSOB S PAS A INTELEKTOVÝM POSTIŽENÍM

Praha: PORTÁL, 2023

V roku 2023 na 247 stranách vyšiel vo vydavateľstve Portál preklad knihy britského autora Tonyho Osgooda.

V menovanej knihe sa autor fokusuje na prístup podpory pozitívneho správania (tzv. *Positive Behaviour Support – PBS*) u osôb s poruchou autistického spektra (ďalej PAS) a u ľudí s poruchou intelektu.

Osgood, v rámci 10 kapitol, zrozumiteľným, niekedy humorným, no na druhej strane odborným spôsobom popisuje a analyzuje poznatky zo svojej 30 ročnej praxe s klientmi.

V úvodnej kapitole autor operacionalizuje základné témotvorné pojmy, medzi ktoré zaradzuje: poruchy učenia, autizmus / PAS, náročné správanie, podporu pozitívneho správania a kvalitu života. Druhá kapitola je prízračivá už samotným názvom *Manifest*, v ktorej je v deviatich bodoch predstavená *Listina základných práv (a bezprávia)* a ktorá je z recenzného pohľadu veľmi dobre aplikovateľná v praxi sociálnej práce. *Exotická komunikácia* je ďalším zaujímavým termínom (analyzovaným v 4. kapitole) pre teóriu a prax sociálnej práce (či iných pomáhajúcich profesií). Od siedmej do ostatnej kapitoly autor svoju pozornosť zameriava na možnosti riešenia problémového správania u klientov s PAS a s poruchou intelektu, a to napríklad optikou podporných stratégií. Nemožno opomenúť fakt, že každá kapitola obsahuje zhrnutie v podobe hlavných myšlienok alebo otázok do diskusie.

Za nosný pojem celej predloženej publikácie možno považovať termín náročné správanie, ktoré definuje ako „akékoľvek správanie, ktoré narúša pohodu, zdravie a kultúrne normy a ovplyvňuje vzťahy či sociálny status. Môže vás obťažovať, či dokonca ohrozoť na živote. Náročné správanie má veľký vplyv. Je to súhrnné označenie mnohých druhov správania, ktoré zraňuje alebo poškodzuje druhých ľudí“ (Osgood 2023, s. 29).

Ako reakciu na náročné správanie autor venuje rozsiahlu pozornosť metóde *PBS*, ktorá vznikla ako kombinácia prístupov založených na hodnotách a aplikovanej behaviorálnej analýzy (*ABA*). Je dôležité poznamenať, a čo zdôrazňuje tiež autor na viacerých miestach knihy, „táto metóda vznikla z nespokojnosti s tým, čo bolo bežnou praxou: príliš sme sa spoliehali na averzívne spôsoby riešenia náročného správania, ktoré dehumanizujú ľudí a ktoré zahŕňajú – fyzické obmedzovanie ľudí; násilie voči ľuďom; používanie liekov k „otupeniu ľudí“; vyhrážanie či strašenie ľudí; držanie osôb v izolácii; odoberanie vecí, ktoré sú pre človeka dôležité; uprednostňovanie manažmentu správania pred oporou človeka“ (Osgood 2023, s. 35).

Pridanú hodnotu tejto publikácie autor zabezpečuje práve aplikáciou spomínanej metódy *PBS*, a to na konkrétnych príkladoch z praxe, ktoré ilustruje (aj prostredníctvom tabuľkových grafických zobrazení). Tým, na-

pľňa hlavný cieľ publikácie, ktorým je, zlepšiť kvalitu života všetkých participujúcich osôb, ktoré podporu potrebujú, či tých, ktoré pomoc poskytujú, teda opatrovateľov a rodičov.

Autor ukazuje ako je potrebné riešiť mnohokrát každodenné náročné správanie týchto klientov iným spôsobom, a to napr. s použitím pozorovacích kartičiek (na s. 132 – 139) a tzv. skladačiek opory / puzzle (na s. 154 – 170), ktorá zoskupuje podporné stratégie s fokusom na motivátory, prediktory, alternatívne správanie a podporu dôsledkov v kontexte 4-bodového ABC modelu.

Komu je kniha určená? Publikácia je smerovaná ku každému, kto priamo pracuje

s klientmi s PAS a ľuďmi s poruchou–intelektu, ďalej špeciálnym pedagógom, riadiacim pracovníkom v oblasti sociálnych služieb a primárne socioterapeutom, ktorí dokážu regulovať sociálne správanie klientov s PAS.

Mgr. Lívia Pastrnáková, PhD.

Inštitút edukológie a sociálnej práce

Filozofická fakulta

Prešovská univerzita v Prešove

THOMPSON, Neil. UNDERSTANDING SOCIAL WORK. PREPARING FOR PRACTICE. 6th EDITION

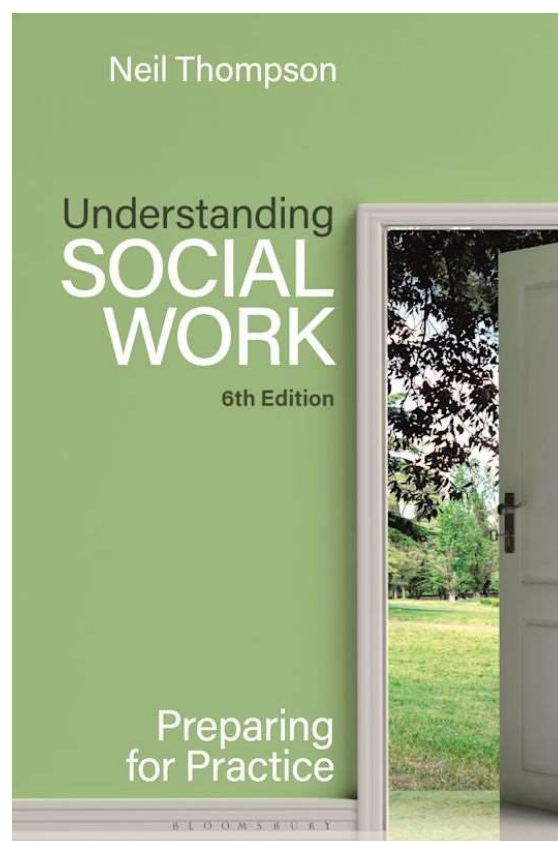
Dublin: Bloomsbury Publishing 2024

Šieste vydanie publikácia *Understanding Social Work. Preparing for practice*. Neila Thompsona sumarizuje takmer polstoročie edukačnej a výskumnej praxe britského autora, ktorý sa stal honorárnym profesorom štyroch britských univerzít a súčasnosti sa venuje najmä rozvoju online vzdelávania v oblasti sociálnej práce.

V siedmych kapitolách napomáha autor lepšiemu porozumeniu úloh a povinností, ktoré sú kladené na sociálnych pracovníkov, naplní ich praxe a očakávaniam, ktoré sú na nich kladené. Kniha je učená ako pre prakticko študentov sociálnej práce, tak aj pre manažerov a vzdelávateľov v sociálnej oblasti a v neposlednom rade aj predstaviteľom iných pomáhajúcich profesií, ktorým slúži pre lepšie pochopenie výkonu sociálnej práce, s ktorou prichádzajú nevyhnutne v multidisciplinárnych tímoch do úzkeho kontaktu.

Úvodná kapitola napomáha lepšiemu pochopeniu sociálnej práce, vrátane jej vymedzenia voči ostatným pomáhajúcim profesiám, v nasledujúcej toto základné definíčné vymedzenie dopĺňa autor o politické a právne kontexty a východiská modernej sociálnej práce, vytvárajúce spoločenský kontext praktického výkonu tejto profesie. V osobitnej podkapitole sa v súlade s reformnou paradigmou sociálnej práce venuje aj postupnosti procesu predkladania a schvaľovania legislatívnych zmien.

Tretia kapitola argumentuje nevyhnutnosť vedeckého poznania ako východiska praxe sociálnej práce, vrátane potreby sociálnych pracovníkov mať, okrem vysoko špecializovaných znalostí sociálnej práce, základné vedomosti z mnohých oblastí spoločenského života, ktoré je možné dosiahnuť len neustálym dopĺňaním a rozširovaním si

vedomostí prostredníctvom neustáleho priebežného celoživotného vzdelávania.

V štvrtej kapitole autor definuje zručnosti, ktoré sociálni pracovníci potrebujú pre výkon svojej profesie, vrátane schopnosti sebauvedomenia, sebareflexie a zvládania (aj) svojich emócií, ďalšia kapitola je nadväzujúco venované hodnotám, ako kombinácii kognitívnych a emotívnych faktorov, v sociálnej práci. Nasledujúca, šiesta, kapitola sa zameriava na postupy vedúce k dosiahnutiu dobrej praxe, ktoré autor definuje ako pozitívne (partnerstvo, systém, rovnoprávnosť, reflektivita a supervízia), tak aj negatívne – ako nebezpečné praktiky a postupy, ktorým

je potrebné sa v praxi sociálnej práce vyhnúť (zvyk a rutina, defenzívna prax, porazenecký postoj, nezorganizovaná a neprepojená prax, diskriminácia, neinformovanosť a nejasnosť v komunikácii s klientom).

Záverečná kapitola sa zameriava na aktuálne výzvy (syndróm vyhorenia, politická korektnosť) a trendy (dôraz na individuálny personálny manažment) praktického výkonu sociálnej práce, opierajúc sa o jej nepísaný imperatív – **konať maximálne možné dobro za akýchkoľvek podmienok**.

Svojou prepracovanosťou, jasnou štruktúrovanosťou a zrozumiteľnosťou, kniha *Understanding Social Work. Preparing for Practice*. Neila Thompsona ponúka jedinečné zhrnutie oblasti praxe sociálnej práce,

ktoré môže slúžiť ako východisko pre štúdium jednotlivých parciálnych oblastí sociálnej práce, čo autor zdôrazňuje ponúkanými podnetmi, námetmi na praktické cvičenia a možnými rozširujúcimi zdrojmi pre podrobnejšie štúdium v závere jednotlivých kapitol a možno ju jednoznačne odporučiť ako tým, ktorí sa na profesionálny výkon sociálnej práce ešte len pripravujú, tak aj skúseným sociálnym pracovníkom a pracovníčkam ako sumarizačné východisko ďalšieho profesijného vzdelávania.

doc. Ing. Mgr. Zuzana POKLEBOVÁ, PhD.

Inštitút edukológie a sociálnej práce

Filozofická fakulta

Prešovská univerzita v Prešove

POKRAČUJEME V ÚČASTI NA VÝSKUME AKTÍVNEHO DOBROVOĽNÍCTVA STARŠÍCH ĽUDÍ

Informatívna správa

Inštitút edukológie a sociálnej práce FF PUv Prešove sa prostredníctvom CEVS zapojil do výskumného projektu „Dobrovoľníctvo starších ľudí – dopadová výskumná štúdia“ gestorsky realizovaného Inštitútom pre výskum práce a rodiny. V rámci pokračovania výskumných prác sme sa dňa 27.6.2024 zúčastnili ďalšieho *vedeckého workshopu* (ďalej „VW“) pod názvom **Dobrovoľníctvo starších ľudí: čo ukázali dostupné kvantitatívne dáta a plánovanie ďalšej výskumnej činnosti**. Cieľom stretnutia organizovaného on-line formou cez MS Teams bolo analyzovať prínos a využiteľnosť dostupných kvantitatívnych dát k problematike vplyvu aktívneho dobrovoľníctva na zdravie, sociálny a psychický stav starších dobrovoľníkov a dobrovoľníčok ako základu pre plánovanie ďalšej výskumnej činnosti v súlade s cieľmi výskumného projektu.

Počas VW boli predstavené hlavné zistenia z analýzy dostupných reprezentatívnych kvantitatívnych výskumov, na ktoré nadväzovala odborná diskusia smerom k zodpovedaniu **otázky**: „Čo ukázali dostupné kvantitatívne dáta k predmetnej problematike, a následne, čo potrebujeme ďalej kvalitatívne zisťovať k ich hlbšiemu pochopeniu v životnom kontexte konkrétnych ľudí (starších dobrovoľníkov a dobrovoľníčok) a v kontexte fungovania dobrovoľníckych organizácií?“ Pri formulovaní otázky sa vychádzalo z cieľa prípravy celej dopadovej štúdie – poskytnúť tvorcom politik dostatok relevantnej výskumnej evidencie k propagácii aktívneho dobrovoľníctva starších ľudí a k jeho verejnej podpore.

Na základe odbornej diskusie boli identifikované viaceré **tematické okruhy**, ktoré by sa mohli stať východiskom pre ďalšiu (kvalitatívnu) fázu výskumnej činnosti. Niektoré zmienime:

- *zvyšovanie povedomia o podstate dobrovoľníctva*

(podpora prechodu od nevedomovaného k uvedomovanému dobrovoľníctvu, čo umožní presnejšie skúmať rozsah dobrovoľníckej participácie starších ľudí na Slovensku);

- *mýty o „typickom“ dobrovoľníkovi/dobrovoľníčke*

(napr. že „dobrovoľníctvo je záležitosťou mladých ľudí“, čo môže viesť k nedostatku dobrovoľníckych príležitostí pre starších ľudí; alebo, že „dobrovoľníctvo je exkluzívna záležitosť pre ľudí s dobrým ekonomickým statusom či spoločenskou prestížou“, čo môže brániť zvyšovaniu dobrovoľníckej participácie starších ľudí, znižovať jej dostupnosť pre všetkých);

- *poznávanie individuálnych motivácií, čo funguje a čo chýba*

(skúmanie subjektívnych motivácií a skúseností starších dobrovoľníkov a dobrovoľníčok v tom, aké boli rozhodujúce faktory, ktoré ich priviedli k dobrovoľníctvu a podporujú ich v pokračovaní; kto boli informátori, spojky medzi nimi a dobrovoľníckymi organizáciami; aké cítia prínosy dobrovoľníctva pre seba samých; ale aj to, v čom sú stále medzery a nedostatky, čo by mohlo byť lepšie, ako efektívne propagovať dobrovoľníctvo medzi najširšou verejnosťou);

- *rovnováha medzi dopytom a ponukou*

(skúmanie, aké mechanizmy využíva dobrovoľnícka organizácia pre dosahovanie súladu medzi tým, v čom by sa chceli starší dobrovoľníci angažovať a aký je dopyt v komunite);

- *cieľavedomé plánovanie dobrovoľníckej činnosti a úhrada nákladov*

(bližšie skúmanie, aké sú možnosti a odborné kapacity dobrovoľníckej organizácie v plánovaní jednotlivých zdrojov pre organizáciu a praktický výkon dobrovoľníctva).

Aj s ohľadom na skúsenosti IESP s dobrovoľníckymi aktivitami študentov a študentiek sociálnej práce sme komunikovali potrebu venovať sa v ďalšej časti výskumu reflexívnosti dobrovoľníckych organizácií na potrebu *medzigeneračných dobrovoľníckych projektov* – na čo by mali byť zamerané, ako by mali byť organizované – ktoré možno považovať za konkrétny nástroj podpory medzigeneračnej solidarity. Vychádzame z toho, že podpora medzigeneračnej solidarity je jedným z hodnotových pilierov *Národného programu aktívneho starnutia na roky*

2021-2030, v rámci ktorého sa realizuje aj príprava tejto dopadovej štúdie.

Kvalitatívna časť výskumnej činnosti by mala prebehnúť na základe doterajších odborných prác a diskusií na jeseň 2024.

prof. PhDr. REPKOVÁ Kvetoslava, CSc.

Inštitút edukológie a sociálnej práce

Filozofická fakulta

Prešovská univerzita v Prešove

INŠTITÚT EDUKOLÓGIE A SOCIÁLNEJ PRÁCE FF PU V PREŠOVE NA DISKUSNOM FÓRE V PRAXI

Informatívna správa

Je závislosť choroba? Dá sa liečiť a vyliečiť? Ako zvládnuť craving? Tieto, a ďalšie otázky rezonovali dňa 27.11.2024 na diskusnom fóre, ktoré sa uskutočnilo na pôde Domova Nádeje (ďalej DON) na Jarkovej ulici č. 79 v Prešove, a to za prítomnosti sociálneho pracovníka Mgr. Petra Gromana (garanta menovaného zariadenia), členky Inštitútu edukológie a sociálnej práce Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove Mgr. Lívie Pastrnákovej, PhD., klienta DON, študentov a študentiek druhého ročníka baka-lárskeho stupňa štúdia v odbore Sociálna práca a Etika-sociálna práca.

DON je jednou zo štrukturálnych jednotiek Gréckokatolíckej charity Prešov, ide o zariadenie sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, ktoré je zriadené na účel vykonávania resocializačného programu s cieľom podpory sociálneho začlenenia plnoletej fyzickej osoby závislej od alkoholu, drog alebo patologického hráčstva. Centrum vykonáva opatrenia pobytovou formou. Uvedenie zariadenia do praxe sa datuje od 1. júla 1998, s aktuálnou kapacitou 15 mužských klientov s primárnou diagnózou závislosť. Toto bývalé resocializačné stredisko, dnes už centrum pre deti a rodiny, dlhodobo spolupracuje s Inštitútom edukológie a sociálnej práce FF PU v Prešove, podieľa sa na výmene životných skúseností závislých klientov so študentskou populáciou, čím dochádza k prepojeniu teórie s praxou sociálnej práce, čo je významnou pridanou hodnotou, ktorú študenti a študentky sociálnej práce môžu získať.

Podujatie sa konalo v terapeutickej miestnosti DON, kde študenti a študentky sociálnej práce boli rozdelení do dvoch (počtom) homogénnych skupín, so zacielením, aby skupinová práca prebiehala v čo najlepšej dynamike.

V prvej fáze diskusného fóra predstavil sociálny pracovník – terapeut svoju 13-ročnú prácu so závislými klientmi, a to so zameraním na využívané metódy a techniky sociálnej práce, resocializačný program a jeho 5 fáz, ako aj ďalšie významné témy. Potom boli vyzvaní študenti a študentky sociálnej práce, aby sa predstavili a položili otázky odborníkovi z praxe. Po krátkej diskusii prevzal slovo 31 - ročný klient závislý od alkoholu a porozprával prítomným o svojom živote od narodenia až po súčasnosť. Po tomto veľmi silnom emocionálnom príbehu bola opäť otvorená diskusia, avšak teraz už smerovaná na klienta. V závere skupinovej práce sa mali študenti a študentky vyjadriť k pocitom, ktoré prežívali počas voľného rozprávania príbehu klienta. Diskusné fórum trvalo 90 minút, nesmelo chýbať poďakovanie všetkým participujúcim a zmyslupnosť tohto odborného stretnutia uzatvorilo predstavenie priestorov DON a príklady dobrej praxe v rámci zamestnávania závislých klientov v pracovných terapiách.

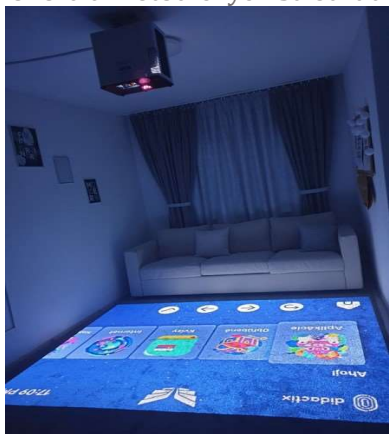
Mgr. Lívia PASTRNÁKOVÁ, PhD.

*Inštitút edukológie a sociálnej práce
Filozofická fakulta
Prešovská univerzita v Prešove*

INŠTITÚT INŠTITÚT EDUKOLÓGIE A SOCIÁLNEJ PRÁCE FF PU V PREŠOVE POKRAČUJE V SPOLUPRÁCI S EXTERNÝM PROSTREDÍM

Informatívna správa

Inštitút edukológie a sociálnej práce FF PU ponúka pestrú paletu aktivít v oblasti organizovania vedeckých sympózií, konferencií, kultúrnospoločenských a charitatívnych podujatí, vedeckých a odborných seminárov, prednášok, workshopov či diskusných fór. Aktuálne témy dotýkajúce sa rôznych aspektov spoločenského života, sociálnej praxe a vysokoškolskej prípravy sú predmetom sieťovania a rozvoja spolupráce inštitútu so zamestnávateľmi z praxe. S cieľom podporovať platformu pre zdieľanie skúseností a prinášať inovácie do metodiky praxe, dňa 6. novembra 2024 dekanka FF PU a garantka študijného odboru sociálna práca a sociálna práca a etika, prof. PhDr. Beáta Balogová, PhD., MBA, spolu s riaditeľkou IESP FF PU, doc. Mgr. Michaelou Skyba, PhD., navštívili *Spojenú školu internátnu v Trebišove a Centrum pre deti a rodiny v Sečovciach*. Touto aktivitou inštitút nadväzuje na spoluprácu s externým prostredím realizovanú v roku 2023, ktorá bola zabezpečovaná cez viacero rovin, kde patrí realizovanie odbornej praxe, service learningových projektov, charitatívnych a dobrovoľníckych aktivít, prednášok, diskusného fóra a metodických stretnutí.

IESP reprezentovaný pani garantkou sa stal v minulých rokoch súčasťou krajskej súťaže s názvom „Čaro hliny“ určenej pre žiakov praktických škôl. Inak tomu nebolo ani tento rok. Rovnako bol 6. 11. 2024 pri otvorení šiesteho ročníka tejto významnej udalosti organizovanej *Spojenou školou internátnou v Trebišove*. Riaditeľka školy, Mgr. Andrea Kovalčinová, spolu so zástupkyňou riaditeľky školy, PhDr. Danielou Feckovou, sprevádzali členky IESP týmto výnimočným podujatím a výstavou výrobkov žiakov. So zámerom reflektovať súčasné požiadavky praxe sa inštitút v rovnaký deň zúčastnil exkurzie v *Centre pre deti a rodiny Sečovce*, ktoré poskytuje komplexnú, systematickú a odbornú pomoc deťom a ich rodinám.

Starostlivosť o klientov je zabezpečovaná prostredníctvom využitia inovatívnych metód, intervencií, pomôcok a materiálneho vybavenia zariadenia. Príkladom je Snoezelen,

terapeutická miestnosť s rôznymi druhmi terapií či interaktívna podlaha zameraná na učenie hrou a podporujúca motorický vývin, integráciu zmyslového vnímania a i. Ide o dlhoročného partnera *Prešovskej univerzity*, zastúpeného pani riaditeľkou, PhDr. Máriou Gojdičovou, PhD., MBA, ktorý intenzívne a kontinuálne participuje na praktickej príprave študentov a študentiek sociálnej práce IESP FF PU. Vyústením oboch stretnutí bola dohoda o pokračujúcej spolupráci v podobe

plánovaných podujatí organizovaných inštitútom s cieľom naďalej vytvárať optimálne podmienky pre vysokoškolské vzdelávanie študentov a študentiek sociálnej práce v súlade s potrebami praxe.

doc. Mgr. Michaela SKYBA, PhD.

Inštitút edukológie a sociálnej práce

Filozofická fakulta

Prešovská univerzita v Prešove

MIKULÁŠSKY KOLÁČIK A VIANOČNÉ TRHY

Správa z charitatívnych podujatí

Dobročinné aktivity sú významnou súčasťou *Inštitútu edukológie a sociálnej práce*. Tvoria základ prepojenia teoretického poznania so skutočnými životnými situáciami. Prostredníctvom týchto aktivít majú študenti a študentky možnosť nielen osvojiť si praktické skúsenosti, ale aj rozvíjať odborné zručnosti a kompetencie, ktoré sú nevyhnutné pre ich budúce povolanie. Účasť na týchto iniciatívach ich zároveň motivuje k aktívnemu angažovaniu sa v komunite, k identifikovaniu jej potrieb a k hľadaniu efektívnych riešení na podporu jej členov. Takéto aktivity navyše podporujú formovanie ich osobnostných kvalít, akými sú empatia, zodpovednosť a občianske uvedomenie, čím významne prispievajú k príprave kompetentných odborníkov v oblasti sociálnych služieb.

Preto sa dňa 3. decembra 2024 vo vstupných priestoroch *Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove* uskutočnilo podujatie *Mikulášsky medovníček*, realizované *Inštitútom edukológie a sociálnej práce*, pod záštitou dekanky prof. PhDr. Beáty Balogovej, PhD., MBA. Túto akciu, ktorá má dlhoročnú tradíciu, organizovali študentky piateho ročníka pod odborným vedením doc. Mgr. Michaely Skyba, PhD. a Mgr. Natálie Vrankovej. Podujatie sa nieslo v duchu predvianočnej atmosféry a cieľom bolo vyzbierať a sprostredkovať finančnú pomoc deťom z centier pre deti a rodiny. Dobrovoľníci s láskou napiekli a ozdobili medovníčky, ktoré si mohli návštevníci podujatia zakúpiť za dobrovoľný príspevok. Výťažok z predaja vo výške 254,35 € bol použitý na podporu detí z *Centra pre deti a rodiny Sečovce* a *Centra pre deti a rodiny Sabinov*, ktoré sa venujú deťom a rodinám v núdzi.

Účasť a dobrovoľné finančné príspevky študentov, zamestnancov fakulty i širšej verejnosti opäť ukázali, že vzájomná pomoc má nezastupiteľné miesto. Týmto ďakujeme všetkým, ktorí akýmkoľvek spôsobom podporili podujatie, či už pečením, finančným príspevkom, alebo aktívnou účasťou na podujatí. Spoločne sme dokázali, že aj malý čin môže mať veľký význam.

Vzájomná pomoc a solidarita bola premietnutá aj v ďalšej paralelne organizovanej akcii – *Vianočné trhy*. Jej cieľom bolo stimulovať širokú verejnosť k vzájomnej kooperácii a následnej podpore študentov *Spojenej*

školy internátnej v Trebišove. Tento cieľ sa podarilo naplniť a je možné konštatovať, že obe tradičné podujatia IESP majú v predvianočnom čase na pôde *Prešovskej univerzity v Prešove* svoje nezastupiteľné miesto.

Mgr. Natália Vranková

Bc. Zuzana Terazová

Bc. Jana Haňová

Bc. Zuzana Andraščíková

Inštitút edukológie a sociálnej práce

Filozofická fakulta

Prešovská univerzita v Prešove

(NE)POTREBUJE SPOLOČENSKO-VEDNÝ VÝSKUM UMELÚ INTELIGENCIU?

Správa z XV. doktorandskej konferencie

Cieľom tejto konferencie bolo preskúmať, akým spôsobom môže umelá inteligencia (UI) ovplyvniť vývoj výskumných metód a prístupov v spoločenských vedách. Témou sa prelínali rôzne otázky – od analýzy dát, cez etické aspekty používania UI v konkrétnych oblastiach, až po možnosti prediktívneho modelovania sociálnych javov.

Podujatie otvorila prof. PhDr. Beáta Balogová, PhD., MBA, dekanka *Filozofickej fakulty Prešovskej Univerzity v Prešove* (FF PU) a riaditeľka *Centra pre edukáciu a výskum seniorov*, ktorá zároveň prevzala záštitu nad konferenciou. „*Táto konferencia pre nás predstavuje symbolické odovzdanie tzv. štafety, aby sme vytvorili priestor pre mladých vedeckých pracovníkov a pracovníčky, ktorí budú čoskoro našimi kolegami a kolegyňami a vo svojich prácach, témach a výskumoch budú pokračovať aj po ukončení doktorandského štúdia,*“ povedala v úvode dekanka FF PU, ktorá vyzdvihla aktuálnosť zamerania doktorandskej konferencie a ponúkla plénu úvahu, do akej miery je umelá inteligencia rizikom pre ľudský faktor v istých profesiách. Po úvodných slovách zažela všetkým konštruktívne a podnetné dialógy a príjemnú atmosféru na pôde fakulty.

V úvode so svojím príhovorom vystúpila aj doc. Mgr. Michaela Skyba, PhD., riaditeľka *Inštitútu edukológie a sociálnej práce FF PU* (IEaSP), ktorý sa spolupodieľal na organizácii konferencie. Riaditeľka IEaSP uviedla tri dimenzie podujatia, a to aktuálnosť témy, ktorá sa dotýka každého z nás, význam obsahového zamerania konferencie pre oblasť sociálnej práce a tretí aspekt je využitie poznatkov pre výskum a prax.

Diskusie o metodologických a ďalších výzvach

Hlavné referáty i príspevky v dvoch paralelných tematických sekciách sa s ohľadom na jednotlivé témy zaoberali aj otázkami, nakoľko nám umelá inteligencia umožňuje analyzovať dáta v doteraz nepredstaviteľnej rýchlosti a rozsahu a do akej miery vie byť využívaná ako „partner“ pri našej práci, resp., do akej miery by mala nahradiť kritické myslenie a skúsenosti výskumníkov.

Panelové diskusie priniesli množstvo názorov na otázku, či je UI nevyhnutným prvkom pre moderný spoločenský výskum, alebo skôr doplnkovým nástrojom. Viacerí účastníci a účastníčky zdôraznili dôležitosť zachovania „ľudského faktora“ pri interpretácii výsledkov a upozornili na riziko dehumanizácie spoločenských vied pri prevážení algoritmov.

Prednášky a prezentácie priblížili aj praktické aplikácie UI, napríklad pri monitorovaní sociálnych trendov, analýze verejnej mienky či mapovaní vplyvu v kontexte sociálnej práce na rôzne sociálne skupiny.

Perspektívy pre budúcnosť

Konferencia potvrdila, že spoločensko-vedný výskum a umelá inteligencia nemusia stáť v opozícii, ale naopak, môžu sa efektívne dopĺňať. Súčasne však zdôraznila, že ak má byť UI užitočná, je potrebné zabezpečiť jej etické využívanie, transparentnosť a metodologickú integritu.

Účastníci ocenili interdisciplinárny prístup konferencie, ktorý podnietil nové myšlienky a inšpirácie pre budúce projekty. Na záver organizátori vyjadrili vďaku všetkým

prítomným a zdôraznili, že podobné podujatia sú kľúčové pre rozvoj spoločensko-vedného výskumu v digitálnej ére.

Podujatie ukázalo, že otázka využívania umelej inteligencie v spoločenských vedách nie je čiernobiela, a prinieslo bohatý priestor pre konštruktívne úvahy nad tým, ako najlepšie využiť technologický pokrok v prospech skúmania ľudskej spoločnosti.

Ambíciu vytvoriť priestor pre interdisciplinárnu spoluprácu, ktorá obohatí akademickú obec i praktické riešenia v oblasti sociálnej práce, sa organizovaním tejto konferencie, naplnila.

PhDr. Veronika Kmetóňová Gazdová, PhD.

Inštitút edukológie a sociálnej práce
Filozofická fakulta
Prešovská univerzita v Prešove

UNIVERZITA OTVORENÁ PRAXI – PRAX OTVORENÁ UNIVERZITE

Informatívna správa

Prešovská univerzita v Prešove sa prezentuje smerom k širokej odbornej aj laickej verejnosti, okrem iného, tým, že na jej jednotlivých pracoviskách: „...Popri klasickom vyučovaní sa využívajú inovatívne vyučovacie a učebné techniky. Prepojením teórie a praxe, simuláciou procesov a študentskou praxou sa študenti cielene pripravujú na svoje budúce povolanie“¹

V súlade so záujmom prepájania teórie a praxe, myšlienkou univerzity otvorenej praxi a praxe reflektujúcej poznatky univerzity, organizuje *Inštitút edukológie a sociálnej práce FF PU v Prešove* (ďalej len „IESP“) od minulej dekády cyklicky stretnutia študentiek a študentov sociálnej práce s odborníkmi a odborníčkami z praxe. V rámci blokovej výučby predmetu *Sociálna práca vo verejnej správe* sa najnovšie takéto stretnutie uskutočnilo v priestoroch FF PU dňa **25.10.2024** s **Mgr. Slavomírom Dankom**, vedúcim oddelenia peňažných príspevkov na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a posudkových činností ÚPSVR Michalovce. *Zámerom stretnutia* bolo cielene vplývať na odborné povedomie a zvyšovanie informovanosti študentiek a študentov 3. ročníka odboru Sociálna práca o rôznorodých možnostiach ich budúceho profesionálneho uplatnenia v organizáciách verejnej správy (v jej najširšom poňatí). S ohľadom na expertízu host'a šlo osobitne o sprístupnenie autentických profesionálnych skúseností a bližších informácií o možnostiach budúceho angažovania sa v posudzovaní potrieb a poskytovania sociálnej pomoci osobám s ťažkým zdravotným postihnutím na úradoch špecializovanej štátnej správy (ÚPSVR) ako súčasti verejnej správy.

Inšpirácia z medzinárodného prostredia

Iniciatívy IESP v podpore prepájania teórie, vzdelávania a praxe v odbore Sociálna práca nie sú vytrhnuté zo širšieho medzinárodného a národného úsilia odborníkov a odborníčok v tejto oblasti. Na ilustráciu uvádzame výsledky nedávneho výskumu Isokuortti a kol. publikované v najnovšom čísle prestížneho vedeckého časopisu *European Journal of Social Work* (č. 6/2024). Výskumný tím analyzoval 5 vedeckých databáz z obdobia rokov 2010-2022 z hľadiska výskytu výskumných prác zameraných na podoby a benefity tzv. **komunitno - akademických partnerstiev v sociálnej práci (CAP)**. Po uplatnení všetkých inkluzívnych aj vylučovacích kritérií zaradil napokon do analýzy 27 štúdií, na základe ktorých identifikoval **tri typy CAPS a benefitov**, ktoré ponúkajú:

1. Zlepšenie praxe prostredníctvom kolaboratívneho výskumu v sociálnej práci;
2. Podpora študentiek a študentov, rovnako praktikov a praktičiek vo využívaní a spolu/tvorbe výskumu zameraného na prax sociálnej práce;
3. Posilnenie kolektívnej advokácie k podpore sociálnych zmien na základe výskumu (mobilizácia občianskej spoločnosti a užívateľov a užívateľiek služieb sociálnej práce).

Zaujímavosti z priebehu stretnutia

Integrálnou optikou stretnutia s host'om bola retrospektíva jeho profesionálnej dráhy v pomoci osobám s ťažkým zdravotným postihnutím a starším odkázaným osobám, a to od rozhodnutia začať pred vyše 20 rokmi externe študovať odbor Sociálna práca, cez kontext zmien legislatívnych a organizačných podmienok pre jej výkon (obdobie

¹ Zdroj: <http://www.unipo.sk/informacie-o-univerzite/ouniverzite/>

do júla 1999; obdobie rokov 1999-2008; a od roku 2009), až po súčasnosť v pozícii vedúceho zamestnanca na ÚPSVR v Michalovciach. V rámci tejto trajektórie riešil ako sociálny pracovník viacero výziev, ktoré počas stretnutia voľne zdieľal:

- výzvu prejsť z výkonu administratívnej sociálnej práce (sociálnej práce „od stola“), kedy svoje rozhodnutia o tom, aká forma podpory a pomoci sa poskytne, opieral najmä o posudkové závery Sociálnej poisťovne, k výkonu komplexnej terénnej a kontaktovej sociálnej práce s osobami so zdravotným postihnutím a ich rodinami;
- výzvu stať sa na úrade rovnocenným profesionálnym partnerom odborníkom a odborníčkam z oblasti lekárskej posudkovej činnosti a v rámci medzi-profesijnej spolupráce hľadať najefektívnejšie formy podpory a pomoci poskytovanej osobám s ťažkým zdravotným postihnutím;
- výzvu pracovať tímovo, zároveň prebrať zodpovednosť za svoje odborné úvahy a posudkové závery, ktoré sú vždy veľmi individualizované vo vzťahu ku konkrétnemu človeku s ťažkým zdravotným postihnutím a neprenositelné (resp. minimálne prenositeľné) do inej posudkovej situácie;
- výzvu naučiť sa profesionálne zvládať náročné situácie spolupráce s klientmi a klientkami so zdravotným postihnutím, ktoré často zasahujú najintímnejšie oblasti ich života;
- výzvu naučiť sa profesionálne zvládať a rozumieť rozličným motiváciám a komunikačným stratégiám klientok a klientov, prípadne ich rodín, ktorí majú záujem o získanie podpory a pomoci z ÚPSVR;
- výzvu pripustiť, že pri výkone sociálnej posudkovej činnosti ako vysoko odborného a špecializovaného výkonu sociálnej práce, môže sociálny posudkový pracovník prežívať rôzne dilemy, pochybnosti, ktoré však nie sú prejavom jeho profesionálneho zlyhania, ako skôr zodpovednosti

a vyplývajú z podstaty sociálnej práce ako pomáhajúcej disciplíny;

- v neskoršom období, výzvu prijať ponuku stať sa na ÚPSVR prvolíniovým vedúcim pracovníkom a prebrať spolu/zodpovednosť za tvorbu optimálneho pracovného prostredia pre výkon sociálnej posudkovej činnosti svojich zamestnancov a zamestnankýň a jej výsledky;
- a napokon, od roku 2023, výzvu prijať ponuku zúročiť svoju dlhoročnú posudkovú a manažérsku prax pre účely výkonu lektorskej činnosti v špecializovanom odbore sociálnej práce „Sociálna posudková činnosť“.

Na otázku: **Čo považujete za najkrajšie na posudkovej práci zameranej na pomoc a podporu osôb s ťažkým zdravotným postihnutím na UPSVR?**, hosť odpovedal: *„Bez zveličovania ju považujem za šľachtickú oblasť sociálnej práce. Žiadna problematika, ktorá sa vykonáva na UPSVR, nie je tak autentická sociálna práca, tak blízka človeku, ktorý potrebuje podporu a pomoc, ako posudková práca pre osoby so zdravotným postihnutím ... cítite veľkú zodpovednosť, lebo vďaka Vám sa môže ich život úplne zmeniť“.*

Následne na otázku: **Čo je na tejto práci najnáročnejšie, čo je najväčšou výzvou?** odpoveď znela asi takto: *„...schopnosť udržať si profesionálny odstup a nepodľahnúť emóciám (prílišnému vloženiu sa do životnej situácie človeka), čo nie je pri osobách s ťažkým zdravotným postihnutím a ich rodinách jednoduché“.*

Inšpiratívnosť stretnutia v reflexii študentiek a študentov

Na začiatku blokovej výučby, pred samotným stretnutím, sme so študentkami a študentmi mapovali ich predstavy, v akých organizáciách verejnej správy by chceli v budúcnosti pracovať a na akých pozíciách. Najčastejšie uvádzali záujem pracovať priamo s deťmi a ich rodinami v Centrách pre deti a rodinu alebo na ÚPSVR v rámci agendy sociálno-právnej ochrany detí a sociálnej kurately; ďalej záujem o prácu v sociálnych službách, najmä pre staršie osoby alebo osoby

s poruchami autistického spektra; ale aj v rámci školskej sociálnej práce, sociálnej práce v zdravotníctve či vo väzenstve. Zmienovaná bola aj Sociálna poisťovňa či ambícia založiť súkromné centrum zamerané na partnerské, manželské a sexuálne poradenstvo.

Po stretnutí sme im položili otázku: *V čom bolo stretnutie pre vás inšpiratívne? Vo svojich krátkych reflexiách vyzdvihovali:*

- „*otvorenie dverí*“ a nahliadnutie do možnosti zaoberať sa na ÚPSVR aj sociálnou posudkovou činnosťou zameranou na potreby osôb s ťažkým zdravotným postihnutím a na možnosti poskytovať im podporu a pomoc; prepojenie praxe na konkrétnu inštitúciu a inú zaujímavú činnosť;
 - mať možnosť nahliadnuť aj do „vyšších pozícií“, na ktorých pôsobia vedúce sociálne pracovníčky a pracovníci, s ktorými sa počas odbornej praxe často nestretávajú;
- „Ukázal nám, že aj práca na ÚPSVR môže byť niečím výnimočná ... že poskytuje možnosť kariérneho rastu a preto by sa mal človek neustále vzdelávať“.
- „Takýto inšpiratívni ľudia nám ukazujú, že sa stále oplatí vzdelávať a posúvať svoje vedomosti“.
- možnosť autenticky počúvať o pozitívnych a zaujímavých aspektoch sociálnej posudkovej činnosti, ale aj o tých, ktoré sú náročné a predstavujú odborné výzvy;
 - nadšenie host'a z práce, jeho ľudský prístup prepájaný so vzdelaním a profesionalitou vo svojom odbore:
- „*Inšpirovalo ma, akú lásku chová k svojej práci, ale zároveň má rešpekt k svojim kolegom a klientom*“.

- zvýšenie statusu PU v povedomí študentiek a študentov:

„Jedným z inšpiratívnych faktorov bolo aj to, že pán Mgr. Danko bol tiež študentom našej univerzity“.

V rámci reflexií sa vyskytla aj taká, ktorá kriticky reagovala na informáciu, že sa sociálnym posudkovým pracovníckam a pracovníkom na ÚPSVR neposkytuje supervízia:

„Mrzí ma to, že tieto štátne inštitúcie nemajú povinnú supervíziu. Aj títo zamestnanci prídu k vyhoreniu ... Tak ako oni sa dokážu starať a pomáhať jednotlivcom pri špecifických potrebách a urobia pre nich maximum, aj im by to malo byť poskytnuté ako nejaká úľava a záchrana pred vyhorením“.

Povzbudivý záver

V reakciách študentiek a študentov na stretnutie bolo možné vybadať známky nového poznania, že sociálna práca na ÚPSVR, konkrétne sociálna posudková činnosť, nemusí byť len „nezáživnou úradníčinou“, ale môže ponúkať zaujímavé príležitosti pre praktické zhodnotenie poznatkov a skúseností z pregraduálneho štúdia v prospech konkrétnych ľudí a rodín, rovnako príležitosti pre odborné napredovanie či kariérny rast. A to je povzbudivé pre organizovanie ďalších iniciatív zameraných na „stretnutia s praxou“ na pôde univerzity, ktoré označili študenti a študentky ako spestrenie ich intenzívnej teoretickej prípravy počas Bc. štúdia.

prof. PhDr. REPKOVÁ Kvetoslava, CSc.

Inštitút edukológie a sociálnej práce
Filozofická fakulta
Prešovská univerzita v Prešove

PODNETNÉ PROSTREDIE - PODNETNÉ VÝSLEDKY

Správa z pracovného stretnutia

Inštitút edukológie a sociálnej práce Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove, zároveň riešiteľské tímy projektov VEGA a KEGA, sa pod záštitou dekanky fakulty prof. PhDr. Beáty Balogovej, PhD., MBA ako zodpovednej riešiteľky projektov, stretli na vedecko-pracovnom stretnutí ku vedeckým projektom VEGA č. 1/0535/23 Integrácia ukrajinských migrantov a posúdenie náročnej životnej situácie spojenej s krízou vyvolanou vojnovým konfliktom optikou sociálnej práce a KEGA č. 027PU-4/2022 Transfer digitálnych technológií do inovácie metodiky odbornej praxe v pregraduálnej príprave študentov sociálnej práce. Obsahom stretnutia bola sumarizácia pracovných úloh vyplývajúcich z projektov. Podujatie sa nieslo v pracovnom, ale aj priateľskom duchu, čo prispelo k jeho úspechu.

Účastníci zasadnutia si spoločne prešli dosiahnuté výsledky aktuálnych výskumných projektov, pričom sa zamerali na plnenie stanovených cieľov. Diskutovalo sa o výzvach, ktoré počas riešenia úloh vznikli, a hľadali sa riešenia na ich efektívne dosiahovanie.

„Stretnutie bolo dôležitým momentom na reflexiu našich úspechov a výziev, ako aj príležitosťou na ďalšie prehĺbenie spolupráce a rozvoj nových nápadov. Spoločne tak posúvame hranice poznania v oblasti edukológie a sociálnej práce a prinášame výsledky, ktoré majú reálny dopad na prax,“ uviedla v tejto súvislosti profesorka Balogová. Členovia tímov ocenili prínosy medzinárodnej spolupráce, interdisciplinárneho prístupu a zapojenia študentov do výskumnej činnosti vo väzbe na ďalšie plánované aktivity.

Stretnutie bolo zároveň príležitosťou vytýčiť ďalšie úlohy, ktoré budú riešiteľské tímy realizovať v nadchádzajúcom období. Hlavnými prioritami sú dokončenie aktuálnych výskumných štúdií, príprava odborných publikácií a prezentácia výsledkov na medzinárodných konferenciách. Vedecko-

pracovné stretnutie ku vedeckým projektom VEGA č. 1/0535/23 Integrácia ukrajinských migrantov a posúdenie náročnej životnej situácie spojenej s krízou vyvolanou vojnovým konfliktom optikou sociálnej práce a KEGA č. 027PU-4/2022 Transfer digitálnych technológií do inovácie metodiky odbornej praxe v pregraduálnej príprave študentov sociálnej práce. Obsahom stretnutia bola sumarizácia pracovných úloh vyplý-

vajúcich z projektov.

Priestor pracovného stretnutia poskytol aj jedinečnú príležitosť na neformálne rokovania. Tieto diskusie prispeli k výmene skúseností, posilneniu tímového ducha a vytváraniu nových nápadov pre budúcu spoluprácu. Podporilo to otvorenú komunikáciu medzi jednotlivými členmi inštitútu a projektových tímov.

Stretnutie členov *Inštitútu edukológie a sociálnej práce* opäť potvrdilo význam takýchto podujatí pre hodnotenie pokroku, plánovanie ďalšieho výskumu a podporu vzájomnej spolupráce. Účastníci odchádzali s jasnou víziou ďalších krokov a motiváciou pokračovať v úspešnom riešení projektov.

PhDr. Veronika Kmetóny Gazdová, PhD.

Inštitút edukológie a sociálnej práce
Filozofická fakulta
Prešovská univerzita v Prešove

POKYNY PRE AUTORKY A AUTOROV

Redakcia prijíma príspevky, ktoré zodpovedajú profilu časopisu. Vami zaslaný príspevok musí byť určený výhradne na publikáciu v časopise *JOURNAL SOCIOTERAPIE*.

Informácie o postupe prijatia

Redakcia prijíma príspevky, ktoré zodpovedajú profilu časopisu. Zaslaný príspevok musí byť určený výhradne pre publikovanie v časopise *Journal socioterapie*. Počet príspevkov od jedného autora je obmedzený na dva za jeden rok. V prípade mimoriadneho vydania časopisu sa počet príspevkov rozšíri.

Ponuka rukopisu a redakčný postup

Akademickým textom sa na účely časopisu rozumie výskumná, resp. prehľadová štát' (teoretická, syntetizujúca, historizujúca a i.). Predpokladom zaradenia príspevku do recenzného konania je skutočnosť, že autor v texte systematicky pracuje s relevantnými prameňmi, objasňuje výskumnú metodológiu a vzhľadom na svoj výskumný cieľ prezentuje zistenia. Toto je v rámci recenzného konania posudzované dvoma na sebe nezávislými recenzentmi. Vzhľadom na profesijný a úzko špecializovaný charakter časopisu sú preferované texty, ktoré obsahujú popri spomínaných aspektoch tiež aplikačnú dimenziu, v ktorej autor objasňuje relevantnosť svojich zistení v kontexte socioterapie v sociálnej práci. Toto je v rámci recenzného konania posudzované ako tzv. odborová primeranosť článku, ktorú vykonáva šéfredaktor a editor.

Rukopisy by mali byť zostavené s rešpektom k požadovanej štruktúre abstraktu (t. j. ciele, teoretické východiská, metódy, výsledky a implikácie pre socioterapiu v sociálnej práci). Recenzné konanie je obojstranne anonymné a je vykonávané dvoma na sebe nezávislými recenzentmi. Práce sú posudzované po stránke obsahovej i formálnej. V prípade potreby môže byť práca vrátená autorom na doplnenie, či na prepracovanie. Na základe posudkov bude redakčnou radou

rozhodnuté o prijatí alebo odmietnutí rukopisu. V sporných prípadoch rozhoduje celá redakčná rada. Redakcii sa prostredníctvom emailovej komunikácie zasielajú dve prevedenia rukopisu. Jedno z nich nesmie obsahovať žiadne údaje, ktoré by mohli viesť k identifikácii autora. Druhé prevedenie prispievateľ odošle v kompletnej verzii.

Rozhodnutie o vydaní

O výsledku publikačného konania (posúdenie odborovej primeranosti a recenzného konania) je autor vyrozumý najneskôr do ôsmich mesiacov od dátumu prijatia príspevku. V priebehu recenzného konania dostane autor štyri spätné väzby: prijatie rukopisu; posúdenie odborovej primeranosti, schválenie recenzentmi a zaradenie do edície.

Náležitosti rukopisu

Text musí byť napísaný v súlade s platnými normami slovenského jazyka a obsahovať uvedené náležitosti:

I. NÁZOV: výstižný a stručný, zodpovedajúci obsahu, v slovenskom a anglickom jazyku.

II. ABSTRAKT A KLÚČOVÉ SLOVÁ: v slovenskom a anglickom jazyku, v rozsahu maximálne 200 slov.

III. VLASTNÝ TEXT (v rozsahu minimálne 6 NS) obsahujúci: úvod, cieľ, teoretické východiská, metódy, výsledky, implikácie pre sociálnu prácu.

IV. ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV – autorov a autorky žiadame, aby venovali zvýšenú pozornosť presnému a korektnému odkazovaniu podľa normy ISO 690: 2012. V ZBO sa uvádzajú celé krstné mená, nielen iniciály.

V. AFILIÁCIA (nepovinná)

VI. KONTAKT NA AUTORA/AUTORKU – meno a priezvisko s titulmi, presná adresa pracoviska (bez skratiek)

Citačná norma

Zdroje v texte a zozname bibliografických odkazov sú zapisované podľa normy *ISO 690: 2012*. V texte je využívaná metóda systému I. mena a dátumu (tzv. harvardský

systém). Príklady správneho zápisu citovania, parafrázovania a zápisu v zozname bibliografických odkazov nájdete na webovej stránke univerzitetnej knižnice Prešovskej univerzity: <https://www.pulib.sk/web/data/pulib/subory/stranka/ezp-citovanie-kucianova-2019.pdf>

Formálne požiadavky

Váš rukopis prosím upravte podľa šablóny dostupnej na: <https://www.unipo.sk/filozoficka-fakulta/ieasp-ff/journal-socioterapie/>

Publikačná etika

Rukopisy sú posudzované v obojstranne anonymnom recenznom konaní 2 odborníkmi. Redakcia časopisu *JOURNAL*

SOCIOTERAPIE vynakladá všetko úsilie, aby bola zachovaná nestrannosť recenzného konania a tiež zachovaná anonymita autorov. Autor u ktorého bude objavený plagiát alebo falšovanie dát stráca možnosť na publikovanie v časopise *JOURNAL SOCIOTERAPIE*. Autor zaslaním svojho príspevku udeľuje súhlas so zverejnením svojho príspevku v elektronickej podobe na webovom sídle v databáze časopisu *JOURNAL SOCIOTERAPIE*: <https://www.unipo.sk/filozoficka-fakulta/ieasp-ff/journal-socioterapie/>

Rozhodnutie o vydaní

O výsledku recenzného konania je autor vyrozumený najneskôr do 3 mesiacov od zaslania rukopisu.

ISSN 2453-7543

© Inštitút edukológie a sociálnej práce

Filozofická fakulta

Prešovská univerzita v Prešove

2024